

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

ULUSAL GÜVENLİK VE TÜRK İSTİHBARAT SİSTEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Zafer SÖYLEMEZ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ali ASKER

Karabük
KASIM/2019

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

ULUSAL GÜVENLİK VE TÜRK İSTİHBARAT SİSTEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Zafer SÖYLEMEZ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ali ASKER

Karabük
KASIM/2019

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖNSÖZ	6
ÖZ.....	7
ABSTRACT.....	8
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	9
ARCHIVE RECORD INFORMATION	10
KISALTMALAR	11
ARAŞTIRMANIN KONUSU	12
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	12
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	13
ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ/ PROBLEM.....	13
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/ KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER.....	13
1.1. TARIHI VE KURAMSAL AÇIDAN ULUSAL GÜVENLİK VE İSTİHBARAT.....	15
1.1.1. Ulusal Güvenlik Kavramı	15
1.1.1.1. Ulusal Güvenlik Kavramına İlişkin Temel Kuramlar	18
1.1.1.2. Ulusal Güvenlik Sistemi.....	21
1.1.1.3. İstihbarat Tarihi.....	22
1.1.1.4. İstihbarat Kavramı.....	27
1.1.1.5. İstihbaratın Temel İlkeleri.....	28
1.1.1.6. Ulusal Güvenlik ve İstihbarat.....	29
1.1.2. İstihbarat Sistemleri	29
1.1.2.1. Üniter Yapılanma Modeline Göre Çalışan Ülkeler	30
1.1.2.2. Merkezi Yapılanma Modeline Göre Çalışan Ülkeler.....	30
1.1.3. Gelişmiş Ülkelerin İstihbarat Yapılanmaları.....	31
1.1.3.1. Almanya Federal Cumhuriyeti (BfV-BND)	31
1.1.3.2. Amerika Birleşik Devletleri FBI-CIA.....	34
1.1.3.3. İngiltere	36
1.1.3.4. Rusya	38
1.1.4. Türkiye’de Ulusal Güvenlik Sistemi, İstihbarat	39

1.1.4.1.	Türkiye’deki İstihbarat Teşkilatlarının Tarihi	39
1.1.4.2.	Türk Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Yapısı, İşleyişi.....	42
1.1.4.3.	2937 Sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri Kanununa 6532 Sayılı Kanun’la Yapılan Düzenlemeler	46
2.	İKİNCİ BÖLÜM	49
2.1.	TEKNİK YÖNTEM VE UYGULAMA AÇISINDAN TÜRKİYE’DE GÜVENLİK SİSTEMİ VE İSTİHBARAT.....	49
2.1.1.	Türkiye’deki İstihbarat Teknikleri.....	50
2.1.1.1.	Geleneksel İstihbarat.....	51
2.1.1.2.	Modern İstihbarat	54
2.1.1.3.	Ölçeklerine Göre İstihbarat.....	55
2.1.1.3.1.	Stratejik İstihbarat	55
2.1.1.3.2.	Operasyonel İstihbarat.....	57
2.1.1.3.3.	Taktik İstihbarat.....	57
2.1.1.3.4.	Entegre İstihbarat.....	59
2.1.1.4.	Alanlarına Göre İstihbarat.....	59
2.1.1.4.1.	Siyasi İstihbarat	60
2.1.1.4.2.	Askeri İstihbarat.....	62
2.1.1.4.3.	Ekonomik İstihbarat	65
2.1.1.4.4.	Sosyal İstihbarat	65
2.1.1.4.5.	Coğrafi istihbarat.....	65
2.1.1.4.6.	Biyografik İstihbarat	66
2.1.1.4.7.	Ulaşım ve İletişim İstihbarat.....	66
2.1.1.4.8.	Bilimsel ve Teknik İstihbarat	66
2.1.1.4.9.	Siber İstihbarat ve Enformasyon Savaşı	67
2.1.1.4.10.	Terörizm ve İlegal Faaliyetler İstihbaratı	67
2.1.2.	İSTİHBARAT TOPLAMA TEKNİKLERİ (Veri, Haber ve Bilgi) .	69
2.1.3.	TÜRKİYE’DE İSTİHBARAT VE ULUSAL GÜVENLİK SORUNSALI.....	73
2.1.4.	DEVELET ÇIKARLARI, GÜVENLİK VE ÖZGÜRLÜK	75
2.1.4.1.	Devlet Çıkarları ve Güvenlik.....	75
2.1.4.2.	Güvenlik ve Özgürlük Dengesi.....	78
2.1.4.3.	Güvenlik ve İnsan Hakları.....	78
SONUÇ	80
KAYNAKÇA	83
TABLolar LİSTESİ	90
ŞEKİLLER LİSTESİ	91

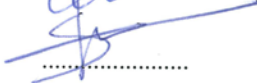
RESİMLER LİSTESİ.....	92
EKLER	93
ÖZGEÇMİŞ	97

TEZ ONAY SAYFASI

Karabük Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Zafer SÖYLEMEZ'e ait "Ulusal Güvenlik ve Türk İstihbarat Sistemi" adlı bu tez çalışması Tez Kurulumuz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Akademik Unvanı, Adı ve Soyadı	İmzası
Tez Kurulu Başkanı	: Doç.Dr. Ali ASKER	
Üye	:Dr. Abdülazim İBRAHİM	
Üye	:Dr. Ali Samir MERDAN	

Tez Sınavı Tarihi: 26.09.2019

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntuların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

25 / 11 / 2019

Zafer SÖYLEMEZ

ÖNSÖZ

Bu tezin gerçekleştirilmesinde, çalışmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen saygı değer danışman hocam Doç. Dr. Ali ASKER'e, çalışma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen ve hayatımın her evresinde bana destek olan değerli aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZ

Bu çalışma; ulusal güvenlik ihtiyacının psikolojik ve sosyal yönleri ile istihbarat arasındaki ilişkiyi ele alarak istihbarat olgusunun tarihsel gelişimini örnek olaylar ile kronolojik şekilde açıklamayı amaçlamıştır. Özellikle klasik istihbarattan modern istihbarata geçiş süreci detaylandırılarak Türkiye açısından istihbarat modelleri ve Milli İstihbarat Teşkilatının yapısı ve işleyişi incelenmiştir. İstihbaratın aslında bir iletişim faaliyeti olduğu ve uluslararası politikada istihbaratın tutarlı bir iletişime bağlı olduğu gerçeği baz alınarak birçok soruya cevap aranmıştır. Devletlerin güvenlik ihtiyacının ne olduğu, bu ihtiyacın karşılanması noktasında hangi stratejilerin uygulandığı, devletlerin neden istihbarata gereksinim duydukları, güvenlik ihtiyaçlarının karşılanmasında istihbarat faaliyetlerinin yapıldığı bu tezin inceleme kapsamına alınmıştır.

Günümüz uluslararası sistem yapısı küresel gücü haiz devletler tarafından yönlendirilmektedir. Ulus devletlerin yer aldığı bu sistemde süreksiz/ kesintili bir çatışma ortamı vardır. Geçmişte bölgesel boyutta olan terörizm bu çatışma ortamına uygun olarak küresel bir hüviyet kazanmıştır. Bu bağlamda istihbarat teşkilatları değerlerini her geçen gün arttırmakta, devletler açısından hızla büyüyen teknolojiye ve küreselleşen suç olgusuna hakim olmaya çalışmaktadırlar. Türk istihbaratının atacağı adımlar tüm bu gereklilikler doğrultusunda önceden planlanmalı ve doğru bir şekilde uygulanmalı, Türk istihbaratının sorun yaşadığı noktalarda anayasal sisteme bağlı vatandaş bilinci yardımıyla destek sağlanmalıdır.

Anahtar kelimeler: Ulusal güvenlik, istihbarat, Türkiye, MİT, uluslar arası sistem

ABSTRACT

This work; The aim of this course is to explain the historical development of intelligence phenomenon in chronological way by taking into account the relationship between intelligence and social aspects of national security need. In particular, the transition from classical to modern intelligence intelligence models in details Turkey in terms of the structure and functioning of the National Intelligence Organization were examined. Based on the fact that intelligence is in fact a communication activity and intelligence in international politics is based on consistent communication, many questions have been sought. What is the security need of states, which strategies are implemented to meet this need, why states need intelligence, in this thesis, intelligence activities are carried out to meet security needs.

Today's international system structure is governed by states with global power. There is a discontinuous / intermittent conflict in this system of nation states. Terrorism, which has been a regional dimension in the past, has gained a global identity in accordance with this conflict environment. In this context, intelligence agencies are increasing their values day by day and they are trying to master the rapidly growing technology and globalizing crime phenomenon for the states. The steps to be taken by the Turkish intelligence should be planned in advance and implemented correctly in line with all these requirements, where Turkish intelligence has problems, support should be provided with the help of citizen awareness connected to the constitutional system.

Key Words: national security, intelligence, Turkey, MIT, the international system

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Ulusal Güvenlik ve Türk İstihbarat Sistemi
Tezin Yazarı	Zafer SÖYLEMEZ
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Ali ASKER
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	26.09.2019
Tezin Alanı	Kamu Yönetimi
Tezin Yeri	KBÜ
Tezin Sayfa Sayısı	97
Anahtar Kelimeler	Ulusal güvenlik, istihbarat, Türkiye, MİT, uluslararası sistem

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	National Security and Turkish Intelligence System
Author of the Thesis	ZAFER SÖYLEMEZ
Advisor of the Thesis	DOÇ. DR. ALİ ASKER
Status of the Thesis	Master /
Date of the Thesis	26.09.2019
Field of the Thesis	Public administration
Place of the Thesis	KBÜ
Total Page Number	97
Keywords	National security, intelligence, Turkey, MIT

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

BKZ. : Bakanız

CIA: Amerikan Merkezi Haber Alma Teşkilatı

İDH : İrade Dahiliye

İHR : İrade Hariciye

İHUS : İrade Hususi

İMMS : İrade Meclis-i Mahsus

KGB: Rusya Devlet Güvenlik Komitesi (Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosti)

MAH: Milli Amele Hizmeti/Milli Görev Teşkilatı

MGK: Milli Güvenlik Kurulu

MİT: Milli İstihbarat Teşkilatı

NSA: Amerikan Ulusal Güvenlik Ajansı

NSC: Amerikan Ulusal Güvenlik Kurulu

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

TDK : Türk Dil Kurumu

TSK: Türk Silahı Kuvvetleri

TTK : Türk Tarih Kurumu

vs : vesaire

YAHUS : Yıldız Hususi Maruzat

YARES : Yıldız Resmi Maruzat

YEE : Yıldız Esas Evrak

ARAŞTIRMANIN KONUSU

İstihbarat, Türk sosyolojik yapısında farklı algılanan, bilinen, tanınan, korkulan ve çoğunlukla negatif karşılığı ile ilgilenilmemesi gerektiği düşünölen, halkımızca mesafeli yaklaşılan bir aktivite şeklidir. İstihbarat kelimesi dil bilimi bakımından Arapça kökenden gelmektedir ve “istihbar”, “haber” ve “bilgi alma” sözcüklerinin çoğulu olarak kullanılmaktadır.

Türk siyasi tavrı, Türk iş dünyası ile sivil toplum kuruluşları dahil neredeyse toplumun her kesimi, çoğunlukla istihbaratçılardan ve istihbarat işlevinden nispeten mesafeli bir tavır takınmakta, karar alma sürecine istihbarat değerlendirme sonuçlarını ellerinden geldiğince en az düzeyde dahil etmektedirler. Ancak politikacıları ve karar alıcıları kanıt ve analize dayanan bir düşünce ve çalışma tarzına sadece bilgi yeterliliği, istihbarat yönlendirebilir. Bu tezin konusunu ulusal güvenlik ve bu bağlamda Türk istihbarat sistemi oluşturmaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Ulusal güvenlik ve Türk İstihbarat Sistemindeki değişikliklerin konu edildiği bu çalışmada öncelikle istihbarat kavramının, yaşamsal bir unsur olduğu üzerinden hareket ederek öneminden bahsedilecektir. Ulusal güvenlik bağlamında istihbarat faaliyetlerinin, Türk istihbarat sistemiyle karşılaştırmak bakımından gelişmiş ölkelerin istihbarat teşkilatlarının bir arada ele alınarak incelenmesi konunun karşılaştırmalı yöntem çerçevesinde araştırılması açısından önem taşımaktadır.

Günümüze gelindiğinde oldukça zor bir dönemden geçmekte olan Türk istihbaratı 1997 yılındaki meydana gelen Susurluk kazasından bugüne; sistemli olarak açıkları ortaya çıkarılan bir kurum olarak yıpratılmaya çalışılmıştır. Oysa istihbarat ve diğer güvenlik birimlerinin itibarsızlaştırılması kasıtlı bir eylem olup belli iç ve dış çevrelerin çıkarlarına hizmet etmektedir. Buradaki temel amaç, ilgili kurumların yıpratılması ve olabildiğince etkisinin azaltılmasıdır.

Diğer taraftan bir güvenlik birimi olarak istihbarat teşkilatı, yaptığı eylem ve işlemlerde demokratik hukuk devletinin önceliklerine uymak ve güvenlik-özgürlük dengesinin ihlal edilmemesi konusunda çaba göstermekle yükümlüdür. Günümüzde, devletlerin güvenlik politikaları ve bu doğrultuda istihbarat teşkilatlarının faaliyetlerinin arttığı bir dönemde Türk istihbarat teşkilatının ulusal güvenlik

bağlamında çalışma ve faaliyetlerinin bir tez çalışması kapsamında irdelenmesi büyük önem taşımaktadır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmaya konu olan Ulusal Güvenlik ve İstihbarat kavramlarının detaylı aktarılabilmesi için konuya ait literatürde yer alan kitap, akademik yerli ve yabancı makaleler, yayımlanan tez, röportaj ve araştırmalardan ibaret literatür taranarak incelenmiştir. Tez çalışmasında tarama-inceleme yöntemi tercih edilmiş olup konuya ilişkin kaynaklara azami düzeyde başvurulmuştur.

ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ/ PROBLEM

Bu araştırma niteliksel kriterlere göre yapıldığı için sayısal bulgulara ulaşılmayacaktır. Bu nedenle araştırmanın problemi olarak belirlenen *“Türkiye’ de ulusal istihbarat ve güvenlik kavramlarının işlerliği ülkesel çıkarları karşılamakta mıdır?”* problemi üzerinde araştırmanın ana başlık ve alt başlıkları detaylandırılacaktır. Çağımıza gelişen teknolojik bulgulara ve yöntemlere bağlı olarak, ayrıca devletlerin ve ulus ötesi şirketlerin çıkar çatışmaları doğrultusunda istihbarat tür, yöntem ve tekniklerinde ayrıntılı bir çeşitlenme söz konusudur. İstihbaratın, hukuk ile barışması ve ilişkilerinin geliştirilmesi oldukça önemli bir ihtiyaçtır. İstihbarat artık büyük ölçüde istihbarat servislerinin işi olmaktan çıktığından siyasi, ekonomik ve teknik istihbarat yeteneklerini artırmak için akademik çevreler, özel sektör ve araştırma kurumları ile daha çok iş birliği yapmak zorundadırlar.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/ KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Araştırmanın temel sorusu kapsamında kapsamlı olarak Türkiye Ulusal İstihbarat sistemi; iç istihbarat detayları ile dış istihbarat detaylarının karşılaştırılması doğrultusunda ilerlemiş ve Türkiye’de konusunda etkili 2 isimle röportaj yapılarak istihbarat ve ulusal güvenlik kapsamında güncel değerlendirmelere yer verilmiştir. Araştırmanın;

- Türkiye ulusal istihbarat sisteminin konu edilmesi,
- İstihbarat ve ulusal güvenlik kavramlarının ulusal/uluslararası literatürde yer alan değerlendirmeleri,

- Türkiye'deki kanunlar ve işleyişler, lisans ve üzeri akademik takvimde ders olarak alınamaması sınırlılıkları belirlemektedir.

1. BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. TARİHİ VE KURAMSAL AÇIDAN ULUSAL GÜVENLİK VE İSTİHBARAT

1.1.1. Ulusal Güvenlik Kavramı

Güvenlik olgusu insanoğlunun var oluşundan günümüze kadar ihtiyaç duyduğu en temel kavramlardan biridir. Günümüzde yüksek güvene sahip açık ve dinamik toplumlar, ulusal güvenlik kavramının önemsemiş toplumlardır. Toplumlarda oluşabilecek güvenlik açıkları, temel değerlerden ödün vermemeyi ve daha iyi koruma stratejileri geliştirmeyi gerektirmektedir. İstihbarat ve güvenlik kavramı toplumların kültürel yapıları, tarihi süreçleri ve gelişmişlik düzeylerine göre farklılık göstermektedir. Güçlü bir uluslararası vizyona sahip olmak, yüksek bir yaşam standardı yakalamak, güçlü bir hukuk devleti tesis etmek ve tabana yayılmış bir refah sistemi kurmak gelişmiş bir ülkenin başarı faktörleridir.

Toplumlardaki tüm aktörler bütün olarak ve kendi alanlarında, acil durum ve güvenlik için önemli bir sorumluluğa sahiptirler. Sorumluluğu kapsamında, toplumların ait olduğu ulusların kuruluşundan bugüne kadar var oldukları yerleşim yerlerinin durumu, coğrafi koşullar, tehditler, savaşlar, göçler, isyanlar, darbeler vd. sonucunda oluşan sosyo-kültürel yapıda; istihbarat ve güvenlik ile ilgili farklı tanımlamalar ve algılamalar ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda güvenlik; ilk insandan günümüze kadar daima talep edilen ve elde etmek adına mücadele verilen bir değer teşkil etmektedir.¹

Ulusal güvenlik stratejilerinde en önemli algı her bireyin kendisi ve ait olduğu toplumun güvenliği için sorumluluk alma arzusu ve kabiliyetine bağlıdır. Güvenlik ihtiyacı; toplumsal yaşam biçimi ve ihtiyaçları arasında öncelikli sıralarda yer almaktadır.

Dünyada askeri tehditler ulusların bölgesel güvenlik durumlarını direkt etkileyen unsur olarak öne çıkmaktadır. Bölgesel askeri ihtilaflar yalnızca ihtilafın yaşandığı bölge ülkelerini etkilemez. Örneğin bir askeri operasyonun etkileri bölge

¹ Özdemir Akbal, Niyazi Tılısbık, *İstihbarat ve Türkiye*, Nüve Kültür Merkezi Yayınları, 1. Baskı, Konya, 2006, s.280.

dışında da etkileşim yaratabilir. Siber saldırılar buna verilebilecek en iyi örneklerden biridir. Bazen karma savaş veya doğrusal olmayan savaş olarak adlandırılan birtakım tehditler ulusal güvenlik açısından birlikte değerlendirilebilir unsurlardır. Fiziksel askeri unsurlardan farklı olarak gelişen dünyada bilgi ve siber güvenlik ve dijitalleşme toplumun bilgi güvenliğini her yönden etkilemektedir.² Keza dijitalleşmenin faydalarının artmasının yanı sıra ilişkili risklerin ve tehditlerin karmaşık güvenlik sorunlarına dönüşmesi dijitalleşmenin negatif yönlerinden birisi olarak görülebilir. Günümüzde hemen hemen herkesin kullandığı sosyal medya hesapları internet servislerinin sağladığı veri depolama (bulut) hizmetleri gerekli güvenlik önlemleri alınmaz ise kullanım kolaylığı ile beraber bir güvenlik tehdidi olabilecek alanlardır.³

Farklı sistemlerde ve değişik siyasi rejimlerde devlet güvenliği olgusu ve kavramına farklı anlamlar yüklenebilir. Örneğin “devlet güvenliği” olgusuna⁴ Rusya’dan örnek vermek gerekirse, Sovyet döneminde güvenlik kavramı; devlet ve toplum çıkarlarının kişi çıkarlarının üstünde olması, proletarya devletinin güvenliğini sağlamakla aslında emekçinin, yani “egemenliğin gerçek sahiplerinin” hak ve çıkarlarının güvenli bir şekilde korunması anlamında kullanılmıştır. Bu nedenle devlet çıkarlarına karşı herhangi bir suç eylemi kişi aleyhine yönelik benzeri suçlara göre verilen cezadan daha ağır olmuştur.⁵

Güvenlik ve güvenliği somutlaştıran yapılar, devletler ve kamusal alanlarda vazgeçilmez öneme sahiptir. Bu yapılar inşa edilmediği takdirde beklenmeyen gelişmeler karşısında hazırlıksız yakalanma durumları ortaya çıkarak, çoğu zaman telafi edilemeyecek sonuçlar doğurmaktadır. Toplumsal riskin kişisel risklerden çok daha vahim sonuçlar yarattığı günümüzde devletler için istihbarat güvenliği silahsız bir vazgeçilmezdir ve güvenliğin sağlanması için en temel ihtiyaç istihbarat bilgisidir.⁶

² Sait Yılmaz, *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, Alfa Yayınları, İstanbul 2006, s.24.

³ Serhat Tezsever, *Millî Güvenliğimiz İçinde İstihbarat-Türkiye Cumhuriyeti ve İstihbarat Olgusu*, İ.U.Basımevi, İstanbul 2009, s.67-69.

⁴ Serhat Erkmén, “2013’te Türkiye Irak İlişkileri için Beklentiler ve Olasılıklar”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 5, Sayı 49, Ocak 2013 (ss. 90-97), s.91.

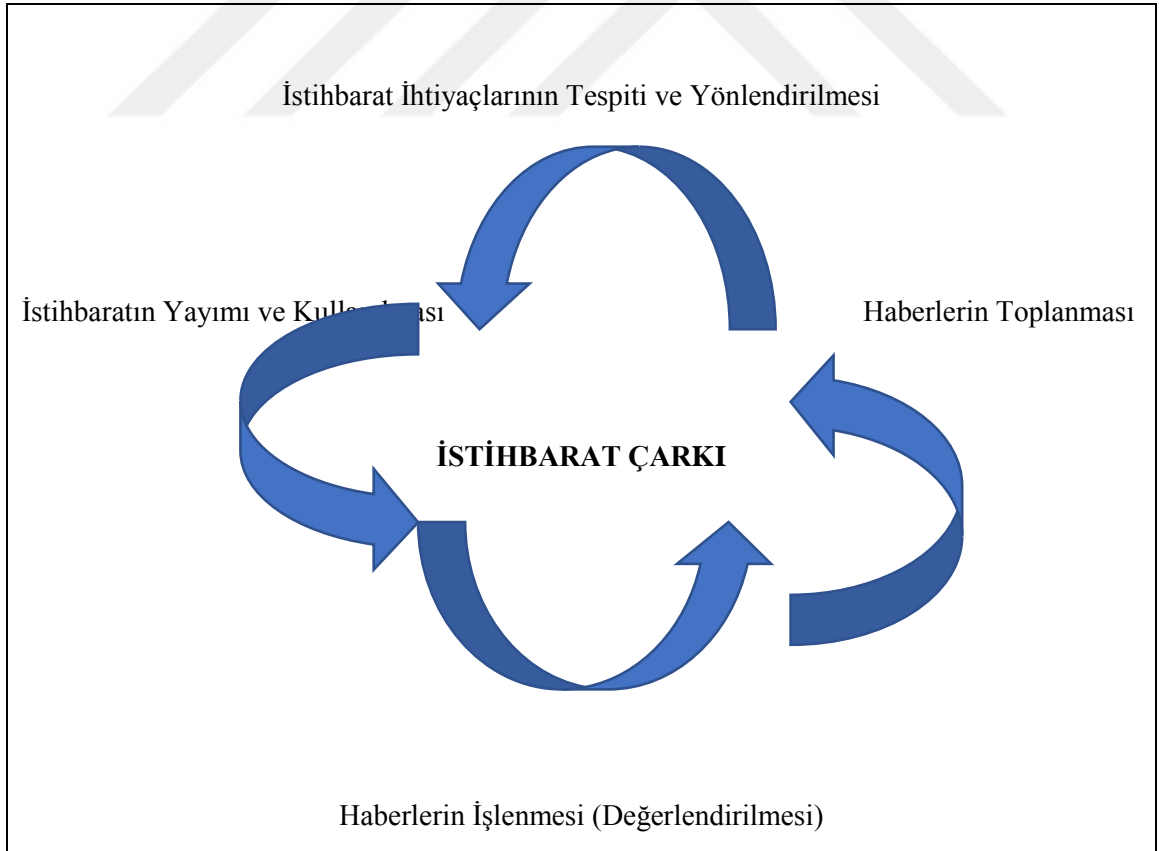
⁵ Ali Asker, “Rus İstihbarat Sistemi”, *İçinde: İstihbarat Örgütleri*, (Ed.: Ümit Özdağ.), Kripto Basın Yayın, 2014 (ss. 25-76), s.32-32.

⁶ Lütfü Uçar, *Değişen Tehdit Algılamaları ve Türkiye’nin Ulusal Güvenliğine Yansımaları* (Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi), Malatya 2007, s. 14-15.

İstihbarat bilgisi olmadan herhangi bir şahsın, tesisin ya da aracın güvenliğinin sağlanması mümkün olmamaktadır. Güvenliğin temelinde istihbarat ihtiyacı bulunmaktadır. İstihbarat olmadan güvenlik temin edilemez. Güvenlik boyutunda istihbarat değerlendirildiğinde devlet güvenliği, fiziki güvenlik ile ilgili alanlar istihbarat açısından birbirinden bağımsız olarak ele alınmayacaktır. Keza bunlar birbirini tamamlayan faaliyet alanlarıdır.

Bu bağlamda güvenlik ihtiyacı kapsamında istihbarat üretimi süreci devreye girmektedir. Dolayısıyla hedef, risk ve tehdit kavramları için ‘güvenlik kavramının en temel basamaklarıdır’ denilebilir. İstihbarat ve güvenlik faaliyetlerinin birbirleriyle çok yakın ilişkisi vardır. Bu nedenle istihbarat işlevi; güvenliğin ayrılmaz bir bölümünü teşkil eder. Güvenlik faaliyetinin icra edildiği her yerde mutlaka istihbarat faaliyetlerinin de icra edilmesi mümkündür. İstihbarat üretim süreci istihbarat çarkının işlemesi ile başlayan bir süreçtir.

Şekil 1. İstihbarat Çarkı⁷

⁷ www.mit.gov.tr (Erişim Tarihi: 01.06.2019)

1.1.1.1. Ulusal Güvenlik Kavramına İlişkin Temel Kuramlar

Ulusal güvenlik kavramının temel unsurlarını oluşturan kuramlar gerek siyaset bilimi gerekse devlet yönetim sistemleri bakımından politika kavramından yola çıkarak güvenlik, tehdit, güç, çıkar gibi temel bileşenleri İdealizm, Realizm, Liberalizm ve Marksizm yaklaşımlarında aramaktadır.

Realizm;

Gerçekçilik, “itibarsız idealist yaklaşımın küllerinden doğan” bir güç teorisi olarak tanımlanabilir. Bilindiği üzere idealizm, insan doğasının potansiyel iyiliğine inanmaya meyillidir. Ancak, İkinci Dünya Savaşı’nın patlak vermesiyle birlikte uluslararası ilişkilerin idealist vizyonuna saldırmış ve uluslararası ilişkilerin herhangi bir normatif taahhüt olmaksızın tanımlayıcı bir şekilde analiz edilmesi gerektiği iddia edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra realizm güçlü bir söylem olmaya başlamıştır. Bunun bir nedeni “sunduğu çözüm yollarının, ABD’nin küresel hegemon olma yükselişi için özellikle uygun” olması ve realizmin çok önem verdiği üç temel kavram analiz edilmiştir. Bunlar; durum, güç ve güç dengesi olarak ulusal çıkar realizminin anlayışını açıklamak üzere tanımlanmıştır⁸.

Realist anlayış açısından, uluslararası sistem, üzerinde daha yüksek otorite bulunmayan egemen ulus devletler tarafından yönetilmektedir. Bu nedenle devletler arasındaki ilişkiler rekabetçidir. Devletlerin faaliyet gösterdiği bölge, üstlerindeki daha yüksek otoritenin bulunmamasından dolayı anarşiktir ve ulus anarşik ve rekabetçi olduğu için, devletlerin çıkarlarını gerçekleştirme gücü aramaları oldukça doğal hal kazanmıştır.⁹

Realizm, istatistikçi bir teori olarak görülebilir. Devlet, tüm ulusun ifadesi veya bu devletin bütün vatandaşlarının genel iradesi olarak anlaşılmaktadır. Devlet; toplumsal yasaları düzenler ve toplumda yağma ve korkuları önler. Bu anlamda realizm, devletlerin dünyadaki tek önemli aktör olduğunu varsaymaktadır. Uluslararası aktörlere farklı ve özerk aktörler olarak bakmanın aksine realizm; “gerçekçilik için verilen ontolojik, egemen devletlerin uluslararası sistemin kurucu unsurları olduğu ve

⁸ Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Teorileri Çatışma, Hegemonya, İş birliği*, MKM Yayıncılık, 6. Baskı, Bursa, 2010, s.23-26.

⁹ Nurullah Aydın, *İşte İstihbarat*, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2008, s.29.

egemenliğin bölgesel kontrole dayanan siyasi bir düzen olduğu” düşüncesini temel almaktadır¹⁰.

Realizm, devleti iç alanda ahenk/uyum yaratan bir araç olarak gördüğü için; iç ve dış politika arasındaki ayırım kaçınılmaz hale gelmiştir. Realizm, devletlerin üniter bir oyuncu olduğunu varsaymaktadır; realistler, devletlerin dış politikalarında tek bir konuma güvenebileceklerini varsaydıklarından, bir devletin uluslararası davranışını açıklarken iç politikaları dikkate almaları gerekmemektedir.¹¹

İdealizm; Politika kavramı normatif ve ontolojik olarak ilk kez Platon ve Aristo tarafından kullanılmıştır. Onlar politikayı faziletli bir yaşam ve toplum düzenini sağlayacak bir araç olarak görmüşlerdir. İdealizm düşüncesinin güvenlikle ilgili yönüne bakacak olursak, “bu düşüncenin güvenlik teorilerine yansımaları ise gerçekte tehditlerin ve düşmanlıkların olmadığı, tehditlerin insan davranışları sonucunda ortaya çıktığı, insan davranışlarının ise çevreden etkilendiği dolayısıyla çevresel koşulların değiştirilmesiyle ve eğitimle insan davranışlarının değiştirilebileceği şeklindeki idealist düşünüşdür.”¹²

Liberalizm, Liberalizm, Aydınlanma ve kapitalist ilişkilerin yükselişi ile yakından ilgilidir. Aydınlanma ile birey ve sebep metafizik düşünceye karşı öne çıkmıştır. Kapitalist ilişkilerle burjuvazi, toplumda baskın aktör olarak Liberal düşünce, insanın yüksek makamlardan kurtulmasının, sebeplerle ve toplumda rasyonel ekonomik birimler olarak kullanılması anlamına gelmektedir. İlk varsayım (neden) tartışmanın felsefi tarafını ilgilendirirken, diğer varsayım (ekonomik) boyutu oluşturmaktadır¹³.

Felsefi açıdan ele alırsak, birey, kendisi için en iyi olanı belirleme kapasitesiyle toplumdaki en önemli birim haline gelmiş felsefi bir akımdır. İkinci varsayıma göre, birey kendi kendine ilgilenen bir rasyonel birim olarak kabul edilir. Rasyonellik, bu

¹⁰ Haydar Çakmak, *Yeni Dünya Düzeni*, Yeni Forum Dergisi, 1997, ss.28-38.

¹¹ Sait Yılmaz, *21.Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, Alfa Yayınları, İstanbul 2006, s.24-25.

¹² Birdişli Fikret, “Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel ve Düşünsel Temelleri”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 31 Yıl:2011/2 (ss. 149-169).

¹³ Eralp, “Uluslararası İlişkiler Disiplininin Oluşumu: İdealizm-Realizm Tartışması”, Atilla Eralp (der.), *Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, s.87-92.

anlamda, “araçlar ve amaçlar arasındaki en uygun dengenin ve kişisel çıkarların en üst düzeye çıkarılmasının” hesaplanması anlamına gelir¹⁴.

Liberalizm moderniteyi müjdeleyen yeni bir dönemin sesidir. Ayrıca, insanı temel alan liberalizmin, potansiyeline inanması gerektiğine dikkat etmek önemlidir. Aksi takdirde, kendisini tahrif edebilir. Bu nedenle liberalizmin insan doğası konusunda gerçekçilikten çok daha iyimser olduğu iddia edilmektedir. Bunun nedeni çoğunlukla liberalizmin bütün metafiziksel yakınlıkları kırdığı gerçeğidir. Bu yüzden liberalizmin en azından teoride “insanların iç potansiyellerini gerçekleştirme kapasitesine” inanması hayati bir öneme sahiptir ve son tahlilde, toplumun temel taşı olarak kabul edilen birim yüksek güç unsurlarından çok bireydir.¹⁵

Marksizm; Marksizm, sosyo-ekonomik belirleme teorisidir. Temel varsayımı, ekonomik tabanın (üretim ilişkileri ve üretim güçleri) toplumun üst yapısını oluşturmasıdır (siyasi ve yasal sistemler, kültür vb.). Marks’ın iddia ettiği gibi, fiziksel yaşamın üretim tarzı, toplumsal, politik ve entelektüel yaşam süreçlerini şartlandırır. Bu ifade, devletler gibi önceden oluşturulmuş sosyal aktörler konusundaki soruşturmasını bulamayan Marksist teorinin ana önermesi olarak kabul edilebilir. Marksizm bir şeylerin yapım sürecini merak eder ve sorgulama nesnesini nesnenin doğduğu sosyo-ekonomik bağlamdan izole etmemekle birlikte Marksizm tarihsel ve materyalist bir metodolojisi vardır.

Tarihsel materyalizm, Marks’ın Hegelci tarihsel idealizmden tarihsel kavramını ve Hobbesyen ahlâk materyalizminden esinlenerek ortaya çıkmıştır. Tarihsel materyalizm, olayları tarihsel ve materyalist bir tarzda incelemeyi amaçlayan bir teoridir. Tarihçilik, olaylar arasında ilişki kurmanın gerekliliğini ima eder. Örneğin, Bonapartizmi anlamak, Fransız Devrimi hakkında biraz bilgi gerektirir. Marksizm’in materyalist tarafı, somut olayların somut analizine vurgu yapar. Somut nesnelerin güçlü bir referans olmadan analizlerin başlangıcı ve sonu olması gerektiğini ileri sürmektedir¹⁶.

Marksizm, devletler arasındaki ilişkilerin analizlerinin, bu devletlerin faaliyet gösterdiği koşullara uygun olarak yapılmasını talep etmektedir. Uluslararası aktörler

¹⁴ Çakmak.s.18

¹⁵ Uçar, s.19.

¹⁶ Çakmak, ss. 28-38.

olarak devletler siyasi ortamda önceden oluşturulmuş kuruluşlar değildir. Devletlerin rolleri ve kimlikleri, güçler ile üretim ilişkileri arasındaki sürekli bir ilişkiden oluşan, tarihsel olarak yapılandırılmış bir sürecin yansımalarıdır. Cox'a göre, bunun nedeni "üretim örgütlenmesindeki değişimlerin, devletlerin yapısındaki değişimleri ortaya çıkaran yeni sosyal güçler üretmesidir. Marksizm, üretimde güç, devlette güç ve uluslararası ilişkilerde güç arasındaki bağlantıları inceler."¹⁷

1.1.1.2. Ulusal Güvenlik Sistemi

Türkçede güvenlik kelimesi, itimat ya da inanmak anlamına gelen güven (küven) kökünden türetilmiştir. 8 ile 11'nci yüzyıl arasında Orta Asya Türkçesinde ün, nam, iktidar anlamında kullanılan "küve" ya da "kuv" kelimeleri kelimenin etimolojik kökenini oluşturur. Böhrlenmek, mağrur olmak anlamına da gelen "küven" kökünden dolayı kelime 19'ncü yüzyıla dek ağırlıklı olarak olumsuz anlamda kullanılmıştır. Güvenlik ise sıfatlardan soyut ad ya da adlardan işlev belirten ad türeten -lik ekinin eklenmesiyle elde edilir. Bu haliyle günümüz Türkçesinde kullanılan "güvenlik" dil devrimi bünyesinde türetilmiş bir kelimedir¹⁸.

Her dilde bu anlamı içeren bir kavram olmasına karşın güvenlik kelimesinin uluslararası alanda kullanılan İngilizce karşılığı "security" kelimesidir. Latince "securus" kelimesinden türeyen kelime kaygıdan üzüntüden emin olma, emniyet hali gibi anlamlara gelmektedir. "Se" ve "cura" eklerinin bileşiminden oluşan kelimedeki "se" eki Latince'de "free from" yani bir şeyden emin olma ya da özgür olma anlamına gelir, "cura" ise "care" yani kaygı üzüntü anlamına gelmektedir. Yine Latince "securitas" ya da "securus"den türetilen "security" kelimesinin yazında kullanımına 1432 tarihinden itibaren rastlamak mümkündür.

Bazı araştırmacılara göre devlet güvenliği kavramının yerine "ulusal güvenlik kavramının konulması sadece teorik değil aynı zamanda uygulama açısından da sorunludur. Dolayısı ile güvenlikle ilgili kavramın bu kadar genişletilmesi devletin güvenlik birimlerinin de faaliyet alanlarının genişlemesine, onlara daha fazla işlev yüklenmesine neden olabilecektir.

¹⁷ Kaya Karan, *Türk İstihbarat Tarihi-Yıldız İstihbarat Teşkilatı ve Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e*, Truva Yayınları, İstanbul 2008, s.11-31.

¹⁸ Sevan Nişanyan, *Sözlerin Soyağacı*, Everest Yayınları, İstanbul, 2009,s.219.

Devlet kurumunun belli, soyut bir hukuki düzlemde yer alabilmesi açısından daha belirli bir karşılığı bulunmaktadır. Bu kavramın kullanılmasıyla güvenlik, yetki ayrışımı, yetkililerin sorumluluklarının belirlenmesi gibi konularda olumlu sonuçlar alınabilmektedir. Bu yaklaşıma karşı olanlar ise devlet güvenliği kavramının soyut ve farklı şekilde algılanabilen bir kavram olduğunu iddia etmektedirler. Dolayısıyla “devlet güvenliği” ve “ulusal (milli) güvenlik” kavramlarının aynı şey olmadığı, ikincisinin birinciyi içine alan daha geniş bir kavram olduğu sonucuna varılabilir. Bu anlamda devlet güvenliği ulusal güvenliğin bir parçası, fakat önemli bir parçasıdır.¹⁹

1.1.1.3. İstihbarat Tarihi

Tarih boyunca yöneticiler, istihbaratı yoğun ve değişik oranlarda başarılı olarak devlet yönetiminde kullanmışlardır. İstihbaratçılık için dünyanın en eski mesleklerinden birisi ifadesinin kullanılması istihbaratın tarih boyunca önemli olduğuna işaret etmektedir.

Hz. Musa'nın Filistin'in yerleşim yeri olarak kullanıp kullanılmayacağı hakkında bölgeye gönderdiği istihbaratçılara, bir peygamber değil, bir komutan veya devlet adamı olarak sorduğu sorular esasen stratejik istihbaratın bütün unsurlarını içermektedir. Ülkenin coğrafyası, halkın nitelik ve niceliği, askeri coğrafyası, ekonomik durumu, araştırılması istenen konular olarak tespit edilebilir. Her bir Yahudi kabilesini temsilen seçilen 12 casus gidip bilgileri toplayıp gelmişlerdir. Getirdikleri bilgiler bir toplantıda ileri gelenler tarafından değerlendirilmiştir. Kamuya açık yapılan bu değerlendirme sonucunda Yahudiler arasında düşmanın çok güçlü olduğu inancı ile panik çıkmış, Yahudileri Filistin'e götüremeyen Hz. Musa, kavmi ile birlikte 40 yıl çölde kalmayı tercih etmiştir²⁰.

M.Ö. 1580-1150 arasında Mısır'da istihbarat kendi içinde esir sorgucularından özel iz sürücülere kadar değişik alt birimlere ayrılan bir eğitim ve profesyonel bir meslek haline gelmiştir. İncil'de casusluk öyküleri ile doludur. İlk kayda, Hz. Yusuf'un onu tanımayan kardeşleri ile Mısır'ın üst düzey yöneticisi olarak karşılaşması sırasında rastlanır. Hz. Yusuf, Filistin'den Mısır'a yiyecek temin etmek için gelmiş olan kardeşlerini casuslukla suçlar. Hz Musa'nın ölümünden sonra yerine geçen Hz. Harun da Filistin'e iki casus yollamıştır. Bu iki casustan alınan bilgilere dayanılarak Yahudiler Filistin'e saldırmışlar, ancak iki Yahudi casusa yardımcı olan

¹⁹ Asker, s. 35.

²⁰ Tezsever, s.34-35.

kadının evine dokunulmamıştır.

Bir CIA (Central Intelligence Agency, Merkezi İstihbarat Ajansı) yayını olan “Studies in Intelligence” adlı çalışmada bu iki olay karşılaştırılmış, Hz. Musa’nın yolladığı casusların geri döndüklerinde açıklamalarını kamuya açık yapmaları amatörce bulunmuş, öte yandan Joshua’nın geri gelen iki casusu gizlice dinlemesinin profesyonelce olduğu yorumu yapılmıştır.

Bir Çin elçisi olan Wang Yen Te, 681 yılında Türk yurtlarında yaptığı gezi sırasında istihbarat faaliyetlerinde bulunmuş, Uygur Türklerinin diğer Türk kavimlerinden daha hızlı ilerlediğini, güçlü ordular kurduğunu tespit etmiştir. Elçi ayrıca, halkın zengin olduğunu, Göktürkler arasında 100 yaşını geçenlere sıkça rastlandığını; ayrıca Çinlilerin Türk sınırı yakınındaki istihbarat faaliyetlerinin Türk karşı istihbarat faaliyetleri ile karşılandığını rapor etmiştir.²¹ Bu olayların ortaya koyduğu modern istihbaratta görülen birçok konu, ekonomik istihbarat, sosyolojik İstihbarat Tevrat’tan bu yana hatta daha da eski tarihlerden 21. yüzyıla değin sürdürülmektedir²².

L. B. Hart, Cengiz Han’ın seferlerini değerlendirirken şöyle demektedir: “Ölçü ve nitelik, baskın ve hareket kabiliyeti, stratejik ve taktik alanlardaki dolaylı tutum bakımından Moğol seferleri tarihteki hangi harekât ile mukayese edilir ise edilsin onlara eşit veya üstündür” demektedir. Bu sonucun ortaya çıkmasında Cengiz Han’ın istihbarat ve istihbaratın bir parçası olan psikolojik savaş taktiklerinin büyük etkisi olmuştur.

İstihbaratın Roma ordularındaki etkin kullanımından Osmanlı’nın dervişleri ve tekkeleri istihbarat faaliyetinde kullanılmasına değin geçen yüzyıllar boyunca istihbaratın kaynağını, insani istihbarat olarak tanımlanan kaynaklar oluşturmuştur. Tüccarlar ve gezginler tarihin ilk günlerinden itibaren istihbarat toplamada kullanılan başlıca kaynaklar arasında olmuştur. Ancak tarihin hemen hemen her döneminde savaş ve barış sırasında işi bilgi toplamak olan özel görevlilere de rastlanmıştır.

Osmanlı Devleti’nin büyümesi döneminde istihbaratın çok önem kazandığı görülmektedir. Bu dönemde kolonizatör Türk dervişleri²³ Anadolu ve Balkanlarda Türk istihbarat ve psikolojik savaş ağının, temelini oluşturmuşlardır. Akıncı sınıfı ise

²¹ Ünal Acar ve Ömer Turhal, *Devlet Güvenlik İstihbarat Terörizm*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s.191.

²² Tezsever, s.34-35.

²³ Barkan, Ömer Lütfi, *Kolonizatör Türk Dervişleri*, Hamle Yayın Dağıtım, yy.y..

dönemin özel kuvvetleri olarak sadece bir askeri güç değil, aynı zamanda etkin bir istihbarat ve örtülü operasyon gücü olmuştur. Akıncı ordusu 27 Ekim 1595'te Tuna Nehri kıyısında Yerköyün'de Rusçuk Köprüsü muharebesinde geri çekilen Türk Ordusunu korumak için savaşırken tamamen yok olmuştur. Bu sınıf tekrar oluşturulamayınca Avrupa'da Türk istihbarat ve örtülü operasyon ağı çok ağır bir darbe yemiştir.²⁴

Napolyon dönemi savaşlarında istihbaratın etkin bir şekilde kullanılmaya başlanmasının ekonomik/siyasal dönüşümle yakından ilgisi vardır. Fransız Devrimi ile burjuvazinin iktidara el koymuş, bir hiç olan üçüncü sınıf, yani burjuvazi her şey olmuştur. Burjuvazinin devlete el koyması savaşın karakterini değiştirmiş; kralların cephe savaşı yapan ve cepheyi kaybedince savaşı da kaybetmiş sayılan ordularının yerini, savaşı bütün ulusal kaynakları seferber ederek bütün ulusal coğrafyaya yayan ulusal ordular ve onları destekleyen uluslar almıştır.

Diğer bir ifade ile savaş alanları sadece cepheler olmaktan çıkıp bütün ulusal coğrafyayı kapsamış, çarpışanlar ise sadece hükümdarların orduları ve ekonomileri değil, sahip oldukları bütün milli ve manevi olanaklar ile milletler olmaya başlamıştır. Böylece, hükümdarın ordusunun bir cephede mağlup olması, savaşı bitirmekten çıkmış; savaş bir tarafın ulusal kaynakları tükenene kadar devam etmeye başlamıştır. Bundan dolayı, karargahında istatistik dairesi oluşturan Napolyon, bir yandan stratejik istihbarat yaparken diğer yandan da operasyonel ve taktik istihbaratı etkin bir şekilde kullanmıştır. 17. yüzyılda başarılı olduğu inkar edilemeyen bir servis de; İsveç istihbarat servsidir. Bir Rus devlet adamı İsveç istihbaratından bahsederken, “*İsveçliler bizim hakkımızda bizden daha çok bilgiye sahiptirler*” demiştir. İngiliz Dışişleri Bakanı Walsingham'ın yaptığı gibi, İsveçliler de ajan olarak, yabancı milletler mensuplarını kullanmışlar, perde arkasında kalarak gerek kendi istihbarat kurumlarını gerek devleti güç duruma düşmekten korumuşlardır. Bütün bu gelişmelere rağmen geleneksel askeri düşünce, istihbaratı kendi yapısı içine almakta zorlanmıştır. Ünlü general ve savaş teorisyeni Clausewitz, istihbaratın değerini hep küçümsemiştir. Ona göre; önemli şeyleri kesin bir doğruluk ile bilmek mümkün değildir. “*Savaşta verilen birçok istihbarat raporu çelişkili hatta yanlış*” diyen Clausewitz, gerekli olan şeyin komutanın hisleri ve iradesi olduğunu söyler.²⁵

²⁴ Karan, s.11-31.

²⁵ Arı, s.19.

Buna rağmen Clausewitz, “Bütün askeri hareketlere, haber alma unsurları ve onların etkileri nüfuz etmiştir” demekten kendisini alamamıştır. Dikkat çekici olan Clausewitz’in, istihbaratın önemini ve sonuç üzerindeki etkisini anlama konusunda Napolyon’un çok gerisinde olmasıdır. İstihbaratın kurumsallaşmasında ilk adımı atanlar Fransızlar olmuştur. Daha 1855 gibi erken bir tarihte Fransız ordusu bünyesinde bir istihbarat yapılanması oluşturulmuştur. İngiltere ise ilk istihbarat örgütleri olan Department Of Military Intelligence (DMI) ve Department of Naval Intelligence (DNI)’i ancak 1877 yılında kurabilmiştir. Ancak bir genelkurmayın olmadığı İngiltere’de istihbarat örgütü genelkurmayın da yerini alarak, bilgi toplamanın yanında karar verici bir organa dönüşmüştür. 20. yüzyılda ulaşılan istihbarat teknolojileri bağlamında modern istihbaratı modern öncesi istihbarat ile karşılaştırdığında ortaya çıkan gerçek (tablo olarak verilmiştir) şöyledir:²⁶

Tablo-1: Modern Öncesi İstihbarat/Modern İstihbarat Karşılaştırma Tablosu

	Modern Öncesi İstihbarat	Modern İstihbarat
Bilgi	Tamamen insani istihbarat	- Bütün yeni istihbarat türleri
Kaynağı		- Açık kaynaklar
		- İnsani İstihbarat
Güvenilirlik	Güvenilirlik düşük; doğrulamalar zor; aldatma için kullanmaya eğilimli	Görece yüksek doğrulanabilir; değişik istihbarat kaynakları tarafından desteklenebilir
Elde Edilebilir	Yavaş; önemli olmak için çok geç, olaylar tarafından aşıyor	Çabuk; gerektiğinde elde edilebilir
İstihbarata Verilen Önem ve Talep	İlmli talep, önemli görülmele birlikte yaşamsal değil; genelde istihbaratın kötümser ve negatif değerlendirmesi	- Çok yüksek talep; savaş ve barışta - Önemli için yaşamsal görünüyor. İstihbaratın olumlu/pozitif değerlendirmesi için yaşamsal görünüyor; - İstihbaratın

²⁶ Çağrı Erhan, “Soğuk Savaş Sonrası ABD’nin Güvenlik Algılamaları” (Ed. Refet İnanç, Hakan Taşdemir), *Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002 (ss. 55-82).

		olumlu/pozitif değerlendirme
Örgüt	Genellikle geçici, ayrı bir meslek değil, az sayıda üye	- Büyük ve profesyonel örgüt, sürekli.
		- Örgüt, karışık istihbarat toplama sürekli örgüt, karışık istihbarat Toplama
İstihbarat	Temel dört aşama; tespit, toplama, İşleme, dağıtım	Temel dört aşama; tespit, toplama, işleme, dağıtım
Döngüsü		
Analiz	Sınırlı enformasyon, yoğun insan gücü	Sürekli artan enformasyon ortamı bilgisayar desteği

20. yüzyılda ulaşılan istihbarat teknolojileri sonucunda ortaya çıkan modern istihbaratı modern öncesi istihbarat ile karşılaştırdığımızda vardığımız sonuç tablo olarak verilmiştir.

Modern devletlerde istihbaratın kurumsal yapılanması ve faaliyetlerini ise şemada gösterilmektedir (Tablo-2).²⁷

Tablo-2: Milli Düzeyde Faaliyet Gösteren İstihbarat Servisleri

Milli Düzeyde Faaliyet Gösteren İstihbarat Servisleri	
Yatay İstihbarat Örgütleri	Geçici veya Yarı Zamanlı
Kuvvetlerin (Kara, Deniz, Hava ve Jandarma) İstihbarat Teşkilatları	Askeri Ateşe Polis İstihbarat

21. yüzyılda, özellikle enformasyon teknolojilerinde yapılan sıçrama sonucunda bilginin nicelik olarak artması ve dağılması neticesinde istihbaratın niteliği değişme göstermiştir. İstihbarat devletlerin kontrolünden hızla çıkarak merkezi niteliğini yitirmeye başlamıştır. Birçok istihbarat uzmanına göre artık merkezi, devlet

²⁷ House White, *A National Security Strategy for A New Century* (Washington D.C.: The White House, 1999), s.115. Naklen: Sait Yılmaz, *Amerikan İstihbaratı*, Kripto Yayınları, Ankara 2013, s.12-15.

tekelinde istihbarat mümkün değildir.²⁸

Geçmişte toplumdaki bireylerin çoğu, bilgi, güç ve sermaye dolaşımında önemsenmeyen sınırlı rollerle sahiptir. Günümüzde bilgi; artık birkaç devlet, elit kurum veya bir avuç kişiyi korumak için değil ulusların, malların, toplumların ve ticaretin akışı bir fikir atlası yaratmış ve sosyo-demografik özellikler yeniden şekillenmiştir. Literatürde yer alan ifadelerle göre değişen dünyanın ulusal güvenlik anlayışı; tersine göç, fikirlerin, istihbaratın ve inovasyonun birçok farklı kaynaktan sağlanması yeni bir küreselleşme aşamasını açıklamaktadır. Son otuz yılda, küresel istihbarat edinim zincirlerinin, stratejilerin nasıl değiştiğini, fikirleri geliştirme ve uygulama şekillerinde yenilik, araştırma, test, geliştirme ve uygulamayı birbirine bağlayan küresel ağlardan ortaya çıkacağını açıklamak gerekmektedir. Küresel sermaye akışı ve küresel ekonomiyi dönüşümü, gelişmekte olan pazarlardaki sermaye artışı, 2005 yılında teknolojik yenilikler ve daha hızlı iletişim ağları nedeniyle sermaye akışının 6 trilyon dolara ulaştığını göstermektedir. Birbirine farklı alanlarda bağlanan dünyanın dinamizmi ve canlılığı, zenginlik, özgürlük ve güvenlik yaratma potansiyeline sahip olarak dönüşmektedir.²⁹

Coğrafi alan eskiden ağırlıklı olarak SSCB ile SSCB-ABD rekabetinin yansıdığı coğrafyalara yönelik olarak yapılırken, bugün istihbarat etnik çatışmaların da yayılması ile bütün küreyi kapsar hale gelmiştir. 2008 başında açıklanan bir ABD istihbarat raporunda Amerikan istihbarat servislerinin 150 ülke, konu ve hedefi öncelikli istihbarat hedefi ilan ettiği ifade edilmiştir.³⁰

1.1.1.4. İstihbarat Kavramı

İstihbarat kelime anlamı itibari ile haber anlamına gelse de bizim kullandığımız istihbarat kelimesi için tam anlamı ile bir açıklama ifade etmez. Haber ya da haberler istihbarat faaliyetinin ana hammaddesidir. İstihbarat toplanan bu haberlerin analiz edilmesiyle elde edilen yeni bilgi ya da bilgilerdir.

²⁸ Tom Engelhardt, *How the US Intelligence Community Came Out of the Shadows*, (Mother Jones, Jan. 2, 2013), s.3. Naklen: Sait Yılmaz, *Amerikan İstihbaratı*, Kripto Yayınları, Ankara 2013, s.12-15.

²⁹ <http://www.motherjones.com/politics/2013/01/cia-nsa-intelligence-shadows>

Erişim Tarihi: 01.01.2019

³⁰ David A. Baldwin, *The Concept of Security Review of International Studies*, 17April 2001, s. 14. Naklen: Sait Yılmaz, *Amerikan İstihbaratı*, Kripto Yayınları, Ankara 2013, s.12-15.

İstihbarat, Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlüğüne göre; “Haber, bilgi alma, İstihbar etmek, haber almak, duymak, öğrenmek. İstihbar’ın çokluk biçimi. Yeni öğrenilen bilgiler, haberler, bilgi toplama, haber alma” olarak tanımlanmaktadır.

Özdağ’a göre “İstihbaratın tek bir tanımını yapmak mümkün değildir. Hemen hemen herkesin kabul edeceği birçok farklı tanımlama yapılabilir. Ancak istihbaratın teknik boyutta yapılan aşağıdaki tanımı üzerinde anlaşmak kolay görünmektedir Bu tanım istihbarat çarkı denilen çarkın açılımına dayanmaktadır. Yani istihbarat malumatın toplanması, karşılaştırılması, değerlendirilmesi, analizi, birleştirilmesi ve yorumlanması sürecinin sonunda ortaya çıkan üründür.”³¹

Araştırmacılar açısından istihbaratın tanımı yapılırken farklı açılardan değerlendirme yapılmış olsa da ana çatı değişmemekte ve haberlerin toplanması, analiz edilip değerlendirilmesi ve yeni bir bilgi (ürün) elde edilmesi noktasında görüş birliği olduğunu söyleyebiliriz.

Ortak bir tanım üretmek gerekirse istihbarat; her türlü kaynaktan çeşitli tekniklerle bilgilerin toplanması, bu bilgilerin tasnif edilerek ve karşılaştırılarak analiz edilmesi sonucu ortaya çıkan bilginin, tanımlanmış milli çıkarlar doğrultusunda kullanılması sürecidir. Günümüzde istihbarat kendine has bir metodolojiye, bir dile, tekniklere ve kuram ile doktrinlere sahip bir yapıdır.³²

1.1.1.5. İstihbaratın Temel İlkeleri

Küreselleşen dünyada devletlerin tekelden çıkan istihbarat faaliyetlerini günümüzde çok uluslu firmalar ve küresel/bölgesel terör örgütleri gibi oluşumlar da kullanmaktadır. Bu nedenle yürütülen istihbarat faaliyetlerinin yanı sıra diğer aktörlerin istihbarat faaliyetlerini kontrol etmek ve engellemek büyük önem kazanmıştır. Bu durum, kontrespiyonaj ve psikolojik savaş kavramlarını gündeme getirmiştir.

Kontrespiyonaj - bir ülkenin kendisine, kurumlarına ve vatandaşlarına, diğer devletler, örgütler veya bireyler tarafından gerçekleştirilen istihbarat faaliyetlerini önlemeye yönelik gerçekleştirilen faaliyetlerdir. Kontrespiyonajın diğer bir boyutu ise ülkenin amaç, niyet ve kapasitelerinin diğer devletlerin istihbarat kurumlarının

³¹ Ümit Özdağ, *İstihbarat Teorisi*, 6. Baskı Kripto Yayınları, Ankara 2012, s. 29-30.

³² *Dünya Casusluk Ansiklopedisi*, Artun Yayınları, İstanbul 1974, s.1.

gerçekleştirdiği istihbarat faaliyetlerine karşı korunmasıdır.

Psikolojik savaş kavramı, İstihbarat literatüründe geçen bu kavram, bireysel düzeyden ziyade toplumsal alanda ve askeri amaçlarla kullanılan bir kavramdır. Psikolojik savaş, bir devletin diğer bir devlet üzerindeki çıkarları doğrultusunda gerçekleştirilen; diğer devletin kamuoyunu kültürel özelliklerini ve hayat görüşlerini kontrol etme ve yönlendirme kabiliyetidir. Aynı zamanda ülke içindeki çeşitli gruplarla temas edilerek ülkedeki karar alıcıların kararlarını etkilemesi açısından istihbarat faaliyetlerinde sıkça rastlanan bir istihbarat türüdür.³³

1.1.1.6. Ulusal Güvenlik ve İstihbarat

Güvenliğin sağlanması için en temel ihtiyaç istihbarat bilgisidir. İstihbarat bilgisi olmadan herhangi bir şahsın, tesisin, aracın vs. güvenliğinin sağlanması mümkün olmamaktadır. Güvenliğin temelinde istihbarat ihtiyacı bulunmaktadır.³⁴ Güvenlik boyutunda istihbarat değerlendirildiğinde; Devlet Güvenliği, Ulusal Güvenlik, Milli Güvenlik, Bilgi Güvenliği, Personel Güvenliği, Fiziki Güvenlik vd. güvenlik ile ilgili alanlar istihbarat açısından birbirinden bağımsız düşünülemeyecek, birbirini tamamlayan faaliyet alanlarıdır. Bu noktadan hareketle güvenlik ihtiyacı çerçevesinde istihbarat üretimi süreci devreye girmektedir. İstihbarat ve güvenlik faaliyetlerinin birbirleri ile çok yakın ilişkileri vardır. Bu nedenle, istihbarat güvenliğinin ayrılmaz bir bölümü olduğu kabul edilmelidir. Güvenlik faaliyetinin icra edildiği her yerde mutlaka istihbarat faaliyetlerinin de icra edilmesi mümkündür. Ulusal istihbarat ve güvenlik kavramları; yabancı ve yerli düşmanların karışımından kaynaklanan küresel bir tehdit algısı, hemen hemen diğer tüm alanlarda ulusal güvenlik politikasının önemini artıracaktır. Toplumsal riskin, kişisel risklerden çok daha vahim sonuçlar yarattığı günümüzde, devletler için istihbarat ulusal güvenliğin silahsız bir vazgeçilmezidir.³⁵

1.1.2. İstihbarat Sistemleri

Devletlerin istihbarat teşekküllerinin oluşturduğu yapı istihbarat sistemini meydana getirmektedir. Ülkeleri çevreleyen komşu, kıyıdaş ülkelerin güvenlik yaklaşımları, güvenliğe yönelik tehditler, ulusal güvenlik stratejileri ve politikaları istihbarat sistemlerini şekillendirmektedir.

³³ Karan, s.11-31

³⁴ Uçar, s.2-89.

³⁵ Nurullah, s.29.

Küresel boyutta istihbarat sistemleri ülkelere göre farklılık arz etmektedir. Bu konuda bakılabilecek bazı örnekler aşağıda yer almaktadır.

1.1.2.1. Üniter Yapılanma Modeline Göre Çalışan Ülkeler

İlgi ve etki sahalarının farklılaşması ve çoğalması, odaklanan konuların uzmanlık alanlarına göre farklılaşması, üniter yapıdaki istihbarat teşkilatlarının iç istihbarat, dış istihbarat, sinyal istihbaratı, askeri istihbarat, ekonomik istihbarat ve diğerleri, olarak kurgulandığı sistemlerdir.³⁶ Bu ülkelerde istihbarat teşekkülleri fonksiyonel uzmanlık sahalarına göre ayrı birer teşkilat olarak organize edilmesi ile oluşturulmaktadır. Devlet içindeki istihbarat ünite ve çeşitli birimlerin birbirlerini denetleme, kontrol ve dengelemelerini bu sayede kurumların oto-kontrol mekanizmalarının gelişmesini sağlamaktadır.³⁷

Devlet istihbarat hizmetleri devletin bütün organları tarafından aynı amaç ve hedef doğrultusunda üst bir direktörlük, yapı, çatı kurumu koordinesinde ve kontrolünde faaliyetler yürütülmektedir. Üniter modern yapılanmalarda yaygın sorumluluk anlayışı mevcuttur. Daha geniş bir ifadeyle her kurum kendi uzmanlık sahasındaki faaliyetlerini yürütmek ve hesap vermekten sorumludur. Yetki ve sorumluluk sınırlarının belirginliği ve konularına göre faaliyetlerin icrası üniter yapının en önemli özelliğidir.

1.1.2.2. Merkezi Yapılanma Modeline Göre Çalışan Ülkeler

Bu tür modeller tek tip modern istihbarat sistemini benimsemiş ve genelde otoriter düşüncenin hâkim olduğu ülkelerde uygulanmaktadır. Bünyesinde iç istihbarat, dış istihbarat, casuslukla mücadele, istihbaratta karşı koyma (İKK), propaganda, sinyal istihbarat birimlerini ünitelerinde barındıran organlar bulunmaktadır. Bir teşkilatın esas sorumlu olduğu diğer kamu birimlerinin ise dolaylı sorumlu olduğu yapılanma olup, bu konuda yasalarda belirtildiği devletin ihtiyaç duyduğu istihbaratı tek başına yapmak ve bunu kullanıcı makama vermekten sorumlu istihbarat sistemi modelidir. Uzmanlık alanlarına göre bölünmüş, ayrılmış, kademelerinde ayrı ayrı bir teşkilatlanma mevcut değildir. Kamu, kurum, kuruluş ve daire istihbaratı dolaylı görevli olup, faaliyet

³⁶ Erdal İlter, *Türklerde İstihbarat (Başlangıcından 1926 Yılına Kadar)*. http://www.mit.gov.tr/birinci_bolum_B4.html. (Erişim Tarihi: 09.01.2019)

³⁷ Garth S. Jowett ve Victoria O'Donnel, *Propaganda&Persuasion*, 5. Baskı, Sage Publications, 2012, s.211. Naklen: Ahmet Ateş, *Strateji İstihbarat ve Türk Dış Politikasına Etkisi* (Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Uluslararası İliş. Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Aydın 2013, s.12-15.

alanları, yetkileri, sınırları kısıtlıdır. Merkezi tip istihbarat yapılanmasında doğrudan sorumlu bir kurum mevcut iken, diğer kurumlar tali görevi bulunan dolaylı sorumluluk esasına göre çalışan birimlerden oluşmaktadır.³⁸

Üniter yapılanma modeline ve merkezi yapılanma modeline göre her iki sistem arasındaki farkı değerlendirecek olursak; coğrafya ve bölge ekseninde ülkenin stratejik konumu, ülkenin yönetim biçimi ve demokrasi anlayışı, ülkenin duyduğu güvenlik kaygısı, istihbarat üretme gücü ve caydırıcılığı (örtülü operasyon kabiliyeti), istihbarat bütçesi, bölgesel ve küresel aktör olarak aldığı rol statü, ülkenin hedefleri, strateji ve politikası, istihbarat etkinliğinin organize edilmesi, istihbarat tekniği ve kullanılan yöntemler, teknik ve elektronik istihbarat üretim toplama araçlarının teknolojik seviyesi, teşkilatlarının işletilmesinde istihbarat üretimi açısından farklılık arz etmektedir.³⁹

1.1.3. Gelişmiş Ülkelerin İstihbarat Yapılanmaları

1.1.3.1. Almanya Federal Cumhuriyeti (BfV-BND)

Alman tarihi incelendiğinde bu ülke birliğinin kurulmasında Prusya'nın istihbarat alanında faaliyetlerinin önemi ortaya çıkmaktadır. 1810 yılında kurulan Harp Akademisi (Kriegsakademie)'yle birlikte, savaşta başarılı olabilmenin önemli özelliklerinden “düşman imkân ve kabiliyetlerini” bilmenin ne denli önemli olacağı belirtilmiştir⁴⁰. Prusya Krallığı döneminde Başbakan Otto von Bismarck tarafından 1866'da Berlin'de “Central-Nachrichten-Bureau” (Merkezî Haber alma Bürosu) adı altında bir istihbarat birimi kurulmuştur. Bu birim sosyalist hareketleri izlemek ve düşman kuvvetlerinin durumunu öğrenmek için bir gizli polis teşkilatıydı. 1870-1871 döneminde ise Fransa harekâtı için gerekli istihbarat faaliyetlerini arttırmış, 1871'de Prusya'nın Fransa'yı yenmesi sonrasında bütün Alman prenslikleri Prusya Kralı'nın önderliğinde birleşerek 2. Reich adlı Alman imparatorluğunu kurmuşlardır. "Central-Nachrichten- Bureau" 2. Reich'in komşu ülkeleri hakkında stratejik istihbarat toplayan

³⁸ Özdemir Akbal ve Niyazi Tılısbık, *İstihbarat ve Türkiye*, Nüve Kültür Merkezi Yayınları, 1.Baskı, Konya, 2006, s.280.

³⁹ Hasan Ateş, “Kamu Güvenliğinde İstihbarat Sisteminin Değerlendirilmesi”, (Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2012, s.34-45.

⁴⁰ Celalettin Yavuz, *Alman Gizli Servisi*, Kripto Yayınevi, 2016, s.98-124.

bir birime dönüşmüştür.⁴¹ Bir süre sonra "Central-Nachrichten-Bureau" üç büro şeklinde örgütlenmiştir. Birinci büro, Avusturya-Macaristan, Rusya, İsveç, Norveç, Danimarka, Osmanlı İmparatorluğu, Yunanistan ve Asya'dan sorumluydu. İkinci büronun görev alanı Almanya, İtalya ve İsviçre'den oluşmaktadır. Üçüncü büro ise Batı Avrupa devletlerinden (Fransa, İspanya, Portekiz, Büyük Britanya, Belçika, Hollanda) ve ABD'den sorumludur.⁴²

1871'de Alman birliğini kurduktan sonra Avrupa'da en hızlı sanayileşen ve silahlanma alanında kısa sürede çıkış yakalayan Almanya'nın, Birinci Dünya Savaşı öncesindeki istihbarat faaliyetleri genelde askerî istihbarat ve propagandaya yöneliktir. İstihbarata ilaveten "İstihbarata Karşı Koyma" (İKK)⁴³ faaliyetleri de sürdürülmektedir.

Birinci Dünya Savaşı sırasında ise 1916'da "Askerî Polis Teşkilatı" kurularak istihbaratın daha iyi değerlendirilmesi düşünülmüştür. Bu yeni teşkilat da ayrıca 5 ayrı polis merkezine ayrılmıştır. Bunlar Merkez (Berlin), Doğu (Pozen), Batı (Vasel), Sahil bölgesi (Hamburg) ve Güney (Karlsruhe) idi. Görevleri ise ağırlıklı olarak İKK idi.

Alman askerî istihbaratının Birinci Dünya Savaşı sırasındaki bir uygulaması İkinci Dünya Savaşı sırasında Alman askerlerinin hizmetine sunulmuştur. 1914-1918 yılları arasındaki ilk dünya harbi sırasında İmparatorluk 2. Silahlı Kuvvetler Başkomutanı Orgeneral Rheinhardt'ın düşmanla ilgili bilgileri şu esaslara göre tasnif ettiği görülmektedir:

- Düşman hakkındaki tüm haberlerin ayrıntılı bir şekilde bildirilmesi,
- Kendi hareketleri hakkında ayrıntılı bilgi akışı,
- Gelen haberlerin değerlendirilmesi,
- Emirleri şekillendirmek, kendi hareket tarzını açıklayabilmek ve kara harekâtını aydınlatılabilmek amacıyla yukarıdan aşağı bir durum değerlendirmesi yapmak.

⁴¹ Yavuz, s.98-124.

⁴² Bkz: Bilal Akyüz, "Türkiye'de İç Güvenlik Algısının Değiştirilmesi: İç Güvenlik Teşkilatına Yönelik Yeni Yapılanma Modeli", *Savunma Bilimleri Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 1, Mayıs/May 2015, (ss. 65-87).

⁴³ W. Walter Nikolay, *Birinci Dünya Harbinde Alman Gizli Servisi*, (Çev: Emrullah Tekin), Kamer Yayınları, İstanbul, 1998, s. 85. Burada belirtilen "Nikolay" isminin Albay Nicolai olması muhtemeldir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan ve giderek gelişen iletişim teknolojileri, insanlar arasındaki iletişimi hızlandırıp kolaylaştırırken istihbarat birimlerine de yeni bilgi temin etmede önemli bir araç haline gelmişlerdir. Amerikan, Fransız, İngiliz ve Rus istihbarat organları gibi BND de telefon, faks, e-posta gibi iletişim sistemlerini sistematik olarak izlemeye ve dinlemeye başlamıştır. Bu amaçla Avrupa'da en azından 30 ayrı büyük dinleme birimi tesis etmiştir. Bu amaçla istihbaratı çağrıştıran binlerce kelimedenden oluşan sözcük bankaları oluşturulmuş, 1990'lı yılların ortalarındaki teknolojiyle Almanya'da günde ortalama 4.000 şüpheli konuşma bu ağa takılmıştır. Üstelik bu sistem sadece Almanca olmayıp; o yıllarda İngilizce, Rusça, Arapça, Fransızca, İspanyolca ve Çinceyi de kapsıyordu. Bu sistemin amacı cinayetlerle mücadelenin yanı sıra terör, silah satışı ve kara para aklamayla da mücadele etmektir.⁴⁴

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra iki Almanya arasında derinleşen ayrılık, iki ayrı devlete dönüşmüştür ve biri ABD etkisindeki Federal Almanya iken diğeri de Sovyetlerin etkisindeki Demokratik Almanya Cumhuriyeti (Doğu Almanya)'dır. Doğu Almanya toprakları içerisinde kalan Berlin de ikiye ayrılmıştı. ABD ve Sovyetler Birliği (NATO ve Varşova Paktı) arasında oluşan Soğuk Savaş dönemi boyunca karşılıklı casusluk olaylarının en sık meydana geldiği coğrafya bu iki Almanya'dır. Gehlen'in casusları, Sovyetler Birliği'ndeki esir kamplarından dönenlerin yoğun bir soruşturma sürecini kapsayan "Operation Hermes" (Hermes Operasyonu) sebebiyle oldukça başarılıydı. Böylece özellikle 1950'li yılların Sovyetler Birliği'ndeki durumun değerlendirmesini yapmak ve müttefiklerle bu istihbaratı paylaşmak mümkün olmuştur.

1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılması ve ardından iki Almanya'nın birleşmesinden sonra Doğu Almanya ortadan kalkarken, Stasi ve diğer Doğu Alman istihbarat kurumları da tarihten silinmiştir. Federal Almanya'nın istihbarat teşkilatına incelendiğinde, 2013 yılı itibarıyla görev ve sorumluluk alanları yasalarla birbirinden ayrılmış üç ayrı kurumun olduğunu görebiliriz. Bunlar;

- Federal Haber Alma Teşkilatı- Bundesnachrichtendienst: BND.

⁴⁴ Akyüz, s. 65-87.

- Federal Anayasayı Koruma Dairesi (veya Teşkilatı)- Bundesamt für Vverfassungsschutz: BfV.
- Askerî İstihbarat Teşkilatı- Amt für den Militârische Absc- hirmdienst: MAD.

Başbakanlık Müsteşarı; BND, Anayasayı Koruma Örgütü ve Askerî İstihbarat Teşkilatı (MAD) arasındaki ilişkileri koordine etmektedir. Almanya istihbarat kültürünün yakın dönem açısından dolu bir geçmişe sahip olduğunu iddia etmek yerinde olacaktır. Bu bağlamda Alman istihbarat kültürünün ustası Reinhard Gehlen ile propagandadan üstadı Joseph Goebbels Alman istihbarat ekolünde önemli bir yer tutmaktadırlar.⁴⁵

- **BfV**

Alman iç istihbarat ve casuslukla mücadele teşkilatıdır. Teşkilat anayasayı koruma teşkilatı adını taşır. Almanca “Bundesamt für Verfassung Schutz” olan bu kuruluşun kısa ismi "BfV" şeklindedir.⁴⁶ Almanya'nın iç istihbarat ve karşı casuslukla da mücadele teşkilatı olarak da adlandırılmaktadır. 16 eyalette örgütlenmiş durumda bulunan bu kurum, demokratik yapının korunmasından da sorumludur⁴⁷.

- **BND**

BND, bugün askeri istihbarat, siyasi istihbarat, teknolojik ve bilimsel istihbarat, dış istihbarat, terörizm, uluslararası kaçakçılık, illegal geçişler ve Almanya'ya sığınmaları konusunda istihbarat çalışmaları yapmaktadır. Sinyal istihbaratı sorumluluğu da bu kuruma aittir. Bu bağlamda BND, FGS Alster (A-50, A-51, A-52) sınıfı sinyal istihbaratı gemileri Suriye, Kıbrıs adası arasındaki uluslararası bölgede faaliyet göstermektedir. BND, Almanya'nın meclis denetimine açık bir kuruluştur.

1.1.3.2. Amerika Birleşik Devletleri FBI-CIA

Amerika Birleşik Devletleri, süper güç ve küresel bir oyuncu olmasında belli oranda ülkesinin istihbarat servislerine borçludur. Günümüzde Amerika Birleşik Devletleri hükümetinin ihtiyaç duyduğu istihbaratı üreten 16 istihbarat servisi bulunmaktadır. Bunların en önemlileri ve bilinenleri iç istihbarat ve kamu

⁴⁵ Uçar, s.2-89.

⁴⁶ Akyüz, s. 65-87.

⁴⁷ Yavuz s.56..

güvenliğinden sorumlu olan Federal Soruşturma bürosu FBI,⁴⁸ Sinyal istihbaratı bilişim istihbaratı göreviyle ulusal güvenlik ajansı NSA ile Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politikası çerçevesinde örtülü faaliyetleri yürüten merkezi haber alma Teşkilatı CIA'dir.⁴⁹

- **FBI**

Federal Soruşturma Bürosu (FBI), ABD ulusal güvenliğini korumak ve suç faaliyetleriyle mücadele etmek için ikili bir görevi olan Adalet Bakanlığı'ndaki lider ajanıdır. ABD İstihbarat Topluluğunun yasal bir üyesi olarak, ABD ulusal güvenliğini tehdit eden yabancı istihbarat ajanları / memurları ve teröristleri soruşturmak suretiyle iç güvenliği sağlamakla görevlidir. Büronun cezai soruşturma öncelikleri arasında organize suç ve uyuşturucu kaçakçılığı, yolsuzluk, beyaz yakalı suç ve medeni hak ihlalleri yer alıyor. Bunun dışında Federal Soruşturma Bürosu insan kaçırma, gasp, banka soygunu, çocuk istismarı ve pornografi ve uluslararası çocuk kaçırma dahil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere önemli federal suçları araştırıyor. FBI ayrıca eyalet, yerel ve uluslararası kolluk kuvvetlerine eğitim ve işletme yardımı sağlamaktadır.

CIA

CIA, Başkan Truman'ın 26 Temmuz 1947'de imzaladığı 1947 Ulusal Güvenlik Yasası uyarınca oluşturulmuş sadece dış istihbarattan sorumlu bir kurumdur. CIA, aynı yıl 18 Eylül'de resmen ortaya oluşturulmuştur. 1947 Yasası, CIA'nın görevini genel olarak şu şekilde tanımlamıştır;

- Ulusal güvenlikle ilgili konularda Ulusal Güvenlik Konseyine (MGK) tavsiyede bulunma;
- Bölümlerin istihbarat faaliyetlerinin koordinasyonu konusunda MGK'ya önerilerde bulunmak;
- Zekayı ilişkilendirir ve değerlendirir ve bunun uygun şekilde yayılmasını sağlamaktır.

⁴⁸ Ali Kuzu, *MİT MOSSAD CIA GLADIO Dünyanın En Büyük İstihbarat Servisleri*, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul 2007, s.221-303.

⁴⁹ Akyüz, s. 65-87.

Başkan Truman, CIA'ya istihbarat operasyonlarını gizlice finanse etme ve personel eylemlerini standart ABD Hükümeti prosedürleri dışında yürütme yetkisi veren Merkezi İstihbarat Ajansı Yasasını 1953 yılında imzalamıştır. Bu yasa ile CIA, hükümetin yerleşik bir unsuru olma statüsü kazanmıştır.⁵⁰

CIA, ABD'li üst düzey politika yapanlara ulusal güvenlik istihbaratını sağlamaktan sorumlu bağımsız bir kurumdur. Merkezi İstihbarat Ajansı Direktörü (D / CIA), Başkan tarafından Senato'nun tavsiyesi ve onayı ile aday gösterilerek, Merkezi İstihbarat Ajansı'nın operasyonlarını, personelini ve bütçesini yönetmektedir. CIA 5 temel bileşene ayrılmıştır: Operasyonlar Direktörlüğü, Analiz Direktörlüğü, Bilim ve Teknoloji Direktörlüğü, Destek Direktörlüğü ve Dijital Yenilik Direktörlüğü'dür. İstihbarat bilgilerini toplama, analiz etme ve üst düzey ABD hükümet yetkililerine yayma sürecini "istihbarat döngüsü" kapsamında yürütmektedirler. Ek olarak, D / CIA'da halkla ilişkiler, insan kaynakları, protokol, kongre işleri, yasal konular, bilgi yönetimi ve iç gözetim konularında birçok personel bulunmaktadır.

1.1.3.3. İngiltere

İngiltere istihbaratının köklü bir geçmişi bulunmaktadır. İstihbarat birimlerinin geçmişi askeri istihbarata dayanmaktadır. İngiliz askeri istihbaratında görevli olan Thomas Edward Lawrence adıyla bilinen Arabistanlı Lawrence'ın Arabistan yarımadasında Arap aşiretlerini Osmanlı İmparatorluğu'na karşı kışkırtma girişimleri ve sonucundaki ayaklanmalar, İngiliz ajan Humper'in Osmanlı'nın çöküşü için Ortadoğu'daki faaliyetleri diğer taraftan misyonerlerin Anadolu topraklarındaki sosyal yapı etütleri örnek olarak verilebilir. İç ve dış istihbarat, askeri istihbaratın içindeki bölümlerden oluşturularak zamanla askeri bağımsız iki teşkilat halinde örgütlenmiştir. Günümüzde halen eski isimleri kullanan güvenlik teşkilatı ile gizli istihbarat teşkilatı isimlerin de yer alan M1 kısaltması askeri istihbarat şeklinde açıklanmaktadır. M15 olarak bilinen güvenlik servisi iç istihbarattan sorumluyken M16 olarak bilinen gizli istihbarat servisi ise dış istihbarat teşkilatı olarak görev yapmaktadır. İngiltere istihbarat çalışmalarına akademik anlamda da katkı sağlayan ender ülkelerden biri konumdadır. İngiltere özgürlükler ülkesi olarak bilinmesine karşın, çok çözümlü güç

⁵⁰ Uçar, s.39.

bir gizli istihbarat servisi ağına sahiptir. İç ve dış tehditlere karşı oluşturulan bu sistem büyük ölçüde denetimden uzaktır ve geniş yetkileri sahiptir⁵¹.

- **M15**

Güvenlik Servisi (Security Service) M15, İngiliz ulusal güvenliğini tehdit eden tüm unsurlarla ilgilenmek üzere görevlendirilmiş olup güvenlik servisi haline 1931 yılında gelmiştir. Sorumluluğu istihbaratı ile ilgili olup, İngilizler İngiltere'deki güvenlik ve karşı istihbarat, casuslukla mücadele, büyük suçlar ve güvenlik istihbaratı, Kuzey İrlanda'ya ilişkin terörizm ile mücadele, uluslararası terörizm ve istihbarat toplama, işleme ve üretme faaliyetlerini yürütmektedir⁵².

- **M16**

Gizli İstihbarat Servisi (Secret Intelligence Service -SIS), 1909 yılında gizli servis Bürosu'nun dış Şubesi olarak kurulmuştur. Bu şubenin görevi ülke dışı istihbarat toplamaktır beri 1922 yılında ayrı bir servis olarak SIS adını almıştır⁵³. M16 Temel görevi JIC ve Başbakan tarafından belirlenmiş, politik, askeri, savunma ve güvenlik gibi hayati konulardaki istihbarat önceliklerini karşılamak üzere insani ve teknik kaynakları kullanmak suretiyle gizli dış istihbarat toplamaktır.

SIS, Özel istihbarat servisi olarak da bilinen İngiliz istihbarat servisi M16, İkinci Dünya Savaşı koşullarında serpilmiş ve hanesine yazılan bazı başarısız başarıları rağmen Soğuk Savaş boyunca da önemli işlere imza atmıştır. İngiliz istihbarat servisleri Ortadoğu'da önemli bir aktördür. Faaliyetleri açısından değerlendirildiğinde Ortadoğu'nun geniş bir çalışma alanı olduğu görülmektedir. 1950'li yıllarda kesin olmamakla birlikte İngiltere tarafından hedef olarak belirlenen ülkelerde M16 kullanılarak istikrarsızlaştırma politikalarının uygulandığı görülmüştür. İngiliz istihbarat birimlerinin dünyanın her bölgesinde hedef olarak gösterilen kişilerin ortadan kaldırılması için çalışmalar ve operasyonlar düzenledikleri bilinmektedir.

⁵¹Bilal Karabulut, *Güvenlik: Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek*. Barış Kitap Basım Yayın, Ankara 2015, s.251.

⁵² Wolfers Arnold, "National Security: As an Ambiguous Symbol", *Political Science Quarterly*, 67:4 Academy of Political Science Pub, 1952 (pp. 481–502), Naklen: İhsan Bal, "İstihbaratın Değişen Seyri: Ulusal Güvenlik İstihbaratı ve Kriminal İstihbarat", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt: 2, Sayı: 6, 2006 (ss. 111-114), s.111.

⁵³Mahir Kaynak ve Ömer Lütfi Mete, *Gizli Servisler Karanlık Odalar Kör Noktalar*, 13. Baskı, Profil Yayınları, İstanbul 2009, s.148-160.

1.1.3.4. Rusya

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin 1991 yılında yıkılması ile birlikte Soğuk Savaş döneminin en önemli istihbarat teşkilatı olan Sovyet Devlet Güvenlik Komitesi (KGB)'nin yapısı değiştirilmiş Rusya istihbarat sistemi; iç ve dış istihbaratı ayrı teşkilatları olarak yapılandırılmıştır. SSCB'nin dağılması ile birlikte merkezi tip istihbarat örgütü yapısını haiz KGB bölünmüş, üniter bir istihbarat yapısına dönüşerek FSB-SVR oluşturulmuştur.

KGB 1991'den sonra dış istihbarat birimi SVR adı altında özerkleştirilmiş, KGB'nin iç örgütü ise önce FSK'ya (Karşı İstihbarat Program Servisi) sonrada FSB'ye (Federal Güvenlik Servisi) dönüşürken, 1920'de kıvıll Ordu'nun başındaki Troçki'nin kurduğu ve Rusya Ordu Gizli Servisi olan GRU aynı isimle faaliyetlerine devam etmektedir. Rusya federasyonu elektronik istihbarat ve sınır güvenliği ile de ilgili olarak ayrı teşkilatlar bulunmaktadır. Günümüzde Rus istihbarat teşkilatları, diğer ülkelerin istihbarat teşkilatlarına sızmadaki başarıları operasyonları ile örtülü faaliyetlerindeki performanslarıyla dünya genelinde en iyi istihbarat teşkilatları arasında yer almaktadır⁵⁴.

- FSB (Federal'naya Sluzhba Bezopasnosti)

Federal Güvenlik Servisi; Rusya Federasyonu Federal Güvenlik Teşkilatı Rusya Federasyonu'nun önceki Çeka, NKVD ve KGB teşkilatlarının yerini alan milli iç güvenlik teşkilatıdır. 9 Mart 2004 tarihindeki başkanlık kararnamesi ile Adalet Bakanlığı'na bağlanarak Amerika Birleşik Devletleri-FBI modeline benzetilmesi dikkat çekmektedir. Ana idari binası Kıvıll Meydanda Moskova'nın merkezinde KGB'nin eski ana idari binası ile aynı yerdedir. Rusya iç güvenlik ve istihbarat Teşkilatı olan FSB⁵⁵; Karşı istihbarat, iç güvenlik ve sınır güvenliği, terörizmle mücadele, gizli izleme faaliyetleri yürütme, anti terör operasyonları icra edebilen yeteneğine sahip, ayrıca karşı istihbarat kapsamında casuslukla mücadele ve organize suçlar ve uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadeleden sorumlu bir istihbarat teşkilatıdır.

- SVR (Sluzhba Vneshney Razvedki)

Dış İstihbarat Servisi; KGB'nin dağılmasından sonra yeni bir düzenleme içerisine giren Rusya, Yevgeni Primakov başkanlığında bir dış istihbarat biriminin

⁵⁴Bkz: Asker, s.25-77.

⁵⁵Kaynak ve Mete, *Gizli Servisler Karanlık Odalar Kör Noktalar*, s.148-160.

varlığını istemiş ve 1991 yılında Duma tarafından onaylanarak 8 Temmuz 1992 yılında dış istihbarat servisi olan SVR kurulmuştur. Amerikan karşılığı CIA gibi SVR'nin de ülke topraklarında operasyon yapması yasaktır.

SVR'nin öncelikli görev alanlarından en büyüğü Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleridir. Rusya'ya yakın olan, onunla teknoloji, organizasyon yapısı ve personel paylaşan birçok eski Sovyet cumhuriyetinde büyük bir etnik Rus nüfusu yaşamaktadır. Dış istihbarat Teşkilatı SVR'de CIA ile bir kısım temas ve ilişkileri rağmen, karşılıklı olarak birbirini operasyonlar yapmak, ajan sızdırmak, bilgi toplamakla suçlamaktadırlar. Asıl görevi dış istihbarat olan; ama bunu yaparken resmi Rus dış politikasının yönünü de etkileyebilen istihbarat servisinin bugünkü ve gelecekteki Rus dış politikası bakımından böylesine ilginç bir kurum olarak değerlendirmektedir.

1.1.4. Türkiye'de Ulusal Güvenlik Sistemi, İstihbarat

1.1.4.1. Türkiye'deki İstihbarat Teşkilatlarının Tarihi

Türkiye ve İstihbaratın birlikte değerlendirilmesi öncelikle Türk tarihinde istihbaratın kapsamını belirleyerek tarihini açıklamak ile sağlanabilir.⁵⁶ Gelişen dünya düzeninde modern istihbarat bakış açısında Türkiye'de var olan istihbarat teşkilatlarının farklı boyutlardan incelenmesi gerekmektedir. İstihbarat teşkilatları; sürekli gerçekliği tartışılır yorumlara muhatap kalabilmesinin yanı sıra kapsamının odağında yer alan gizem unsurunun öne çıkması sebebi ile geçmişten bugüne ilgi odağı olmuştur ve Türk istihbarat tarihinin analiz etme düşüncesini geliştirmiştir.

Türk tarihinde istihbaratın kavramsal ve gelişimsel sürecini incelemek için başvuru yapılan çalışmalar sayısal olarak çok fazla değildir. Yazılı kaynaklarda yer alan bilgiler birbirini tekrar etmektedir. Köklü bir tarihe ve devlet geleneğine sahip olan Türk tarihinde istihbarat ile ilgili ilk tespitlere Orhun Abidelerinde rastlanmaktadır. Orhun Yazıtlarında Çin prenses lerini Hun Hakanlarıyla evlendirerek, Çin prensesin hizmetlilerinin Hun sarayında Türkler hakkında bilgi toplayarak casusluk faaliyetinde bulduklarından bahsedilmektedir.⁵⁷

⁵⁶ Milli İstihbarat Teşkilatının tarihi konusunda bkz: Erdal İter, *Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi, Milli Emniyet Hizmetleri Risayeti, M.E.H./ MAH, 1927-1965*, Milli İstihbarat Teşkilatı Yayınları, Ankara, 2002, <https://www.mit.gov.tr/icindekiler.html> [Erişim tarihi: 12.11.2019].

⁵⁷ Akyüz, , s. 65-87.

Osmanlı dönemine gelindiğinde ise Osmanlı devletinin yönetim anlayışının; Büyük Selçuklu İmparatorluğunun istihbarata bakış açısından etkilendiği farklı kaynaklardan aktarılmaktadır. Bu kapsamda casusluğun (istihbaratın) önemi üstüne vurgular ile dolu olan Nizamülmülk Siyasetname'sindeki;

“Her tarafa tacir, seyyah, sufi, derviş, ilaç satan ziy ve kıyafetinde daima casuslar gitmeli ve ne işitirse haber getirmelidir... Casus gelip haber verince, hemen padişah atına biner ve askerini sevk eder.” gibi önerilerin etkisi altında kalınarak yazılan nasihatnameler, Osmanlı İmparatorluğunun yönetim anlayışının ve bürokrasinin kaynaklarında yer almaktadır.⁵⁸

Osmanlı İmparatorluğu döneminde yapılan istihbarat çalışmaları için Akıncılar ile Bektaşî Dervişleri ve Ticaret Erbabları casusluk kapsamında değerlendirilmiştir. Akıncıların en önemli görevleri arasında; sınır boylarında hareket yapılacak bölgenin keşfi, harekate yönelik ihtiyaç duyulan bilgiler için yabancı devlet topraklarına sızmalar, ordudan önce düşman topraklarına girerek orduya yol açılması ve olası pusuların bozulmasını sağlamak yer almaktadır. Bektaşî Dervişleri ve Ticaret Erbablarının görevleri ise; halkın arasına sızarak sosyal yapının analizinin yapılması, Osmanlı İmparatorluğu'nun gücünü, yönetim anlayışını anlatılarak hareket yapılacak ülke halkının sefer öncesi psikolojik olarak Osmanlı İmparatorluğu'na karşı ön yargılı olmamaları için icra edilen 5. kol faaliyetlerini yerine getirmişlerdir.⁵⁹

Osmanlı aleyhine çalışarak tehdit oluşturanların ortaya çıkarılması için 1421 yılında kurulan Martolos teşkilatı, devlet anlayışı adına casusluk faaliyetleri için ise Voynuklar kullanılmıştır.⁶⁰ Batılıların İstanbul'da XV. yüzyıldan itibaren sürekli elçilerini bulundurmaları Osmanlı İmparatorluğu içinde daha rahat casusluk yapmalarına olanak vermiştir. Osmanlı İmparatorluğu ise XIX. Yüzyıla kadar dış istihbarat konusunda sürekli elçilik açılmamıştır ve bu konudaki geç kalmış olmak devletin sürekliliğini ve akıbetini olumsuz etkilemiştir.⁶¹

⁵⁸ Uçar, s.2-89.

⁵⁹ İhsan Bal, “İstihbaratın Değişen Seyri: Ulusal Güvenlik İstihbaratı ve Kriminal İstihbarat”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 2, Sayı 6, 2006, s.111.

⁶⁰ Karabulut, s.251.

⁶¹ Hasan Ateş, “Kamu Güvenliğinde İstihbarat Sisteminin Değerlendirilmesi”, *Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2012, s.34-45.

Osmanlı İmparatorluğu'nda istihbarat; XVIII. sonlarına – XIX. yüzyıl başlarında esas görevi vatandaşı değil hazineden maaş aldığı halde devlete ihanet edenleri tanımak ve izlemek ihtiyacı ile kurulan Yıldız İstihbarat Teşkilatı, kurumsallaşmış ve resmi bir devlet teşkilatı olma niteliğini kazanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmaması için geniş bir coğrafyada faaliyet gösteren⁶² Teşkilat-ı Mahsusa (Umür-u Şarkiye Dairesi) ise; 2. Abdülhamit'in tahtan indirilmesinden sonra İttihat ve Terakki Cemiyetinin varlığının mutlak devamlılığını sağlayabilmek için Harbiye Nezaret Nazırı Enver Paşa tarafından 1909 yılında gayri resmi olarak kurulan, 1913-1914 yıllarında ise resmiyet kazanan bir istihbarat örgütü olarak literatüre girmiştir.

Teşkilat-ı Mahsusa, Birinci Dünya Savaşı esnasında Doğu Anadolu ve Kafkasya'ya, Suriye'ye, Afrika içlerine, Hindistan'a, Türkistan'a, Rusya içlerine kadar bu teşkilat tarafından ajanlar gönderilmiş, ajanlar bu bölgelerdeki yerli halk arasında örgütleme ve özellikle İngilizlere ve Ruslara karşı kışkırtma faaliyetlerini yürütme görevini üstlenmişlerdir.⁶³ Birinci Dünya Savaşı'nda yenilgiye uğrayan Osmanlı İmparatorluğu, teşkilatı siyaseten işlevsizleştirerek kapatmıştır. Ancak teşkilatın kurucuları hizmetlerin devamlılığı için gerekli tedbirleri alarak faaliyetlerini gayri resmi olarak farklı isimler kullanarak devam ettirmişlerdir. Devam eden süreçte İngilizler ve diğer düşman kuvvetlerinin başlatmış olduğu İttihat ve Terakki mensubu kişiler ile Teşkilatı Mahsusa mensubu kişilerin takibi, korunma içgüdüsünü ortaya çıkararak ortak düşmana karşı bir görüşe göre Ekim 1918'de, diğer bir görüşe göre 5 Şubat 1919'da "Karakol" ismi ile ilk amacı İttihatçılara ve Teşkilatı Mahsusacılara karşı girişilen saldırılara karşı koymak olan cemiyeti kurmuşlardır.⁶⁴

İstihbarat örgütlerinin kapatılması, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılarak yıkılması ve 29 Ekim 1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte 1926'ya kadar geçen dönem içinde haber alma çalışmaları, Ordu Müfettişlikleri İstihbarat Şubeleri tarafından yürütülmüştür. M. Kemal Atatürk tarafından 1925 yılı sonunda gelişmiş devletlerdeki istihbarat kuruluşlarına benzer, çağdaş bir örgütün kurulması talimatı verilmiştir. Avrupa ülkelerinde istihbarat üzerine eğitim gören kadrolarında katılımı ile ilk anayasada yer alan ve istihbarat hizmetleri için yazılan 644 sayılı Kanun

⁶² Kaynak ve Mete, *Gizli Servisler Karanlık Odalar Kör Noktalar*, s.148-160.

⁶³ Akyüz, s. 65-87.

⁶⁴ Kaynak ve Mete, *Gizli Servisler Karanlık Odalar Kör Noktalar*, s.148-160.

kapsamında 6 Ocak 1927 tarihinde Milli Emniyet Hizmetleri Risayeti (MAH/ M.E.H.) adı ile kurulmuştur.

1.1.4.2. Türk Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Yapısı, İşleyişi

Milli İstihbarat Teşkilatı 6 Temmuz 1965 tarihinde 644 Sayılı Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunuyla kurulmuştur. O dönemde kurum, hükümet modelinin bir gereği olarak Başbakanlığa bağlı idi. Bu kanun uzun süre yürürlükte kalmıştır. On sekiz sene sonra, 1 Ocak 1984 tarihinde yeni bir kanun; 2937 Sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu kabul edilmiştir. 2017 yılında yeni hükümet modeli ve Anayasada yapılan değişikliklerin bir gereği olarak Milli İstihbarat Teşkilatı Cumhurbaşkanına bağlanmıştır.⁶⁵ Kanununun 3. maddesine göre MİT; Başkan, Başkan yardımcıları, başkanlıklar, daireler ve şubeler ile diğer teşkilat birimlerinden oluşur.

Teşkilatın görevleri kanununun 4. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre Milli İstihbarat Teşkilatının birçok görevi vardır. Söz konusu maddeye göre Milli İstihbarat Teşkilatı üniter devlet ilkesi ve anayasal düzen kapsamında milli güç unsurlarına karşı içten ve dıştan yöneltilen mevcut ve muhtemel faaliyetler hakkında devlet çapında milli güvenlik istihbaratını oluşturmak ve bu istihbaratı Cumhurbaşkanı⁶⁶ Genelkurmay Başkanı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ile gerekli kuruluşlara ulaştırmak görevini haizdir. Bu görevler arasında devletin milli güvenlik siyasetiyle ilgili planların hazırlanması ve yürütülmesinde; Cumhurbaşkanı, Genelkurmay Başkanı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ile ilgili bakanlıkların istihbarat istek ve ihtiyaçlarını karşılamak da yer alıyor. Bunun dışında, yine söz konusu maddede Milli İstihbarat Teşkilatının; kamu kurum ve kuruluşlarının istihbarat faaliyetlerinin yönlendirilmesi için Cumhurbaşkanı ve Milli Güvenlik Kuruluna tekliflerde bulunmak, kamu kurum ve kuruluşlarının istihbarat ve istihbarata karşı koyma faaliyetlerine teknik konularda müşavirlik yapmak ve koordinasyonun sağlanmasında yardımcı olmak, Genelkurmay Başkanlığınca Silahlı Kuvvetler için lüzum görülecek haber ve istihbaratı, yapılacak protokole göre Genelkurmay Başkanlığına ulaştırmak, Milli Güvenlik Kurulunda belirlenecek diğer görevleri yapmak ve istihbarata karşı koymak şeklinde birçok görevi belirlenmiştir. 2937 Sayılı

⁶⁵ <http://www.mit.gov.tr/gorev.html>

⁶⁶ 2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı KHK'nin 152 nci maddesiyle, bu maddenin (a), (b) ve (c) bentlerinde yer alan “, Başbakan” ibareleri ile (h) bendinde yer alan “veya Bakanlar Kurulunca” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanununa 26.04.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6532 sayılı Kanunla yapılan değişiklikler doğrultusunda MİT'in görevleri daha da genişletilerek ilaveten bazı hükümler getirilmiştir. Bu ilavelere göre ⁶⁷ MİT'in görevlerine aşağıdakiler dahil edilmiştir:

h) Dış güvenlik, terörle mücadele ve millî güvenliğe ilişkin konularda Cumhurbaşkanınca (...) ⁽²⁾ verilen görevleri yerine getirmek.

i) Dış istihbarat, millî savunma, terörle mücadele ve uluslararası suçlar ile siber güvenlik konularında her türlü teknik istihbarat ve insan istihbaratı usul, araç ve sistemlerini kullanmak suretiyle bilgi, belge, haber ve veri toplamak, kaydetmek, analiz etmek ve üretilen istihbaratı gerekli kuruluşlara ulaştırmak.

j) İstihbarat kapasitesini, niteliğini ve etkinliğini artırmak amacıyla çağdaş istihbarat usul ve yöntemlerini araştırmak, teknolojik gelişmeleri takip etmek ve uygun görülenleri temin etmek.

Ayrıca, Millî İstihbarat Teşkilatına bu görevler dışında görev verilemez. Millî İstihbarat Teşkilatı birimlerinin görev, yetki ve sorumlulukları Cumhurbaşkanınca onaylanacak bir yönetmelikte belirtileceği hükme bağlanmıştır.

Kanun gereği bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının da devlet istihbaratına ilişkin görevler belirtilmiştir. Bu kurumlar kendi konularında 1) Görevlerinin gerektirdiği istihbaratı oluşturmak 2) MİT tarafından istenecek haber ve istihbaratı elde etmek, 3) İstihbarata karşı koymak şeklinde sıralanmıştır. Bu kurumların; elde ettikleri millî güvenliğe ilişkin haber ve istihbaratı anında MİT'e ulaştırmak görevi bulunuyor. Bunun yanı sıra MİT mensuplarına hizmetlerinin yerine getirilmesi sırasında bakanlıklar ile diğer kamu kurum ve kuruluşları gereken her türlü yardım ve kolaylığı göstermekle yükümlüdürler.

Yeni düzenlemeler teşkilat yapısını ise başta Başkan olmak üzere, Başkan Yardımcıları, Başkanlıklar, Daireler ve Şubeler ile diğer teşkilat birimleri oluşturmaktadır. Teşkilatın merkez ve taşra teşkilatını ihtiyaca göre yönetmelikle düzenlemektedir. Ana Hizmet, Danışma ve Yardımcı Hizmet Birimleri ile yurtiçi ve yurt dışında gereksinimler kapsamında örgütlenen teşkilatta, devletin ihtiyaç duyduğu istihbaratın temini için personelin çeşitli uzmanlık dallarında yetiştirilmesi önem

⁶⁷ Ek: 17/4/2014-6532/1 md.

kazanmaktadır.⁶⁸

Teşkilatın hizmet birimleri ise şu şekilde bir düzelemeye sahiptir;⁶⁹

- Başkan,
- Başkanlıklar

Başkanlıklar aşağıdaki adlar altında örgütlenmiştir:

1) Güvenlik İstihbaratı Başkanlığı

Güvenlik İstihbaratı Başkanlığı; başta terör örgütleri ve terörist faaliyetler olmak üzere; Türkiye'nin milli görüşüne yönelik tehditlere karşı güvenlik istihbaratı toplamakla görevlidir. Başkanlık tarafından yurt içinde ve yurt dışında toplanan istihbarat güvenlik tedbirlerin alınması ve tehditlerin bertaraf edilmesi için kullanılır.

2) İstihbarata Karşı Koyma Başkanlığı,

İstihbarata Karşı Koyma Başkanlığı; yabancı devlet, istihbarat servisi, kurum/kuruluş ve şahısların Türkiye'ye yönelik casusluk faaliyetlerinin tespiti ve engellenmesiyle görevlidir. Başkanlık bu amaçla kontr-espiyonaj çalışmaları yürüterek, espiyonaj faaliyetlerinin hedefi olan kamu ve özel sektör kurum/kuruluşları ile işbirliği ile koordinasyon faaliyetlerini sürdürür.

3) Dış Operasyonlar Başkanlığı,

Dış Operasyonlar Başkanlığı; Türkiye'nin stratejik çıkarlarının korunması ve geliştirilmesiyle görevlidir. Başkanlık; yurt içi ve yurt dışı birimlerle birlikte çalışmalar yapar. Türkiye'nin Milli Güvenlik Stratejisini destekleyen çizgide ve siyasi konjonktürle paralellik arz edecek şekilde çalışmalarını sürdürür.

4) Güvenlik Tahkikat Başkanlığı,

Güvenlik Tahkikat Başkanlığı; Türkiye'nin milli güvenliğine yönelik tedbirler kapsamında, görev alanına giren konularda kamu kurum ve kuruluşlarınca talep edilen arşiv araştırması ve güvenlik soruşturması çalışmalarını ilgili mevzuatlar çerçevesinde yürütür.

⁶⁸ Emin Demirel, *Teşkilat-ı Mahsusa'dan Günümüze Gizli Servisler*, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.12.

⁶⁹ Teşkilat yapısıyla ilgili açık kaynaklarda pek fazla bilgi olmadığı için kurumun resmi internet sayfasından alınan bilgiler kullanılmıştır. www.mit.gov.tr

5) Elektronik ve Teknik İstihbarat Başkanlığı

Elektronik ve Teknik İstihbarat Başkanlığı MİT kanunuyla verilen görevlerin yerine getirilmesi amacıyla her türlü teknik istihbarat usul, araç ve sistemlerin kullanmak suretiyle bilgi, belge, haber ve veri toplamak, kaydetmek, analiz etmek ve üretilen istihbaratı gerekli kuruluşlara iletmekle yükümlüdür.

6) Sinyal İstihbaratı Başkanlığı

Sinyal İstihbarat Başkanlığı muhabere ve muhabere dışı sinyalleri kullanarak erken ihbar ve ikaz bilgileri de dahil olmak üzere sinyal istihbaratı üretmekle görevlidir. Bu amaçla Başkanlık haberleşme ve radar sinyallerinin yakalar, analiz eder ve istihbarat dönüştürür.

Milli İstihbarat Teşkilatı'nın personel ihtiyacı faaliyet alanından dolayı akademik geçmişe sahip yani Hukuk, Siyasal Bilgiler, İktisat, işletme, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi mezunları arasından kabiliyetli gençlerin tespiti ve çeşitli aşamalarla yapılan sınavlar neticesinde tespit edilmektedir. Bu sınavlar lisans sınavı mesleki yeterlilik sınavı yazılı sınav sözlü sınav sağlık muayenesi gibi aşamalar içermektedir. Meslek memuru belirli bir süre eğitimden geçirildikten ve atama için uygun kadro temin edildikten sonra görevine başlayan bilmektedir. Milli İstihbarat Teşkilatı'nın personel yapısını üçe ayırarak incelemek yerinde olacaktır.⁷⁰

MİT bünyesi personel yapısı açısından meslek memuru teknik personel ve yardımcı personel olarak sınıflandırılabilir bir yapıya sahiptir meslek memurları teşkilatın esas amacı üzerine yoğunlaşan ajanlar olarak açıklanabilir. Bunun yanı sıra yukarıda sayılan sıfatları taşıyan ve belirli bir eğitim aldıktan sonra memur olarak atanan kişiler oldukları belirtilmelidir. Bu kişilere teşkilatın bireyleri olduklarına dair kimlik tahsis edilir ajanlar bu kimliklerini görevleri ile ilgili olduğu düşünülen her yerde ve her zaman gösterebilme yetkisine de sahiptir kabul gören prensip; kimliğin gizliliği olmakla beraber meslek Memurları Kanunu'nun 4. maddesin de belirtilen görevlerini yerine getirirken ve gerekli hallerde kimliklerini açıklayabilirler.⁷¹

Kimliğin açıklanması durumu; görev ile ilgili olması halinde herhangi bir sıkıntı yaratmamaktadır ancak görevin yerine getirilmesi aşamasında kimliği açıklamanın bir zorunluluk halini alması gerekliliği göz önünde bulundurulmalıdır.

⁷⁰ Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, 3. Kitap, 1. Bölüm, Bilgi Yayınları, İstanbul 2005, s.105-106.

⁷¹ Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, s.105-106.

Yine meslek grubunun gerekli hallerde kimlik gösterme yetkisi gerekli hallerin ne olduğunun iyi sorgulanması ile yerine getirilebilecek bir edimdir.

Görevli ile ilgili olmaması halinde kimliğin açıklanması durumu personelin şahsi menfaatleri uğruna Teşkilatı kullandığı yönünde düşüncelere yol açacaktır. Ayrıca teşkilat tarafından tanzim edilecek personele verilecek kimliğin önemle muhafazası başkalarının eline geçirilmesinin önlenmesi teşkilat ve personel için hayati derecede önemlidir. Teşkilatının personel yapısında ikinci bahsedilecek grup teknik Personelin *teknik personel* adı altında sınıflandırması yapılan kişiler⁷² bilgisayarın uzmanları teknikerler, mühendisler, mütercimler ve bu kapsamda değerlendirilebilen personeller katılmak gerekir ki bir İstihbarat Teşkilatı'nın yalnızca ajanlara ihtiyacı yoktur bu grupta değerlendirilecek personel genel itibariyle ofis çalışanları olarak da sınıflandırılabilir. Elde edilen edilecek bir haberin hızlı işlenmesi haber üzerinde gerekli işlemlerin yapılması teknolojinin kullanımı bilgilerin bilgisayara dökümü bile teknik personelin istihbarat için ne ölçüde gerekli olduğunun ifadesidir yapılan bir evrak hiçbir istihbari değere sahip değildir.

1.1.4.3. 2937 Sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri Kanununa 6532 Sayılı Kanun'la Yapılan Düzenlemeler

26.04.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6532 sayılı Kanunla 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'na önemli yenilikler getirilmiştir.⁷³ Söz konusu düzenlemeyle yaklaşık 30 yıl önce çıkarılan 2937 sayılı Kanun'un büyük ölçüde günümüz şartlarına uygun hale getirilmesi sağlanmıştır. Değişen dünya ile Türkiye'dekine benzer yasal düzenlemeler, demokratik ülkelerin istihbarat servislerinde de sıklıkla görülmektedir.

2014 değişikliği ile MİT faaliyetinin gizliliği ve mensupların güvenliği açısından bazı güvenceler daha da artırılmıştır Keza gizliliğin sağlanmasında istihbari faaliyetlerde görevlendirilenlerin güvenlikleri önem taşımaktadır. Bu kapsamda 6532 sayılı Kanun ile yapılan düzenlemeyle istihbari faaliyetlerde görevlendirilen şahısların,

⁷² Tuncay Özkan, *Milli İstihbarat Teşkilatı, MİT'in Gizli Tarihi*, Alfa Yayınları, İstanbul, Mayıs 2004, s.56-73.

⁷³ Bu düzenlemeyle ilgili bkz: Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 26 Nisan 2014, Sayı : 28983, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140426-1.htm>

kimliklerinin değiştirilmesi gibi deşifre olmalarını önleyici tedbirlerin alınabilmesine imkan sağlanmıştır.

Günümüzde Milli İstihbarat Teşkilatı artık gelişmiş teknik, insan ve siber istihbarat kabiliyetlerine sahip olan casusluk faaliyetlerine karşı gerektiğinde kolluk yetkisini doğrudan kullanmak suretiyle İstihbarata Karşı Koyma kapsamında mücadele etmektedir. 6532 sayılı Kanunla yapılan değişiklikler doğrultusunda MİT'in Dış İstihbarat ve İstihbarata Karşı Koyma alanlarında daha etkin ve verimli hale getirilmesi amaçlanmıştır.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de teknolojik gelişmelerin artması milli güvenliğe yönelik tehditlerin artmasını da beraberinde getirmiştir. Ülkemizde istihbarat faaliyetlerinde bu hususun dikkate alınarak bazı önlemler alındığını söyleyebiliriz. Örneğin, 2012 yılında Genelkurmay Elektronik Sistemler (GES) Komutanlığı'nın MİT bünyesine katılmıştır. Bu değişiklik söz konusu tehditlere karşı etkin önlemler alınması bakımından kayda değer bir uygulamadır. Daha sonra 6532 sayılı Kanun yeni düzenlemeler yapılmış ve tehdit niteliği taşıyan oluşumlar tarafından da yaygın bir şekilde kullanılan birçok teknik ve siber istihbarat unsurlarının Milli İstihbarat Teşkilatının kullanılması sağlanmıştır. 6532 sayılı Kanunla yapılan değişikliklerin bir başka amacı da Milli İstihbarat Teşkilatının altyapısını güçlendirerek dış politika sürecinde karara alıcılara destek sağlamaktır.

6532 sayılı Kanun şeffaflık ve denetim konusunda da önemli düzenlemeler içermektedir. Bu bağlamda Cumhuriyet tarihinde ilk defa MİT'in millet iradesinin doğrudan temsil edildiği TBMM tarafından denetlenmesinin önü açılmıştır. TBMM bünyesinde kurulacak olan Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu ile demokratik ülkelerde mevcut olan önemli bir mekanizma tesis edilmiştir. Bu bağlamda; on yedi kişiden oluşan Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu, incelemelerini ve görüşmelerini raporun kendisine intikalinden itibaren doksan gün içinde tamamlar ve hazırlayacağı raporu bu süre içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar. Komisyonun üye dağılımı siyasi parti gruplarının parti grupları toplam sayısı içindeki yüzde oranlarına göre yapılır.

Komisyonun görevleri şunlardır:

a) Millî güvenliğe ilişkin konularda görüş ve öneriler sunmak

b) Güvenlik ve istihbarat konularında uluslararası alanda kabul gören gelişmeleri izlemek

c) Kendi faaliyetlerine ilişkin rapor hazırlamak

d) Güvenlik ve istihbarat hizmetleri sırasında elde edilen kişisel verilerin güvenliğini ve bireyin hak ve özgürlüklerini koruyucu öneriler geliştirmek

Komisyon görüşmeleri kapalı oturumla yapılır. Kapalı oturumda Komisyon üyeleri, ilgili bakanlar, görevli hükümet temsilcileri ve Komisyonda görev yapan yasama uzmanları ile stenograflardan başkası bulunamaz.

Komisyon çalışmalarına ilişkin bilgi ve belgelerin saklanması ve korunmasında gizlilik esastır. Komisyon görüşmelerine katılanlar ile bu görüşmelere herhangi bir suretle vâkıf olanlar, Komisyon çalışmaları ve görüşülen konular hakkında hiçbir açıklama yapamaz ve bunları sır olarak saklamakla yükümlüdür.⁷⁴

Milli istihbarat sisteminde yapılan önemli değişikliklerden biri de istihbarat alanında koordinasyonun sağlanmasıdır. Bu bağlamda MİT'e her türlü kurum, kuruluş, örgüt, oluşumlar ve kişiler ile doğrudan ilişki kurma ve uygun koordinasyon yöntemlerini uygulama yetkisi verilmiştir. MİT'e sağlanan bu yetki ile milli güvenliğe yönelik iç ve dış tehditler karşısında, istihbarat elde etmede diğer yöntemlerin yetersiz kaldığı durumlarda bilgi toplama imkânlarının genişletilmesi hedeflenmektedir. 15/8/2017-KHK-694/62 ile yapılan değişiklik gereği Bakanlıklar ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarının yukarıda belirtilen görev ve yükümlülüklerinin yerine getirilmesiyle ilgili koordinasyonu sağlamak ve istihbarat çalışmalarının yönlendirilmesinde temel görüşleri oluşturmak ve uygulamayı belirlemek üzere, Cumhurbaşkanının başkanlığında Milli İstihbarat Koordinasyon Kurulu (MİKK) kurulmuştur. Kurulun sekretarya hizmetleri MİT Müsteşarlığı tarafından yürütülür. Milli İstihbarat Koordinasyon Kurulunun üyeleri, ayrıntılı görev ve yetkileri ile çalışma usul ve esasları yönetmelikle düzenlenir.

⁷⁴ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140426-1.htm>

2. İKİNCİ BÖLÜM

2.1. TEKNİK YÖNTEM VE UYGULAMA AÇISINDAN TÜRKİYE’DE GÜVENLİK SİSTEMİ VE İSTİHBARAT

Gelişmiş ülke kategorisindeki bazı ülkelerin istihbarat teşkilatının ulusal güvenlik ve istihbarat kavramları altında, genel politika oluşturma sürecinde “ ne kadar güvenlik yeterlidir?” sorusuna yanıt aramaktadırlar. Politikaların uygulanması, demokratik politikalar tarafından ne kadar az miktarda sosyal değişimin tolere edilebileceğini ortaya koymaktadır. İstihbarat teşkilatlarının birbirinden sorumluluk sahalarında müdahale etme imkânı tanınması da başarılarının ardındaki neden olarak görülmektedir.

İç istihbarat teşkilatları sadece ulusal güvenlik ve iç güvenlik istihbaratına yönelmekte ve uzmanlaşmakta, dış istihbarat servisi ise ülke dış politika hedefleri doğrultusunda yapılmakta ve çalışmaktadır. Gizlilik, uzmanlık ve seçkinliğe duyulan bir ihtiyaç, ulusal güvenlik kurumunu politika oluşturma ve operasyonel kapasiteleri için daha fazla güç, takdir ve merkezileştirme arayışı içinde tutmaktadır.⁷⁵

Büyük ulusal güvenlik kurumunun piramidal yapısı, sadece yürütme organının en yüksek seviyelerinden politik ve idari olarak sorumluluğudur. Esnek yasal kurallar altında verilen örtülü yetkilerine ek olarak, güvenlik kuruluşları "siyah operasyonlar" uygulamalarına ve ulusal güvenliği tehdit edebilecek her türlü muhalif görüş veya davranış üzerinde neredeyse tamamen kontrol sahibi olmalarına olanak tanıyan insani ve teknolojik kapasiteler geliştirmektedir.

Gelişmiş ülkelerin istihbarat sistemleri inceledikten sonra Türkiye’deki mevcut durumu değerlendirdiğinizde MİT’in resmi internet sitesinde “iç ve dış istihbaratın ayrılmasını ne anlama gelmektedir?” sorusunun cevabı “iç ve dış istihbarat servisleri bazı ülkelerde ayrı yapıdadır ancak Türkiye’nin jeo-stratejik konumu, bölgesel ve uluslararası sorunlar ile çıkar çatışması, siyasi-ekonomik-askeri-güvenlik konularının iç içeliği, haber toplama ve değerlendirme faaliyetlerinde Türkiye’de iç ve dış tehditlere MGK çatısı altında bir bütün olarak yaklaşılmasını zorunlu kılmaktadır.

⁷⁵ Ali Dikici, “Demokrat Parti Döneminde İç Güvenlik ve Türk Polis Teşkilatı”, *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 3, Sayı 5, Kış 2009 (ss. 61-94), s.71-76.

Nitekim yasa gereği MİT Başkanlığı, iç ve dış kaynaklar da sağlanacak istihbaratı devlet çapında oluşturmakla görevlidir.”⁷⁶ şeklinde açıklanmaktadır.

Gelişmiş ülkelerin uyguladıkları istihbarat sistemlerinin aksine MİT Müsteşarlığı tarafından, Türkiye’de iç ve dış istihbaratın aynı çatı altında olması gerektiği savunulmaktadır. Ayrıca MİT Başkanlığı son olarak 2012 yılı itibariyle sinyal istihbaratını da bünyesine katmıştır.⁷⁷ Buradan hareketle Türkiye’deki istihbarat sistemi, istihbarat konusunda gelişmiş ve ön plana çıkan ülkelerin istihbarat sistemlerini benimsemediği için halen Soğuk Savaş döneminden kalma teşkilat yapılarını modifiye, reorganizasyon, modernizasyon, reform ve yeniden yapılandırma gibi farklı isimlerle makyajlamakta olduğu, günün şartlarına uydurulmaya çalışıldığı gözlemlenmektedir.

Sonuç olarak ilgi ve etki sırası aynı olan birçok kurumun bünyesinde istihbarat birimi bulundurulması Ulusal güvenlik politikalarının uygulanmasında yürütücünün yer alması ve ulusal güvenlik mekanizmasını kontrol etmek için gerçekten de yasama organının alışılmış olarak bulunmaması nedeniyle, insan haklarının korunması için son başvuru yeri bağımsız bir yargıdır.

2.1.1. Türkiye’deki İstihbarat Teknikleri

İstihbarat çok eski zamanlardan beri bilinen bir eylem çeşididir. Bu bağlamda istihbaratın doğası, eylemdir.⁷⁸ İstihbaratın doğasında, güvenlik ihtiyacı, bilgi, haber, geleceği bilme arzusu, eylem, üretim, emek, doğruluk ve güvenilirlik kavramlarının her birlikte yoğrulması gerekmektedir. Yalnız tüm bunların ötesinde ve öncesinde istihbaratın doğasında akla gelmesi gereken bir konu daha vardır. Bu, gizlilik kavramıdır.

Gizlilik; istihbarata atfedilen ilginin, onun doğasıyla pekiştirildiği noktada karşımıza çıkmaktadır, istihbarat, kaynağı ister açık ister kapalı olsun, gizli olarak yürütülen bir faaliyettir.

⁷⁶ <http://www.mit.gov.tr/t-cark.html> (Erişim: 31.12.2019).

⁷⁷ 2937 sayılı Kanun’un 5. Maddesi gereği kurulu bulunan hali hazırdaki Milli İstihbarat Koordinasyon Kurulu, bu düzenleme ile istihbarat üretiminin koordinasyonu dışındaki fonksiyonlar için de etkin hale getirilecektir.

⁷⁸ Bekir Çınar, *Devlet Güvenliği İstihbarat ve Terör*, Sam Yayınları, Ankara, Ekim 1997, s.104.

Septizm; istihbaratın doğasında çözümlenmesi gereken başka konu, şüphencilik/kuşkuculuk adıyla açıklamaktadır. Kökleri M.Ö. 300-200 yıllarına uzanan ve bir felsefi akım olan şüphencilik, istihbaratın doğasında pek çok analistin üzerinde durmadığı bir kavram olarak yerini almıştır. Septik felsefenin temelinde, bilginin imkanlarından ilke olarak şüphelenmek yatmaktadır. İstihbaratçı ise bilginin ve kaynağının doğruluğundan şüphe etmek durumundadır Günümüzde dahi istihbarat servisleri kendi mensuplarına septik felsefenin öğretileriyle⁷⁹ yaklaşmaktadırlar. Çünkü istihbaratın doğası da bunu gerektirmektedir.

İstihbaratın kavramsal sınırlarını daha iyi anlamak ve irdelemek için onun tanımını, kökenlerini ve bunların içeriğinde tarihini bilmek gereklidir. İstihbaratın askeri bir tanımında ise, “*istihbarat, durum muhakemelerinin yapılmasında, hareket tarzlarının seçilmesinde, planların ve hareketin geliştirilmesi ve uygulanmasında yakın veya muhtemel bulunan ve yabancı ulusların veya bölgelerin bir veya birden fazla yönü ile ilgili bütün mevcut bilgilerin toplanması, değerlendirilmesi, yorumlanmasından, birleştirilmesinden çıkan sonuç*” olarak değerlendirilmektedir.⁸⁰ Bu tanımla ilgili Çınar, farklı bir yaklaşımda bulunmuştur, ona göre; bu tanımda istihbarat bir sonuç olarak görülmektedir ki, tam anlamıyla bu görüşe katılmak olanaklı değildir. İstihbarat, temelde bir süreçtir. Bu sürecin içerisinde hem bir başlangıç hem de bir sonuç vardır. Ayrıca bu süreç süreklilik gösteren bir süredir, herhangi bir yerde bir kesinti ile karşılaşmadan devam eden bir süreçtir.⁸¹

2.1.1.1. Geleneksel İstihbarat

İstihbarat kavramı, tarihi süreci içerisinde yapılacak basit bir ayırım ile istihbaratın varlığını ortaya koyan ilk örneklerden 20. yüzyılın ikinci yarısına değin geleneksel metotlar ile uygulanmış ve 1950’li yıllar ile birlikte modern istihbarat kavramına bir geçiş sağlanmıştır. Modern istihbarat kavramına geçişin yaşandığı bu süreç, elbette teknolojik imkanların ve istihbarata verilen önemin artması ile oluşmaya başlamıştır. Bu süreç öncesinde, yani geleneksel istihbaratta başvurulan yöntemler de halen geçerliliğini korumaktadır. Geleneksel istihbaratın ilk ve vazgeçilemez unsuru insandır. Beşerî istihbarat olarak da açılımı yapılan ‘HUMİNT’ (Human intelligence)

⁷⁹ Gürhan Gürcan, *6-7 Eylül 1955 Olayları* (Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2006, s.74-84.

⁸⁰ Genelkurmay Başkanlığı Silahlı Kuvvetler İstihbarat Okul Komutanlığı, *İstihbarat Subay Temel Kursu Ders Notları*, Ankara 1995, s.1-120.

⁸¹ Çınar, *Devlet Güvenliği İstihbarat ve Terör*, s.104.

bugün için teknolojik imkanlardan da yararlanmaktadır. Ancak hem geleneksel hem de modern istihbaratın varlığını teşkilatı bir yapı olmadan düşünmek mümkün değildir. Bu anlamda geleneksel istihbaratın analizi öncelikle teknik açıdan yapılmalıdır. Geleneksel istihbaratı oluşturan diğer öğeleri ise; haberin alım süreci ve nelerin istihbarata değer bulabileceği ile değerlendirmek gerekmektedir.

Büyük bir devlet, iyi teşkilatlanmış bir istihbarat sistemi olmadan varlığını sürdüremez. Bu anlamda istihbaratı oluşturabilmek, geçerliliğini ve sürekliliğini sağlayabilmek onu teşkilatlı bir sistem dahiline oturtmakla mümkün olabilecektir. İstihbarat, geniş bir bilgi alanı ile ilgilenecek şekilde donatılmalıdır, dolayısı ile yıllar boyunca bütün konularla en az bir kere ilgilenilmesi mümkün olabilecektir. İstihbaratın üretim safhası çok önemlidir. Bu aşamada temin edilen materyaller kıymetlendirme, sentezleme, tahlil ve yorumlama gibi işlemlere tabi tutulmak durumundadır. "...bilgi piyasaya hangi amaçla sürülmüştür? Hangi zamanlarda verilerle uyumluluğu ne derecededir? Bu konular ve konuların takdiri geniş vizyonlu ve öngörü sahibi istihbaratçıları gerektirmektedir".⁸²

Bu bağlamda, istihbarat tekniğinin oluşabilmesi için gerekli olan teşkilatlı bir sistemin içeriğinde vizyonu geniş ve geçmişi-geleceği öngörebilen istihbaratçıların bulunması ve aynı anda birçok konu ile ilgilenebilecek şekilde donatılması gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır.

Profesyonel istihbaratçılar haber ile yetinmezler ve haber/bilgiyi hammadde olarak görürler. Onlar açısından haberin bazı süreçlerden geçmesi ve bir nevi işlenmiş son ürün haline getirilerek, ilgili yerlere servis edilmesiyle istihbarat niteliğini kazanmış olması esastır. "4*H= Intelligence" olarak sembolize edilen istihbarat kavramının, tekniğinin, biliminin, uygulandığının dünyanın en zor ve en basit uğraşı olabileceği varsayımını şu dört kelime algısı oldukça açık biçimde ortaya koyabilmektedir: "**Her şey, Her yerde, Herkes ve Her zaman**". Bu kıstaslar hakkında çeşitli yorum ve tanımlamalar yapmadan, bu kavramın yapı taşlarının yerli yerine oturtulamayacağı, her an açıklama yapmak gereğini hissettirmektedir. Hançerlioğlu, "gizli" teriminin anlamını vermeye çalışırken "*her şey gizlinin konusu olabilir*"

⁸² David Kahn, "İstihbaratın Tarihsel Teorisi", *Avrasya Dosyası*, Cilt:8, Sayı:2, 2002, (ss. 5-20), s. 9-10.

demektedir.⁸³ İstihbarat da başlı başına bir gizlilik içermektedir. Dolayısı ile her şey istihbaratın konusu olabilmektedir. Konu ile ilgili olarak Girgin şu açıklamayı yapmaktadır.

*“-Her şey- günümüzde istihbarat konusu olabiliyor. Gökte görülen bir cisimden, denizde bulunan şüpheli bir kalıntıya kadar, en modern teknik cihazlardan veya sofistike silahlardan, önemli ve karizmatik bir liderin sağlık durumu hakkında ipuçları verebilen idrarına kadar, dünyada pek çok şey istihbaratın ilgi alanına girebiliyor”.*⁸⁴

İstihbarat ilk etapta fiziksel ve sözel istihbarat olarak değerlendirir. Fiziksel istihbarat ‘şey’lerden oluşan bilgiyi içermektedir. Bu şeyler ilerleyen birlikleri, istihkamı, cephe ikmalini, kamp ateşini görmek, tankların motor gürültüsünü duymak, pişen yemeği koklamak, zemindeki sarsıntıları duymak, fotoğraf çekmek ve gözle görülebilenlerden uzağı görebilmek, radarlar kullanmak vs.’lerden oluşmaktadır. Sözel istihbarat ise, çalışılan bir plan, birliklerin morali hakkında bir rapor, kulağa çalınan bir emir, hatta bilgisayarlaştırılmış güç raporu vs. çoğaltılabilecek şeylerden oluşmuştur. *“Sözel istihbarat, istihbaratı günümüzdeki önem seviyesine ulaştırmıştır”.*⁸⁵

İstihbaratta 4+H uygulamasının bir faktörü de “**Herkes**” uygulamasıdır. Bunun anlamı ise istihbaratta en önemli ve gizli bazı yerlerdeki insanların, yüksek görev sahiplerinin, lider pozisyonundaki kişilerin istihbarat hedefi olabilmelerinin yanı sıra, hiç umulmayan bir sekreterin, bir otomobil tamircisinin, bir kapıcı veya odacının, dağdaki çobanın, bir depoyu bekleyen nöbetçi erin de istihbarat ile ilgili fonksiyon üstlenebilecek, ayrıca hedef teşkil eden bir eleman olabileceği gerçeğidir. Burada aktarılması gereken bir diğer konu, liyakatli, iyi yetişmiş bir istihbaratçının bu kimliği kazanana dek süregelen teorik ve pratik eğitimi sayesinde, kendisine yabancı olan bir dili en az kendisine yabancı olan kişiler gibi konuşabilme, şifre çözebilme, telsiz kullanabilme, harita okuyabilme, fotoğraf çekebilme vs. yetilerini kazandığı göz önünde bulundurulduğunda en normalinde bulunduğu ortamda kimseden ayırt edilemeyecek bir konuma gelmiş olabileceğidir.

⁸³Hançerlioğlu, *Felsefe Ansiklopedisi, Kavramlar ve Akımlar*, s. 244; Kemal Girgin, *Uluslararası İlişkiler, Modern İstihbarat ve Türkiye*, Okumuş Adam Yayınları, İstanbul, Nisan 2003, s.122.

⁸⁴ Girgin, s.122.

⁸⁵ Girgin, s.122.

İstihbarat uygulamasının son “H”si yani “**Her zaman**” uygulaması ile vurgulanmak istenen ise, “*istihbarat çalışmalarının gece-gündüz, savaş-barış, soğuk-sıcak, dost-düşman tanımadan daima sürebileceği, istihbarat çalışmasının her zamanda söz konusu olabileceğidir*”.⁸⁶ Sonuç olarak; istihbarat ilmi, ucu bucağı açık, özgür, kolay ve bir o kadar da zor bir uğraştır.

2.1.1.2. Modern İstihbarat

Modern istihbarat kavramı Soğuk Savaş döneminin bitişi ile birlikte ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda “Modern İstihbarat” kavramının çerçevesini belirleyebilmek için “Soğuk Savaş Dönemi”⁸⁷ sonrası dünya sisteminde, istihbaratta meydana gelen değişimleri analiz etmek kaçınılmaz görülmektedir. Aras’a göre, “*Soğuk Savaş sonrası dönemin istihbarat anlayışında, öncelikle, uzmanlaşma önemli yere sahiptir.Sovyet ekonomisi ile ilgili çok karmaşık modellere sahip bilgisayar programları Taşkent veya Minsk’te çok rahat görülebilecek gerçeğe ulaşamamışlardır. Bu durum Soğuk Savaş sonrası dönemi istihbarat anlayışında bir diğer yönelime, insan unsurunun ön plana çıkmasına yol açmıştır*”.⁸⁸ Demek ki Soğuk Savaş sonrası modern istihbarat anlayışı insan odaklıdır. Farklı bir ifade ile günümüz modern istihbaratında kaliteli uzman ihtiyacı öne çıkmıştır.

Özellikle sosyal bilimler formasyonuna sahip mevcut teknolojiyi etkin şekilde kullanabilen insan unsuru modern istihbarat için vazgeçilmezlerin ilkidir. Yeni yönelimlerden bir diğeri olan açık kaynakların ise göz ardı edilmemesi gereğidir. Soğuk Savaş sonrası dönemde daha fazla bilgiye erişim için gerekli zemin hazırlanmıştır. Belirli konularda değişik bakış açılarına yol açan sebeplerin arka planlarının mercek altına alınması, istihbarat tahminlerini zenginleştirmenin etkili bir yoludur. Tahmin bir süreç olarak değerlendirilmelidir. Tahminleri güncelleştirmek

⁸⁶ Girgin, s.122.

⁸⁷ Soğuk Savaş dönemini; “iki kutuplu sistem” olarak adlandırmak da mümkündür. Morton A.Kaplan, örgütlenme durumlarını ve sayılarını dikkate alarak altı uluslararası sistem modeli geliştirmiştir. Bunlar, sıra-sıyla 1) Güç Dengesi Sistemi, 2) Gevşek iki kutuplu sistem, 3) Sıkı iki kutuplu sistem, 4) Evrensel sistem. 5) Hiyerarşik sistem ve son olarak 6) Birim veto sistemidir. Kaplan, bunlardan güç dengesi ve gevşek iki kutuplu sistem üzerinde daha ayrıntılı durmaktadır. Gevşek İki Kutuplu sistemin en büyük özelliği devletlerin iki blok etrafında yoğunlaşmış olmalarıdır. Fakat bloklara katılmayan ve tarafsız politikalar izleyebilen devletler de vardır. Sıkı iki kutuplu sistem de pek çok yönüyle gevşek iki kutuplu sisteme benzemektedir. Fakat bunun yanında önemli farklılıklar da vardır. Sıkı iki kutuplu sistemde aktör sayısı daha azdır ve bütün aktörler bloklardan birine üyedir ya da taraflardır. Bkz. Tayyar Arı, *Uluslararası ilişkiler Teorileri Çatışma Hegemonya İşbirliği*, Alfa Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2002, ss. 516-517, ve ayrıca Tayyar Arı, *Uluslararası ilişkiler ve Dış Politika*, Alfa Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 1999, ss. 83-84. 86-87.

⁸⁸ Aras, *Değişen Dünya ve İstihbarat Alanındaki Yeni Yönelimler*, s.113-114.

için, yeni bir bilgi elde edildiğinde veya yeni gelişmeler olduğunda, uzmanların müdahalesi gerekmektedir. Burada önemli bir sorun da siyaset yapıcıları ve uzmanlar ile ilgilidir. Üst seviyedeki siyaset yapıcıların karşılaştığı en önemli problem, çok yoğun bilgi bombardımanı ile uğraşmaktan kaynaklanan zaman sorunudur. Bu saptanan sorun aynı zamanda stratejik istihbarat üretmediğimiz delilidir.⁸⁹

Bu söylemler ışığında klasik-geleneksel istihbaratın artık yeterli olmayacağı, istihbarat alanında da ciddi bir yenilenmenin, yani modernleşmenin kaçınılmaz olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda bir bilim olma yolunda içeriğinde akademik unsurlar da barındırması gereken 'Modern İstihbarat' kavramı iki aşamalı olarak ölçeklerine göre ve hedef alanları açısından ele alınıp incelenebilir.

2.1.1.3. Ölçeklerine Göre İstihbarat

Modern istihbaratta cevabı aranan soruya göre bir istihbarat ölçeği açıklanabilir. Modern istihbaratta dört başlık altında toplanan istihbarat ölçeği tanımlanmıştır. Bu farklı istihbarat ölçeklerinin kapsama alanları ve zaman algılamaları farklıdır. Bunlar sırası ile Stratejik İstihbarat, Operasyonel İstihbarat, Taktik İstihbarat ve Entegre İstihbarat olarak isimlendirilmektedir.

2.1.1.3.1. Stratejik İstihbarat

Stratejik istihbarat; bir ülkenin tamamının veya büyük bir bölümünün güvenliği ile ilgili konularda ve hasım veya diğer (özellikle de komşu) ülkelerdeki büyük çaptaki askeri gelişme ve değişimlere (özellikle de tehdit oluşturma durumuna) dair bilgi ve duyular demeti olarak nitelendirilebilir. Stratejik istihbarat, en yüksek komutanlığın koordinasyonunda, duruma göre hükümetin bilgisi dahilinde şekillendirilmekte ve stratejik politik önemli kararlara kadar uzanan bir yolun başlangıcı olarak kabul edilebilmektedir⁹⁰.

Daha geniş bir tanımlama yapmak gerekirse; "Stratejik istihbarat bir devlet için gelecekte ortaya çıkabilecek fırsatları, tehditleri araştırıp tespit ederek ve öngörerek karar alıcıların önüne olabileceklerle ilgili seçenekler koyarak onların siyaset üretme sürecini daha doğru bir zemine çekmek amacıyla yapılan istihbarat türüdür. Stratejik istihbarat ulusal seviyede karar alma yetkisine sahip olan karar alıcılar ve bu kararların

⁸⁹ Gürcan, s.74-84.

⁹⁰ Girgin, s.150.

oluşma sürecine doğrudan katkıda bulunmuş olan karar alıcılar ve bürokratlar için üretilir. Stratejik istihbaratın amacı büyük resmi, ve uzun vadeli öngörüğü yapabilmektir.”⁹¹

Stratejik istihbaratın amacı; barıştan itibaren milli güvenliğin sağlanması için gerekli planların hazırlanması ve uygulanmasını temin etmek, savaşta asgari insan ve malzeme ile zaferi kazanabilecek şekilde harbi sevk ve idare etmek ve bu amaçla da mevcut ve muhtemel düşmanın imkan ve kabiliyetlerini, hassas ve zayıf taraflarını ve muhtemel hareket tarzlarını önceden meydana çıkarabilmektir.⁹²

Buna göre stratejik istihbarat gerekleri aşağıdaki tabloda verilmektedir.⁹³

Tablo-3: Stratejik İstihbaratın Gerekleri

Görevlendirme	İç Protokol	Fiziki Çevre	Yönetim Rolü ve Destek
Sadece araştırma işlemine değil, örgütsel menfaatlere de hizmet eder	Örgütsel istihbarat yapısı ile bütünleşir	Çalışma için uygun alan	Araştırmayı kolaylaştırıcı şartlar oluşturma
Görevlendirme örgütsel öncelikleri de menfaatlere de hizmet eder	Örgütün veri tabanına giriş	Beyin fırtınası için yer	Hedef koyma ve süreci inceleme
Kontrol etme ve istihbarat araştırmaları için konu tespitine yetkilidir	Örgüt dışında araştırma yapma yetkisi Operasyonel ve taktik istihbarat için ortak çalışma yetkisi	Bilgisayar sistemleri, bilgi sistemleri, büro maki- neler	Performansı inceleme

Genelkurmay İstihbarat Daire Başkanı (Emekli Korgeneral) Sayın İsmail Hakkı PEKİN ile röportajda sorulan “Stratejik istihbaratın Türkiye’de üretilme ve kullanılmasında istihbarat teşkilatlarının etkinliği nedir?” sorusuna alınan cevap Türkiye’nin stratejik istihbarat tekniğini değerlendirmek açısından önemlidir.

“Öncelikle şunu söylemeliyim, stratejik istihbarat devletin uzun vadeli kullanacağı bir istihbarattır. Bunu üreten iki büyük merci vardır: biri Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı diğeri

⁹¹ Özdağ, 2012, s. 131-132.

⁹² Genelkurmay Başkanlığı Silahlı Kuvvetler İstihbarat Okul Komutanlığı, *İstihbarat Subay Temel Kursu Ders Notları*, s.1-120.

⁹³ Özdağ, 2012, 50.

Genelkurmay İstihbarat Daire Başkanlığı. Stratejik İstihbaratın üretimine baktığımız da ülke savunmasıyla sınırlı kaldığını görüyoruz. Böyle değerlendiriyorum. Aslında stratejik istihbaratın büyük ölçüde diğer kurumların, ticareti, iklimi, bütün faaliyetleri içine alması gerekir. Görebildiğimiz bütün faaliyetleri içine olması lazım. Türkiye’de maalesef bu yönde bir çalışma yok yani. Ülkenin ekonomi politikası ne olacak? Bu konuda stratejik istihbaratın alınıp sonra bunların ülke ekonomisiyle ilgili çalışmalarda kullanılması gerekir. Ülke savunmasında ayrıca ülkenin milli çıkarları konusunda ileride kullanılabilecek stratejik istihbaratın üretilmesi gerekir. Böyle bir çalışma yok ne yazık ki. Stratejik istihbarat üretiminin yeterli olmadığını değerlendiriyorum Türkiye’de. Bu tespit hem Silahlı Kuvvetler için, hem Milli İstihbarat teşkilatı için geçerlidir. Milli İstihbarat Teşkilatı Türkiye’de stratejik istihbaratın üretilmesinden, kullanılmasından ve ilgili kurumlara dağıtılmasından sorumlu bir teşkilattır. Baktığımız zaman bütün bilgiler oradan gelir ve dağıtılır. Başka kurumların istihbaratı da var ama ana girdileri Milli istihbarat Teşkilatından alır. Tabi şunu söylemem gerekiyor, istihbaratın olacakları, meydana gelecekleri ortaya koyması lazım. Yoksa geçmişte şöyle oldu. Bunlar istihbarat değil. Bunlar geri bildirim. Ama istihbarat karar alıcılara ve bunlarla beraber çalışan olan bürokratlara çalıştıkları konularda geleceğe yönelik yön gösteren bir faaliyettir stratejik istihbarat. Bir senaryo koyarsınız ortaya, bir kurgulama yaparsınız, sonuçta dersiniz ki 2020 yılında bölgede şöyle gelişmeler olacak. Bunlar olabilir diye ve sürekli olarak bunu güncellersiniz. Karar alıcılar da ülke güvenliği için düşünüyorlarsa ülke güvenliği için, ekonomi için düşünüyorlarsa ekonomi için ya da başka konularda o senaryo ya göre yön alırlar. Mesela buna bir örnek vermek gerekirse; Soğuk Savaş dönemi bitmeden evvel yani Türkiye’nin normalde Varşova Paktının yıkılabileceğini ve SSCB’nin dağılacığını ortaya bağımsız Türk Cumhuriyetlerinin çıkabileceğini bilmeli ve hazırlık yapabilmeliydik. Ama yapamadık. Mesela günümüzde Irak ve Suriye konusu da böyledir. Türkiye bu olayların meydana gelebileceğini çok önceden 1990’lı yıllarda hesaplayabilmeliydi. Çekiş Güc’e görev ve izin verdi. 10 sene Çekiş Güc orada kaldı. Orada bir Kürt bölgesi kurulmuş oldu. İşte bu değerlendirmeler ışığında maalesef yetersiz olduğunu düşünüyorum”⁹⁴

2.1.1.3.2. Operasyonel İstihbarat

Belirli bir amaca veya amaçlar bütününe yönelik olarak, iç içe geçmiş uyumlu taktik istihbarat eylemlerinden oluşturulmuş olan istihbarat operasyonu; operasyonel istihbarattır.⁹⁵ Askeri anlamda operasyonel istihbarat söz konusu olduğunda ise, savaş zamanında cephedeki gelişmeler ile ilgili olarak gerçekleştirilen istihbarattır. Barışta askeri operasyonel istihbarat tatbikatları, askeri keşif uçuşlarını kapsamaktadır.

2.1.1.3.3. Taktik İstihbarat

Taktik istihbarat, süren bir operasyonu desteklemek için yapılır ve taktik istihbaratı sürdüren kişi operasyon yöneticisine hemen aldığı bilgiyi verir. Askeri

⁹⁴ İsmail Hakkı Pekin, *Ulusal İstihbarat Kavramının Değerlendirilmesi*, Röportaj: Yer. Ankara, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, Tarih: 03.10.2015 Saat:10:15, Röportajı Yapan: Zafer Söylemez.

⁹⁵ Şenel ve Şenel, *İstihbarat ve Genel Güvenlik Konularımız*, s.15.

anlamda taktik istihbaratta gereken bilgiler sekiz ana başlık altında toplanabilir. Bunlar;⁹⁶

- Sayı: Silah adet ve tipi ile birlikte düşman güç miktarı,
- Ad ve Alamet: Düşman gücün adı. 28. Zırhlı Tugay gibi,
- Düşmanın Mevkii: Bulunduğu coğrafya, bu coğrafyaya yayılışı,
- Organizasyon: Düşmanın örgütlenmesi, örneğin tugayın kaç bölüğü olduğu, bunların işlevleri,
- Malzeme ve Teçhizat: Düşman birliklerinin üniforma, silah, ulaştırma ve muhabere vasıtalarının tipi, modeli, sayısı, özellikleri,
- Taktik Konsept: Düşman birliğinin taktik hareket doktrini nedir?,
- Muharebe Kabiliyeti: Gücü, lojistik durumu, morali, personel ve malzeme kayıpları,
- Birlik hakkında özel bilgi: Birliğin tarihçesi ve kilit personeli ile kumanda kademesi hakkında bilgilerdir.

Taktik muharebe istihbaratı savaş sırasında harekât alanından toplanır ve derhal kıymetlendirilerek dağıtılır. Stratejik istihbarat, taktik istihbarat ve muharebe istihbaratında kaynakları, denetimi ve kullanıcıları arasında önemli farklar vardır⁹⁷.

Tablo-4: Stratejik- Taktik- Muharebe İstihbaratları Arasındaki Farklar

Stratejik İstihbarat	Taktik İstihbarat	Muharebe İstihbaratı
Milli istihbarat kaynakları (Devletin bütün kaynakları)	Taktik istihbarat kaynakları	Kurumun, birliğin imkan ve yetenekleri
Merkezi stratejik denetim	Mahalli operasyonel denetim	Operasyonel denetim
İhtiyaca göre üst düzey kullanıcı için	Operasyonel ve taktik kumanda için	a) Derhal kullanım veya operasyonel uyan için gereklidir, b) Kullanımı istihbaratçılara bağlı değildir, c) Veri istihbaratçılara istihbarat analizi için aktarılır

⁹⁶ Özdağ, 2012, s. 138-139.

⁹⁷ Acar ve Urhal, s.101-105.

Bu tabloya göre⁹⁸ stratejik, operasyonel ve taktik istihbarat farklı karar alıcı gruplara farklı nitelikte bilgiler temin etmek amacı ile gerçekleştirilmektedir ayrıca aynı alana yönelik olarak da ortaya farklı bilgiler çıkarabilmektedirler.

2.1.1.3.4. Entegre İstihbarat

Stratejik, operasyonel, taktik ve teknik istihbaratlar aynı araştırma değeri/istihbarat hedefi üzerinde bilinçli şekilde yoğunlaşır ise ortaya Entegre istihbarat süreci çıkmaktadır. Entegre istihbarat, askeri bir konuda olabileceği gibi politik bir konuda da gerçekleşebilmektedir.⁹⁹ Entegre İstihbarat Analizi ise şu örnekle açıklanabilir: “Suriye tank birliklerinin genel etkinliğini ölçmede kullanılarak, ulaşılan sonuç; Suriye tank birliklerinin çok uzun zamandan beri yeni tank ve yedek malzeme yokluğundan dolayı, stratejik düzeyle zaman ve mekânda uzun süreli operasyon sürdürme (sürdürülebilirlik) yeteneği düşüktür (Tablo-6).”¹⁰⁰

Tablo-5: Entegre İstihbarat Analiz Sonuçları

Stratejik açıdan	Düşük seviyede sürdürülebilirlik
Operasyonel açıdan	Orta seviyede kullanılabilirlik
Taktik açıdan	Düşük seviyede güvenilirlik
Teknik açıdan	Yüksek seviyede öldürücülük

Bu tabloya göre örnekte kullanılan Suriye zırhlı birliklerinin “Entegre İstihbarat” analizinin sonucunda şu çerçeve çıkmaktadır: Operasyonel açıdan kullanılabilirlik yeteneği orta seviyededir. Taktik seviyede eğitim ve muhafazanın var olan kapasiteler üzerinde etkisi (güvenilirlik) düşüktür. Teknik seviyede silah kapasitelerinin öldürücülüğü (öldürücülük) yüksektir.

2.1.1.4. Alanlarına Göre İstihbarat

⁹⁸ Uçar, s. 2-89.

⁹⁹ Robert David Steele, *On Intelligence: Spies and Secrecy in an Open World*, (AFCEA International Press, Fairfax, VA, 2000), s. 76.Naklen: Erdal Şimşek, *Türkiye’de İstihbaratçılık ve MİT*, İstanbul, Kum Saati Yayıncılık, 2004, s.12.

¹⁰⁰ Özdağ, 2012, s. 51.

Genellikle stratejik istihbaratın, askeri, biyografik, ekonomik, bilim ve teknoloji, ulaşım ve iletişim, askeri coğrafya, siyasal, sosyolojik ve enformasyon istihbaratının toplamı olduğu veya bu istihbarat alanlarından oluştuğu açıklanmaktadır. Bu bağlamda istihbaratın, stratejik, operasyonel veya taktik olup olmadığını belirleyen esas olarak bu alanların toplamı değil, istihbaratın kapsamıdır. Bir diğer ifade ile hedeflenen alanlarda stratejik istihbarat yapılabileceği gibi operasyonel ve taktik istihbarat da yapılabilir.¹⁰¹

2.1.1.4.1. Siyasi İstihbarat

Siyasal güven olgusunun değişkenliği, istihbarat kavramına ve bunun yanı sıra siyasi istihbarat kavramına ayrı bir önem kazandırmaktadır. Siyasi istihbarat kapsamı itibari ile iki ayrı perspektif dahilinde incelenen hedef alandır. Bunlar; dış siyasi istihbarat ve iç siyasi istihbarat kavramlarıdır. Dış siyasi istihbarat kavramı; bir devletin kendi güvenliği bakımından öncelikle sınır komşusu bulunan devletlerin ve sonra da komşusu olmamakla beraber yakın çevre bölgedeki ve ayrıca coğrafi olarak uzak olsalar dahi yoğun ve sıkı ilişkileri bulunan diğer devletlerin durumu ve kendisi ile ilişkilerindeki tutumlarını dikkatle izlemek zorunluluğundan doğmaktadır. Dış politika ve diplomasi uluslararası ilişkiler bakımından bir bütünü oluşturmaktadırlar ve bu bütünü birbirinden ayırt etmek mümkün değildir¹⁰²

Başka bir deyimle diplomasi, devletler arasındaki ilişkilerin görüşmeler yoluyla yürütülmesidir. Bu bağlamda, diplomasi ile dış politika kavramlarının temelde birbirinden ayrılmadıkları, ancak genel anlamda dış politikanın bütünleyici bir unsur olduğu, diplomasinin ise bir nevi yürütme organı olarak ortaya konan dış politik tavrın yerine getirilmesini yükümlenen, özellikle günümüzde savaştan ziyade barışa yöğrulmuş, menfaatler ediminin karşılıklı olarak güdüldüğü bir fonksiyon halinde algılanabildiği görülmektedir. Geline nokta, dış siyasi istihbaratın ne ile ilgilendiği, uluslararası ilişkilerin yapılan tanımı içerisinde kendini önemle ön plana çıkarmaktadır.¹⁰³

İç siyasi istihbarat kavramı ise; yönetim biçimi her ne olursa olsun, yönetenin/yönetenlerin, yönetirken kendi statükusunun devamı için dostları ve

¹⁰¹ Özdağ, 2012, s. 129-130.

¹⁰² Acar ve Urhal, s.101-105.

¹⁰³ Şimşek, s.12.

rakipleri hedef alınarak, ülke içerisinde her nevi mevcut vasıta ile gerçekleştirmeye çalışılan istihbarat varlığına ve tanımına değinmek gerekecektir. İç siyasi istihbarat tanımını için ana unsur, çizilmiş etki alanının sınırı ve yönetim ile ilgili faaliyetlerdir.¹⁰⁴

Dünya siyasi tarihi, dış siyasi istihbaratın analizi için binlerce örneğe sahne olmuştur. Türkiye o dönemde Amerika'nın müttefikidir. Türkiye'de o dönemde bir ihtilal yaşanmıştır. Ancak Amerika ve istihbarat örgütü CIA, kendi müttefikinde meydana gelen siyasal değişimleri bile çok yakından takip etmektedir. Öyle ki, 27 Mayıs ihtilalının ve ihtilal yöneticilerinin karakterine varıncaya kadar analiz etme zorunluluğundadır. Bu her devlet için geçerli bir durumdur. Bu nokta dış siyasi istihbaratın önemi ve varlığını ortaya koymaktadır¹⁰⁵

Dış siyasi istihbaratı, Girgin, bir başka örnekle şu şekilde açıklamıştır. “*Milli mücadeleyi (İstiklal Savaşını) takiben masaya oturduğumuz Lozan Konferansı (1923) görüşmeleri sırasında, o zamanki kısıtlı teknik iletişim imkanları sebebiyle Ankara'dan Lozan'daki heyetimize yollanan bilgi talimatlar şifrelenmiş telgraflar halinde olup, önce Köstence'ye (Romanya'ya) telgraf merkezine gitmekte, sonra da oradan Lozan'a çekilmekteydi. Bize ait şifreleri çözmeye başarmış İngiliz gizli servisi, Köstence'ye ulaşan telgraflarımızı hemen açarak görüşlerimizi öğreniyor ve Türk delegesinin o gün neler söyleyeceğini, hangi politikayı izleyeceklerini İngilizler toplantı başlamadan öğrenip ona göre kendi tutumlarını ayarlıyor ve karşı görüşlerini oluşturuyordu*”. Girgin'e göre¹⁰⁶ siyasi istihbaratın ses getireni, stratejik değerde olanı önemlidir.

Dış siyasi istihbaratın önemi, ülke içerisinde yabancı devlet toprağı olarak kabul edilen tek yer olan büyükelçiliklerin dahi dinlenmesi örneğiyle daha da netlik kazanabilecektir. Türkiye'nin Atina Büyükelçilik Binası Yunan gizli servisi KYP tarafından dinlenmiştir. Büyükelçilikteki MİT görevlisi, Yunan gizli servisinin binaya 'böcek' yerleştirdiğini öğrenince hemen büyükelçiye gitmiş, büyükelçinin inanmaması üzerine durum Ankara'ya bildirilmiş, MİT'ten gelen teknik ekibin büyükelçinin kendi odasında, duvarın içerisindeki dinleme cihazını bulması ile durum netlik kazanmıştır. Bu yaşanan olay, hem MİT'in kontrespiyonaj (casusluğa karşı koyma) açısından bir başarısını hem de (duruma Yunan gizli servisi ve Yunanistan Devleti açısından

¹⁰⁴ Uçar, s. 2-89.

¹⁰⁵ Acar ve Urhal, s.101-105.

¹⁰⁶ Girgin, s.151.

bakılacak olursa) dış siyasi istihbaratın ülkedeki büyükelçiliklerde dahi takip edilebileceği gerçeğini ortaya koymuştur.

2.1.1.4.2. Askeri İstihbarat

Devletlerin kendilerine aidiyeti bulunan toplumlara karşı en önemli görevlerinden biri, sahip olunan toprak parçasını her türlü iç ve dış tehdit ve tehlikelerden uzak tutmak, bakılığını ve aidiyetini koruyabilmek için tedbirler almak ve bu anlamda da silahlı bir güç oluşturarak bu görevi yerine getirebilmek için çaba sarf etmektir. Bu anlamda askeri istihbarat son derece önemli yere sahiptir. Günümüzde askeri ve sivil istihbarat alanları ve faaliyetleri çoğu zaman koordineli şekilde faaliyet göstermektedir. Ülkelerin spesifik özellikler, askeri yapıları ve kamu yönetimi sisteminin özelliklerine göre askeri istihbarat örgütlerinin yapısı belli farklılıklar içerebilir. Örneğin ABD savunma doktrinine göre askeri istihbaratın maksadı düşman, arazi, hava ve sivil düşünceler hakkında durumsal anlayış elde etmeye destek sağlamaktır. Bunun dışında komutanı bilgilendirme, hareket ortamının koşullarını belirlemek, hedefleri tespit, teşhis ve tayin etmek, askeri hareketin planlanmasını ve icrasını desteklemek, düşman aldatma ve yanıltmasına karşı koymak, dost aldatma faaliyetlerini desteklemek ve harekâtın etkinliğini değerlendirmek askeri istihbaratın görevleri arasındadır.¹⁰⁷

Değişik kaynakların kullanımı ile toplanan veri, malumat ve bilgiler, askeri istihbaratın uç bölümünün analizlerini desteklemek amacı ile elde edilir.

2.1.1.4.2.1. Muharebe İstihbaratı

Muharebe istihbaratı değişik istihbarat türlerinden oluşmaktadır. Buraya; muharebe gözetleme istihbaratı, keşif hareketi istihbaratı, harekât bölgesinin askeri bakımdan değerlendirilmesi ayrıca, arazinin askeri anlamda taktik değeri, gözetleme ve ateş sahası, örtü ve gizleme, engeller, kritik arazi arızaları, yaklaşma istikametleri incelenir. Ümit Özdağ'a göre muharebe istihbaratı keşif, gözetleme, ele geçirilen malzemeler, dokümanlar ve bunların uzmanlaşmış kişilerce incelenmesi olarak tanımlanmıştır.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Fatih Güdük, "Türk Askerî İstihbarat Yapısı ve Hukuksal Düzenlemeleri Hakkında Bir Öneri: ABD Örneği", *T.C. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara 2016, s. 38-39.

¹⁰⁸ Özdağ, 2012, s. 115.

2.1.1.4.2.2. Askeri Stratejik İstihbarat

Bir askeri istihbarat çeşidi olan stratejik istihbaratın en açık tanımını; “ulusal ve uluslararası politikayı belirlemek, üst seviyeli ve stratejik kararların verilmesi, askeri harekât planlarının yapılması amacıyla, devlet çapında meydana getirilen, düşman veya düşman olması muhtemel ülkelerin milli güç unsurlarına, kuvvetli, zayıf ve hassas taraflarına ilişkin değerlendirmeler” şeklinde belirtmek mümkündür. Stratejik istihbaratın temel konularını ise yine muharebe istihbaratında olduğu gibi coğrafi istihbarat, ulaştırma ve muhabere istihbaratı ve bunlara ek olarak sosyal istihbarat, siyasi istihbarat, ekonomik istihbarat, ilmi ve teknolojik istihbarat, silahlı kuvvetler istihbaratı ve biyografik istihbarat oluşturmaktadır.¹⁰⁹

Stratejik istihbaratın önemini ve yerinde zamanında elde edilen bir istihbaratın strateji kabiliyeti ile askeri istihbaratta uyarı; stratejik uyarı, operasyonel uyarı ve taktik uyarı şeklinde üç başlık altında toplanır. Stratejik askeri istihbaratın görevi düşman daha saldırmadan saldıracağına dair uyanları tespit edip gereken önlemleri almaktır.¹¹⁰

Stratejik askeri istihbaratta uyanlar belirli bir silah modelinin üretimine başlanmasından düşman ordularının sınır boyunda saldırı için konuşlanmaya başlamasına kadar uzanan dönem içinde yapılır. Ancak askeri istihbaratın stratejik planda tam olarak yapılabilmesi için askeri istihbaratın stratejik planda yapılması gerekmektedir. Askeri istihbarat çerçevesinde ilk incelenmesi gereken konu askeri gücün özünü oluşturan silahlı kuvvetlerin insan yapısının incelenmesidir. Silah kullananların toplam nitelikleri anlaşılmadan bir ordunun etkinliğinin doğru olarak değerlendirilmesine imkân yoktur. Ayrıca orduların ellerinde silah ve silah destek sistemleri kalitesi, sağlamlığı ve etkinliği açısından sürekli bir değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. Bu sayede düşmanın kullandığı silahlara karşı ne tür silahlar kullanılacağı/kullanılması gerektiği tespit edilir. Bunun dışında askeri operasyonlar gerçekleştiren birliğin boyutu ne olur ise olsun tüm birlikler lojistiğe ihtiyaç duyarlar ve bunun da dikkatle planlanması gerekir. Lojistik istihbarat bütün bunların düşman veya muhtemel düşman ve dost güçler tarafından nasıl temin edildiğini ve nasıl yerine

¹⁰⁹ Cüneyt Arcayürek, *Darbeler ve Gizli Servisler 1950-2002*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2003, s.199-201.

¹¹⁰ Arcayürek, s. 199-201.

ulaştırıldığını tespit etmek zorundadır. Ayrıca strateji gereği; konulan hedefe, en kısa zamanda, en az güç harcaması ile en başarılı şekilde ulaşmak için kurulan amaç, araç ve yol bağlantısının belirlenmesi gerekir. Gerçekleşebilir bir strateji için amaç, araç ve yol üçlüsü arasında bir dengenin olması kaçınılmazdır. Bir ulusun ulaşmayı hedeflediği politik hedefin ve buna ulaşmak için benimsediği stratejisinin, ulusun sahip olduğu mevcut ve potansiyel milli güçle orantılı olması lazımdır¹¹¹.

2.1.1.4.2.3. İstihbarata Karşı Koyma İstihbarat

İstihbarat faaliyetlerinde istihbarata karşı koyma (İKK) önemli yere sahiptir. Ümit Özdağ'a göre Türkçe askeri terminolojide ifade edildiği gibi istihbarata karşı koyma (İKK) Milli İstihbarat Teşkilatı terminolojisinde ise kontr-espiyonajdır. Karşı – istihbarat bir ülkenin kendisiyle ilgili yapılan sabotajlara, kendi vatandaşlarına karşı yapılan su-kastlara ve terörist eylemlere karşı uyguladığı istihbarat faaliyetidir. Karşı istihbarat bir ulusun ulusal güvenliğinin sağlanabilmesi için vazgeçilmez bir faktördür.¹¹²

Aldatma yapan birim mutlak suretle esas durumu korumalıdır. İstihbarata karşı koyma süreklilik gösteren ve gelişmiş teknolojiye en yüksek derecede yararlanmayı zorunlu kılan bir tekniktir. İKK için özel birimler görevlendirileceği gibi, her bir istihbarat birimi ve elamanı da kendi davranışıyla istihbarata karşı koyabilecektir. İKK alanı, istihbarat yapılan bütün alanları kapsamak zorundadır.¹¹³

İstihbarata karşı koymada (İKK) aldatma taktiği önem arz etmektedir. Aldatma taktiği; yabancı istihbarat servisinin ve kontrolündeki ajanların içerisine ajan sızdırmak, bu sayede doğru fakat değersiz ve geçerliliğini büyük ölçüde yitirmiş bilgileri servis ederek, önem arz eden ve geçerliliğini koruyan bilgileri ise çarpıtarak ellerine geçmesini sağlayarak yanılığa düşürmektir. Sızdırılmış ajanlar aracılığıyla yabancı servislerin kullandıkları kişileri ve uyguladıkları teknikleri öğrenerek karşı istihbarat çalışması başarılı bir şekilde yürütülebilmektedir.¹¹⁴

¹¹¹ Acar ve Urhal, s.101-105.

¹¹² Özdağ, 2012, s. 143-144.

¹¹³ Çınar, s.105.

¹¹⁴ Yusuf Görkem Güner, *İnsani ve Teknik İstihbarat Kapsamında Modern İstihbarata Karşı Koyma* (Marmara Üniversitesi SBE Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı İstihbarat Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2017, s. 32.

2.1.1.4.3. Ekonomik İstihbarat

Ekonomik istihbaratın amacı, bir ülkenin amaçlarına ulaşip ulaşamayacağını tespit için ülkenin sahip olduğu ekonomik kaynakların incelenmesidir. Ekonomik istihbarat gerçekleştirilirken seçilen temel istihbarat alanları ülkenin genel ekonomik durumu, tarım, sanayi, ticaret, stratejik maddeler, para politikaları, finans yapısı, stoklar ve ekonominin kontrolünün kimin /kimlerin elinde olduğudur.¹¹⁵

2.1.1.4.4. Sosyal İstihbarat

Toplumsal yaşam, insanların kendi aralarındaki ilişkiler ile doğa ile olan ilişkilerinin bütünü olarak en yalın şekilde tanımlanabilir. Toplumu inceleyen bilim ise sosyolojidir. Sosyoloji toplumu, toplumsalı, toplumsal davranışları, kurumları inceler ve bunların ötesine geçerek toplumsal evrimin yasalarını araştırır. Evrimde rol alan güçleri tahlil eder. Dinlerin, dünya görüşlerinin, ideolojilerin çatışmasını insan iradesinin toplumsal süreci nasıl etkilediğini araştırır.¹¹⁶ Bazen bütün bir insanlık, bazen kutsal büyüklükte coğrafi alanlar, bazen de dinsel belirlenimle kültür alanları ortak/sosyolojik özellikler taşımak ile birlikte her ülkenin kendisine özgü bir sosyolojik yapısı vardır. Sosyal istihbarat bu yapının çözümlenmesi için gereken veri toplama ve analiz sürecini kapsamaktadır¹¹⁷.

2.1.1.4.5. Coğrafi istihbarat

Coğrafya, dünya karaları ve denizcilerinin ve bir ölçüde atmosferinin, bunlar üzerindeki bitkilerin, hayvanların ve insanların bilimidir. Coğrafya, değişik fen ve sosyal bilimlerin ürettiği verileri kullanır ve bu verileri yer ve hareket çerçevesinde inceleyerek harita haline getirir. Coğrafya, milli güç unsurlarını haritaya işleyen bir bilimdir.¹¹⁸ Hem fen hem de sosyal bir bilim olan coğrafya, tanımlayıcı olmanın ötesine geçerek, değerlendirmeler ve gelecek ile ilgili öngörüler gerçekleştiren bir bilimdir. Bir komutan, stratejik analizci, siyaset bilimci veya uluslar arası ilişkiler uzmanı bir ülkeyi, bu ülkeyle ilgili her hangi bir sorunu ele alacağı zaman ilk yapacağı şey o ülkenin içinde bulunduğu bölgesel coğrafyaya ait siyasi ve coğrafi haritada

¹¹⁵ Özdağ, 2012, s. 80.

¹¹⁶ Özdağ, 2012, s. 84.

¹¹⁷ Acar ve Urhal, s.101-105.

¹¹⁸ İsmet Görğülü, *Askeri Coğrafya*, Harp Akademileri Komutanlığı Yayını, İstanbul 1992, s.1-2.

inceleme yapmaktır. Bu bağlamda, haritayı okuyabilmek bir ülkenin ulusal stratejisini, imkanlarını ve rakiplerini anlamak sonucuna götürecektir.¹¹⁹

2.1.1.4.6. Biyografik İstihbarat

Romalı Polybius, “*Bir gemiyi başdümencisinden mahrum ederseniz, bu gemi bütün mürettebatıyla birlikte düşmanın eline geçer. Bunun gibi, savaşta da bir ordunun komutanını zeka veya manevra alanında alt ederseniz, çok kere bütün düşman ordusunu elinize geçirmiş olursunuz*” demiştir.¹²⁰ Biyografik istihbarat, başdümencilere yönelik istihbarattır. Biyografik istihbarat, bir ülkenin politik, ekonomik, kültürel, askeri yönden toplumun yaşamında mevcut veya potansiyel önem taşıyan kişilerle olduğu kadar şüpheli ve gizli ilişkiler içinde olan bireylerle ilgili olarak toplanan özel ve kamusal nitelik taşıyan bilgileri içerir.¹²¹

2.1.1.4.7. Ulaşım ve İletişim İstihbarat

Bir ülkenin askeri ve ekonomik nakil gücünü tespit için demir yolu, kara yolu, iç su yolları, boru hatları, limanlar, hava meydanları gibi ulaşım yollarına ve yolların taşıma kapasitesine yönelik bilgi toplar ve analiz yapar. Barış döneminde nerede ise tamamen sivil amaçlı kullanılan ulaştırma alt yapısı bir savaşın başlaması ile orduların savaş alanlarına aktarılmasını sağlayan ana damarlara dönüşürler. Bu ana damarlar ile ilgili olarak elinde yeterince bilgi olmayan bir genelkurmay karargâhının düşman genelkurmayın ne zaman nereye ve ne güçte askeri yığınak yapacağını kestirmesi, diğer bir deyişle savaşın akışını öngörmesi mümkün değildir.¹²²

2.1.1.4.8. Bilimsel ve Teknik İstihbarat

Teknik istihbarat, çeşitli teknik yöntemler kullanılarak istihbarat elde etmek anlamına gelmektedir. Bu tür bir istihbaratın sağlanabilmesi için hem gerekli teknolojiye hem de bu teknolojiyi etkin bir şekilde kullanabilecek personele ihtiyaç duyulmaktadır.¹²³ Bilimsel istihbaratın amacı sadece rakip devletin elindeki bilim- teknoloji-silah sistemleri üçlüsünü tespit etmek değil, aynı zamanda yapılacak casusluk ile laboratuvar

¹¹⁹ Özdağ, 2012, s. 96.

¹²⁰ Erdal İter, “Osmanlılarda İstihbarat (XIV.- XIX. Yüzyıllar) Avrasya Dosyası”, *İstihbarat Özel, Üç aylık Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt:8 Sayı:2, 2. Baskı, Yaz 2002 (ss. 233-253), s.232-233.

¹²¹ Acar ve Urhal, s.101-105.

¹²² Edward Earle Mead, *Modern Stratejilerinin Yaratıcıları*, (Çeviren: Demirhan Erdem, Çiğdem Erdem, Gülçin Ülpezen), ASAM Yayınları, Ankara 2003, s.196-197.

¹²³ Saim Atalay Keleştemur, *Siber İstihbaratın Kamu Güvenliği İçin Rolü ve Önemi* (İstanbul Gedik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2018, s. 29.

araştırmalarına ciddi bir harcama yapmadan alınan veriler ile rakip devletle silah yarışını sürdürmektedir.¹²⁴

2.1.1.4.9. Siber İstihbarat ve Enformasyon Savaşı

Günümüzde gelişen teknoloji internete bağlı bilgisayar, online sistemleri, veri tabanlarını enformasyon merkezlerini özetle siber alanı hedef alan bir istihbarat yapısının gelişmesine neden olmuştur. Bu ve bütün toplumsal bilgi alanına yönelik istihbarat, karşı istihbarat, saldırıları ve savunmaların tümüne “enformasyon savaşı” denilmektedir.¹²⁵

Siber istihbaratın yöntemleri birbirinden farklı olabilmektedir. Bunlar ülkeden ülkeye göre değişirken her geçen gün gelişen zamanda bilgi teknolojileri sayesinde keşfedilen yeni yöntemlere yönelik siber savunma taktikleri geliştirilmektedir. Günümüzde siber istihbarat yöntemleri Siber Elektronik İstihbarat, Siber Açık Kaynak İstihbaratı ve Sosyal Ağlara Dayalı Siber İstihbarat şeklinde sınıflara ayrılmaktadır.¹²⁶

2.1.1.4.10. Terörizm ve İlegal Faaliyetler İstihbaratı

Terörizm istihbaratını ortaya koyabilmek için terör ve terörizm tanımının analiz edilmesi gerekmektedir. Terör kelimesi yerine ‘dehşet’ kelimesini kullanmayı tercih edenlerin de mevcut olması ile birlikte terör ve terör ile ilgili kavramları tam olarak tanımlamak ya da tek ve genel olarak kabul görmüş bir terör tanımından bahsetmek zordur. Bu zorluğa rağmen terör en kısa hali ile örgütlü kuralsız bir şiddet hareketi olarak tanımlanabilir.¹²⁷

Kökeni Latince “*terrere*” sözcüğünden türetilen “terör” kelimesi zamanla uluslararası bir terim haline gelmiştir. Terörizm kavramının herkes tarafından kabul gören bir tanımı bulunmamaktadır. Bu durum terörizmle mücadele alanındaki önlemlerin etkinliği, ayrıca uluslararası adli yardımlaşma açısından da engel oluşturmaktadır.¹²⁸ Araştırmalara göre bugüne kadar farklı disiplinlerce 212’den fazla terör tanımı yapılmış olup bu tanımların 90’ı hükümetler ve diğer kurumlar tarafından

¹²⁴ Özdağ, 2012, s. 107.

¹²⁵ Özdağ, 2012, s. 109.

¹²⁶ Bkz: Gökhan Bayraktar, Harbin Beşinci Boyutunun Yeni Gereksinimi: Siber İstihbarat, *Güvenlik Stratejileri*, Yıl: 10 Sayı: 20 (ss. 119-147), s. 130-139.

¹²⁷ İbrahim Pınar, *Terörle Mücadele Kanunu*, Kanun Metinleri Serisi 1997, s. 9.

¹²⁸ Ergash Jumaev, Uluslararası Hukukta Güvenlik Politikaları ve Terörle Mücadele: 11 Eylül Sonrası Mevzuatların İnsan Haklarına Uyum Sorunu, (T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü Uluslararası Ticaret Hukuku ve Avrupa Birliği Anabilim Dalı Uluslararası Ticaret ve Avrupa Birliği Hukuku Doktora Programı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2017, s. 83-85.

kullanılmaktadır.¹²⁹ Terörle mücadele kavramının uluslararası camianın gündemine etkili bir şekilde yerleşmesi 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında olmuştur. Soğuk Savaş ortamından farklı olarak 11 Eylül sonrası süreçte terörizmle mücadelenin çok daha çetrefilli olduğu söylenebilir. Bu dönemde terör örgütlerinin ilişkileri, faaliyetleri, benimsedikleri ilkeler ve uyguladıkları yöntemler çok daha karmaşık bir hal almıştır. 11 Eylül saldırılarında istihbarat zafiyetinin olup olmadığı, devletin ve güvenlik güçlerinin bu konuda bilgisinin olup olmadığı bugün de tartışılmaktadır. Mahir Kaynak; hadiseye biraz daha farklı bir yönden yaklaşmaktadır. Ona göre; “11 Eylül saldırısı CIA’in bilgisi ve hatta katkısı olmadan gerçekleşmeyecektir. Bu boyuttaki olayların, dağ başındaki bir çetenin uzantıları tarafından yapıldığını kabul etmek dünyayı çok tehlikeli ve kırılğan bir hale sokacaktır, kaldı ki bu mümkün olsa bile, bu güne kadar olayın çözülmemiş olması anlamsızdır. Başlangıçta çaresiz olduğunu kabul edilen güvenlik örgütleri, olaydan sonra da hiçbir şey bulamamışlardır. CIA’deki gelişmelerin istihbarat başarısızlığından değil politikaların; yani tüm modelin çıkmaza girmesinden kaynaklandığını belirtilmektedir. 11 Eylül yeni bir güç dengesinin kurulması için başlangıç olacaktı ve bu olayı bahane eden ABD yeni yapılanmayı gerçekleştirecekti. Ne bir istihbarat boşluğu vardı ne de uygulanacak planda bir eksiklik söz konusuydu. Başarısızlık uygulamada yaşandı ve plan Irak’ta uygulanamaz hale gelmiştir”.¹³⁰

Her ne kadar bu saldırıların kökeni, gerçekleşmesi ve sonuçları tartışılrsa da, netice itibariyle bu olay terörizme karşı mücadelede bir kırılma noktası olmuştur. Terörizm ve illegal faaliyetler istihbaratı ile ilgili sonuç olarak 11 Eylül sonrasında yukarıda açıklanan yeni terör tanımlamaları karşısında istihbaratın gücüne daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır ve terörizmle mücadelede uygun ve etkin sistemlerin geliştirilmesi, uzmanların yetiştirilmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Terörle mücadelede istihbaratın önemi büyüktür. Bu mücadelenin gerek anti-terörizm kolunda gerekse counter terörizm kolunda istihbarata büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Anti-terörizm ortada henüz tehdit yokken terör tehlikesinin minimuma indirilebilmesi için alınabilecek pasif taktikleri içerir. Counter-terörizm ise karşı

¹²⁹ Jonathan Matusitz, *Terrorism and Communication. A Critical Introduction*, University of Central Florida, USA, SAGE Publications, Inc., 2012, s. 2.

¹³⁰ Mahir Kaynak, *Kompla Yok*, Timaş Yayınları, İstanbul 1999, s.169.

terördür ve terörü ortadan kaldırmak için ortaya konulan saldırgan tedbirlerden ibarettir.¹³¹

2.1.2. İSTİHBARAT TOPLAMA TEKNİKLERİ (Veri, Haber ve Bilgi)

Genellikle literatürde yanlış bir şekilde “istihbarat toplama” diye de anılan bu süreç; veri, haber veya bilginin açık veya kapalı kaynaklardan, kanuni, kanun dışı veya kanun ötesi yolların kullanılarak, hedefin bilgisi ve/veya işbirliği olmadan toplanmasıdır. İstihbarat toplama, bu anlamda bir yandan hedefin açık ve gizli yapısı içine sızmayı, diğer yandan muharebe/ taktik istihbaratta olduğu gibi daha açık eylemliliği veya tamamen açık faaliyetleri bir bütün halinde yapmayı gerektirir. Değişik istihbarat toplama tekniklerini aşağıdaki açıklanmaktadır (aşağıda anılanlarla sınırlı değildir ve milletlerin teknolojik gelişmişlik seviyelerine göre kullanılan tekniklerin sayısı artmaktadır).

- İnsanî (Humint) istihbarat,
- Telepati istihbaratı,
- Teknik istihbaratı;
 - Sinyal istihbarat,
 - Fotoğraf istihbarat,
 - Uydu istihbarat,
 - Nükleer istihbarat,
 - Radar istihbarat,
 - Akustik istihbarat,
 - Elektronik istihbarat
 - Elektronik Manyetik istihbarat
 - Tıbbi istihbarat

İstihbarat sürecinde vazgeçilmez bir bilgi kaynağı ise istihbarat teşkilatlarının arşividir. İstihbarat teşkilatının arşivi olmadan analizcilerin kurumsal veya bireysel hafızalarından söz etmek mümkün değildir. Arşiv olmadan yeni gelen verilerin, haberlerin ve bilgilerin geçmiştekilerle karşılaştırılması mümkün olmaktan çıkar. Bir

¹³¹ Mutlu Köseli, Terörle Mücadelede İstihbaratın Rolü, *Polis Bilimleri Dergisi* Cilt:11 (2), ss. 51- 72, s. 58-59.

üniversite için kütüphane ne ise istihbarat servisi içinde arşiv odur. Ayrıca, istihbarat servisinin arşivi çok güçlü bir kütüphane ile desteklenmelidir¹³².

- ***İnsani İstihbarat (Humint-inis) veya Casusluk***

Türk istihbarat servislerinde insani istihbarat insan eksenli, insana dayanan en eski tür istihbarat toplama yoludur. İnsan istihbaratı, adından da anlaşılacağı gibi kaynağı ve toplayıcısı insan olan bir istihbarat toplama türüdür. Detaylı bir şekilde tanımlamak gerekirse “*insan istihbaratı, yetişmiş insan kaynakları aracılığıyla; insanlardan, görsel ve işitsel kaynaklardan ihtiyaç duyulan unsurların, niyetlerin, kapasitelerin, imkan ve kabiliyetlerin, taktiklerin, mevcut donanımların, personelin ortaya çıkarılabilesi için toplanan bilgilerin analizinden elde edilen istihbarat olarak ifade edilmektedir.*”¹³³

Espiyonaj/casusluk olarak da bilinen insani istihbaratta istihbaratı yapan bir devletin memuru olabileceği gibi istihbarat faaliyetine hedef olan ülkenin değişik nedenlerle diğer devlete hizmet etmeyi kabul etmiş bir yurttaşı da olabilir. Kendini beğenmiş, pasif, özgüveni eksik ve kolay etkilenebilir tipler kolaylıkla devşirilebilen insan tipleri olarak belirlemektedirler. İstihbarat tarihinden çıkarılan casus profili şöyledir:

- 21*35 yaş arası kadın veya erkek,
- Üniversiteden ortalama bir öğrenci olarak mezun,
- Kısa süreli değişik işlerde çalışmak,
- Para sıkıntısı çeken düşük gelirli,
- Askeri istihbarat
- Yalnız yaşayan adam veya kadın,
- Ehliyeti olan ama genelde deneyimsiz sürücü,
- Romantik hobiler; yazarlık, fotoğrafçılık, dalgıçlık,
- Devlet güvenlik örgütlerinin riskli unsur olarak tanımlamadığı bir şahsiyet,
- Paramiliter yazına ilgili (gerilla savaşı, kent gerillası vs.),
- Silahla ilgili ve genellikle silah taşıma talimi yapan tip,
- Satranç, müzik, matematiğe ilgidir.¹³⁴

¹³² Acar ve Urhal, s.101-105.

¹³³ Güner, s. 35.

¹³⁴ Uçar, s. 2-89.

Bu profil karşı istihbaratçılara araştırmaya başlamak için bir çıkış noktası vermektedir. İnsani istihbarattan kasıt, sadece kimliği düşman tarafından bilinmeyen casusların topladığı istihbarat değildir. İnsanî istihbarat bunun ötesinde metotlar ile de toplanabilir. Ayrıca insani istihbaratın teknoloji ne kadar ilerler ise ilerlesin onun da bir parçası olmaya devam edeceği görülmektedir¹³⁵.

Telepati İstihbaratı; Paranormal yollarla elde edildiği düşünülen istihbarat çeşidi olup Sovyetlerin başlattığı parapsikoloji temelli istihbarattır.¹³⁶

Teknik İstihbarat; bir dizi teknik yöntemin kullanılarak istihbarat toplanmasıdır. Teknik istihbarat, 19. yüzyılın üçüncü çeyreğinde telefonların dinlenmesini içeren sinyal istihbaratı ile başlamış, 1960'ların başında ilk casus uyduların yörüngeye oturmasına değin geçen takriben 100 yıl içinde çok büyük ilerleme kaydetmiştir. Teknik istihbarat kullanımının gittikçe artması bazı çevrelerde insani istihbaratın ihmal edildiği tezini ortaya çıkarmıştır. Aşağıda en önemli teknik istihbarat yöntemleri ele alınmıştır¹³⁷.

Sinyal İstihbaratı; hedef devletin muharebe elektronik sistemleri tarafından yayımlanan elektromanyetik enerjinin alınması, kaydedilmesi değerlendirilmesi ve yorumlanmasıyla elde edilen istihbarattır.¹³⁸

Fotoğraf, Görüntü İstihbaratı; savunma amaçlı bir istihbarat türü olan foto-istihbaratı, en basit uçaklara takılan fotoğraf makineleri ile başlayıp, gelişen ve değişen teknolojilerle elde edilen uzaya yollanan uydulardaki gelişmiş fotoğraf makineleri ile çekilen fotoğraflarla gelişimini sürdürmektedir.¹³⁹ Fotoğraf ve görüntü istihbaratı 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başında çift kumanda uçaklarda arka kokpitte oturan pilot tarafından elle kullanılan 21-102cm'lik kameralarla fotoğraf çekilmesi ile başlamıştır. 1914'de Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcıyla İngiliz kuvvetleri Almanlara karşı havadan gözlemi gerçekleştirmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda keşif uçaklarına kameralar yerleştirilmiş ve günümüzde ise düşman topraklarını gözetleyebilecek insansız hava araçları üretilmiştir. Bugünkü cihazlar ile uzaydan yeryüzünün izlenerek anında görüntülerin alınması sağlanmaktadır. Fotoğraf istihbaratını sınırlandıran

¹³⁵ Acar ve Urhal, s.107.

¹³⁶ Özdağ, 2012, s. 120.

¹³⁷ Acar ve Urhal, s.108.

¹³⁸ Özdağ, 2012, s. 122.

¹³⁹ Özdağ, 2012, s. 125.

hususlardan biri fotoğrafların enstante fotoğrafından veya bir dizi fotoğraftan oluşmasıdır. Burada süreklilik söz konusu değildir. Sürekli görüntü ancak televizyon kamerası ile donatılmış uzaktan kumandalı uçaklarla mümkündür.¹⁴⁰

Resim 1. Güvenlik Kamera Görüntüsü¹⁴¹

Fotoğraflama, video kameralar ile takip, olayları ve kişileri filme alma güvenlik kameraları ile gözleme ve ekrana yansıtma gibi yöntemler terörizmin yükselişte olduğu son yıllarda pek çok ülke tarafından önemi artan bir konuma gelmiştir. Hava alanları, tren istasyonları, büyük alışveriş merkezleri, metro istasyonları, konferans salonları, otoparklar ile trafiğe yoğun köprüler ve daha birçok yerde görüntü ve fotoğraf alımına yönelik istihbari faaliyetler yoğunlaşmakta ve istihbarat oluşturulması için bu görüntülerden faydalanılmaktadır.

Uydu İstihbaratı; Günümüzde uyduların çektiği fotoğraflardan analizciler istihbari bilgi edinmektedirler. Uydu, İHA (İnsansız Hava Araçları), hava ve yer platformlarından elde edilen kamera verilerinin büyük bir hızla iyileşmesi ve çoğalması bu verilerin insan eli ile değerlendirilip işlenmesini olanaksız hale getirmiştir. Bu durum günümüzde verilerin otomatik işlenmesini gerekli kılmaktadır.

Radarsız İstihbaratı; ufuk ötesini izlemeye yönelik radarla yapılan istihbarattır. Radarsız istihbaratı, Soğuk Savaş sırasında erken uyarı sistemi olarak gelişmiştir.

Akustik İstihbaratı; deniz altındaki askeri nitelikli faaliyetler, deniz altı hareketleri ile ilgili bilgi toplama faaliyetidir.¹⁴²

¹⁴⁰ Teknik istihbarat, <https://askeriforum.com/index.php?topic=69.0> (Erişim: 01.12.2019).

¹⁴¹ Teknik istihbarat güvenlik kamera görüntüsü, <https://askeriforum.com/index.php?topic=69.0> (Erişim: 01.12.2019).

Elektronik İstihbarat; hedef ülkenin muhabere sistemleri, nükleer patlamalar ve radyoaktif kaynaklar dışında kalan diğer elektromanyetik yayınların dinlenmesi, kaydedilmesi, değerlendirilmesi ve yorumlanması yolu ile istihbarat toplanmasıdır. Elektronik istihbarat radyo iletişiminin değil, elektromanyetik yayından elde edilir.¹⁴³ Elektronik istihbaratın temel kaynağı **radar aktarımlarıdır.**¹⁴⁴ Savaş gemileri, denizaltılar ve özel istihbarat uçakları bu tür istihbaratın toplanmasında kullanılırlar. Elektronik istihbaratın kaynaklarını radarlar ve güdümlü füzeleri oluşturur.

Medyada güvenlik güçleri ve askeriye tarafından kullanılan cihazların yabancı üretim olduğu, bu sebepten güvenlik sorunu doğurduğuna dair konular gündeme getirilmiştir. Genelkurmay İstihbarat Daire Başkanı (Emekli Korgeneral) Sayın İsmail Hakkı PEKİN ile röportajda Genelkurmay Elektronik Sistemler Komutanlığının kullandığı cihazların Türkiye’de Aselsan tarafından yapıldığını söylemiştir.¹⁴⁵

Elektronik Manyetik İstihbarat; sinyal istihbaratından farklı olarak elektromanyetik hareketlerin optik izlenmesinden elde edilen istihbarattır.¹⁴⁶

Tıbbi İstihbarat; yabancı ülkelerin tıp, biyoloji ve çevre bilimi kaynaklarından rakip ordular ve savaş alanıyla ilgili toplanan ve askeri planlamacıların işine yarayan bilgilerdir.¹⁴⁷

2.1.3. TÜRKİYE’DE İSTİHBARAT VE ULUSAL GÜVENLİK SORUNSALI

Devlet istihbarat sistemi ve bu kapsamda uygulanan iç istihbarat modelini sorun sahaları açısından değerlendirmek gerekirse kavramsal, sistemsal, siyasal, algısal, hukuki, yönetsel, kuramsal, felsefi, akademik, eğitimsel ve istihbarat ekolünü gibi kaynaklı sorunlar ile karşılaşmaktadır.¹⁴⁸ Ulusal güvenlik politikalarının ve kurumlarının istihbarat alanının temel yasalarına tabi tutulması, bu, örgütlerinin, yetkilerinin ve barış zamanında iç güvenliğe ilişkin işlevlerin sıkı yasal düzenlemelerini içermektedir.

Algı sorunu: istihbarat algısının toplumda olumsuz yönde ulaşmasında diğer ülkelerin istihbarat servislerinin katkıları azımsanmayacak kadar fazladır. İstihbarat

¹⁴² Özdağ, 2012, s. 128.

¹⁴³ Özdağ, 2012, s. 128.

¹⁴⁴ Uydu istihbaratı, insansız hava araçları, <http://www.havelsan.com.tr/a/Main/urun/858/platform-ve-sensor-entegrasyonlari>, (Erişim: 01.07.2019).

¹⁴⁵ İsmail Hakkı Pekin, *Ulusal İstihbarat Kavramının Değerlendirilmesi*, Röportaj: Yer. Ankara, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, Tarih: 03.10.2015 Saat:10:15, Röportajı Yapan: Zafer Söylemez.

¹⁴⁶ Özdağ, 2012, s. 129.

¹⁴⁷ Özdağ, 2012, s. 129.

¹⁴⁸ Acar ve Urhal,, s.195.

teşkilatını halkın nazarında itibarsızlaştırmak için iç kamuoyuna yönelik değişik algı yöntemleri kullanılmaktadır. İstihbarat örgütünün bir devlet kurumu olmasına rağmen oluşturulan algı güya bu teşkilatın devletin dışında, bağımsız hareket ettiği yönündedir. İstihbarat birimi; devletin verdiği görevleri yapan, ülkenin güvenliğini sağlamak amacıyla bilgi toplayan ve değerlendiren bir kurum olarak değil, karanlık işler çeviren, kendini kanunlara bağlı saymayan bir yapı olarak algılanmaktadır¹⁴⁹. Bu yönde oluşan algıları yıkmak için istihbarat teşkilatının kamuoyuna açık sosyal projelerin geliştirilmesi yönünde faaliyet göstermesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun yanı sıra MİT, istihbarat teşkilatı ve mensuplarıyla ilgili yapılan algı inşasının her bir söylemine (söylentisine) itidalli ve argümanlara dayalı cevap geliştirmelidir. Örneğin, 2937 sayılı Kanun'un 26. maddesi uyarınca MİT mensuplarının yargılanması ile ilgili düzenlemeler kamuoyunda oluşan algı MİT mensuplarına yönelik bir yargı kalkanının oluşturulduğuna dair algı yaratıyordu. MİT'ten yapılan açıklamaya göre bu düzenleme; faaliyet güvenliğinin sağlanması gerekliliğinin bir sonucudur. MİT personelinin adli makamlar tarafından soruşturulmasına ilişkin izin alınması gerekliliği yalnızca görevin niteliğinden doğan veya görevin ifası sırasında işlenen suçlar ile sınırlıdır.¹⁵⁰

Sistemsal sorun devlet istihbarat sisteminin MİT bünyesinde çift başlılık (iç ve dış istihbarat sorumluluğu) diğer açıdan da ilgi sahaları aynı olan istihbarat ile ilgili kurumların çok başlılık oluşturması, sistemsal açıdan sorunun ana kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır. Son yapılan düzenlemeler ile bu sorunun önüne geçilmek istenmiştir. Acar'a göre¹⁵¹ *“istihbarat servisleri arasında eşgüdüm olmadığı için aralarında anlamsız bir rekabet söz konusudur. Türkiye’de istihbarat alanında gözlenen en büyük eksikliklerden sırasıyla koordinasyonsuzluk, çok başlılık ve dağınık istihbarat yapısıdır.”*¹⁵²

Yapısal sorun; incelendiğinde ise temel neden olarak MİT'in 2937 sayılı Kanun ile iç ve dış istihbarat alanlarına ait sorumluluklarının bir arada yer alması olarak açıklanmaktadır. İstihbaratın tek kurum elinde toplanmasının soruna çözüm olamayacağı yönünde görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Mahir Kaynak'a

¹⁴⁹ Kramer, *Ann Dünya Savaşlarında Kadın Casuslar*, (Çeviren: Tülin Er), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014.

¹⁵⁰ 2937 Sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nda 6532 Sayılı Kanunla Yapılan Düzenleme, <http://www.mit.gov.tr/2937.html>

¹⁵¹ Akyüz, s. 65-87.,

¹⁵² Acar ve Urhal, s.195.

göre; “Türkiye’de istihbarat sorunu düzenleme ile ilgili değil, zihniyetle ilgilidir ve bilgi toplama faaliyetinde yaklaşım yanlış yürütülmektedir. Türkiye’de istihbaratın işlevi ve organizasyonu konusunda belirsizlikler vardır. Farklı istihbarat türlerinin alanları, zaman zaman orta alan ve konulara sahip olsa da Randol’un sınıflandırması içerisinde; istihbaratın amaçlarına, tüketicilerine, metotlarına ve gizlilik tiplerine ve istihbarat çarkına (uygulamalarına) göre farklı istihbarat türleri yapısal ve düşünsel anlamda karıştırılmaması gereken alanlardır”.¹⁵³

Ekol sorunu; istihbarat şeklinin modelini yani istihbarat çalışmaları konusunda, geçmiş, çalışma tarzı ve kültürü olan deneyim ve tecrübeleri ile başarılı operasyonları gerçekleştiren, teşkilata has görev yapıları ve çalışma yapısı (sistemi) bulunan ülkelerin, adları ile özdeşleşmiş bir kavram olarak açıklanmaktadır.¹⁵⁴

Literatürde ve güncel kamuoyu kaynaklarında yer alan farklı araştırma ve incelemeler sonucu olarak belirsizlikler içinde bulunan bir coğrafyada olan Türkiye için istihbarat ve ulusal güvenlik Türk milletinin istikbalinin güvencesidir.

Milli İstihbarat Teşkilatının faaliyetleri ve genel olarak ülkenin istihbarat sisteminde yaşanan aksaklıklar ilgili mevzuata yapılan değişiklik ve ilaveler yoluyla giderilmeye çalışılmıştır. 26.04.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6532 sayılı Kanun ile birlikte 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu’na önemli yenilikler getirilmiştir. Söz konusu düzenlemeyle yaklaşık 30 yıl önce çıkarılan 2937 sayılı Kanun’un büyük ölçüde günümüz şartlarına uygun hale getirilmesi sağlanmıştır.

2.1.4. DEVELET ÇIKARLARI, GÜVENLİK VE ÖZGÜRLÜK

2.1.4.1. Devlet Çıkarları ve Güvenlik

Türkiye’nin milli bütünlüğü ve güvenliği kendi olanak ve kabiliyetleri ile sağlanabilir. Her devletin Milli Güvenlik Stratejisi vardır ve bu strateji devletin bekası açısından çok önemlidir. Bu görevin bir parçası olarak ülkemizde etkin bir istihbarat modelinin oluşturulması büyük önem taşıyor. Bir sivil araştırma kuruluşu olarak Ankara’da faaliyet gösteren ANKA Enstitüsü Başkanı Sayın Rafet Kağan Aslantaş ile yapılan röportajda sorulan “Türkiye’nin etkin ve milli bir istihbarat modeline

¹⁵³ Mahir Kaynak, *İstihbaratta Yeni Stratejiler, Örtülü Operasyonlar*, Truva Yayınları, İstanbul, 2009, s.158.

¹⁵⁴ Özkan, s.34.

kavuşması be konuda teşkilatlanması nasıl olmalıdır, bu konuda nasıl değerlendirme yaparsınız?” sorusuna alınan cevap Türkiye'nin ulusal güvenlik kavramlarına yaklaşım tarzını değerlendirmek açısından önemlidir.

“Devletlerin bekalarını sağlamak için öncelikle bir milli güvenlik politikasına ihtiyacı vardır. Bizde Milli Güvenlik Siyaset Belgesi olarak nitelendirilen bu politikanın alt unsurları daha sonra bir tehdit değerlendirmesini gerekli kılar. Belgede (MGSB) ülkenin yakın orta ve uzun vadede uygulayacağı orta ve uzun vadeli politikalar vurgulanır bu politikaların kolaylaştırılması için aşılması gereken sorun alanları ortaya çıkar. Bu sorun alanların tespiti önemlidir. Ülkemizde en büyük sorunlarından biri hedef birliğinin olmamasıdır. Ne demek istiyorum? Devletin bir milli güvenlik politikası ve milli hedefleri olmak zorunda o milli hedeflerin vadelere yayılması gerekir. Uzun vadeli planlarınıza kısa vadede ulaşmak istiyorsanız, buna zaman, mekan ve kaynak yokluğu nedeni ile ulaşmakta zorluk çeker ve devleti maceraya sokabilirsiniz bütün talep ve planların vadelere göre planlaması yapılması gerekmektedir. Bir örnek verelim; devletin herhangi bir X ülkesi için bilgi ihtiyaçları olabilir. Bu Dışişleri Bakanlığında yaratılan algı ile MİT ve Genelkurmay başkanlığındaki hedef aynı olmalıdır. Devlet aynı hedefe gitmek zorundadır. X ülkesindeki görevli dışişleri mensupları ile askeri ateşinin, tüm personelin aynı algı ile hareket etmesi gerekir. Devletin devamlılığı budur. Devlet dışarıda büyükelçiliklerle temsil edilir ama o ülkeye giden herkeste bu mekanizmanın bir parçasıdır. Dinamik ülkelerde yapılanmalarda bunu net olarak görebilirsiniz.... Öncelikli olarak bir hedefimiz yoksa bir istihbarattan söz edemeyiz. Ülkemizde gördüğümüz en büyük hatalardan biri bu milli hedefler çok sık değiştirilmez.... Devletin tüm uzantıları istihbarat ile ilgili tüm birimleri koordine içinde olmalı, olayın tepesinde göbeğinde kanunen kendisine 2937 Sayılı Kanun ile yetki verilmiş MİT bulunmaktadır. İstihbarat yapan bütün kurumların eş zamanlı çalışması gerekir. Bu gerçekleşiyor mu? Gerçekleşti mi? Evet bazı zamanlar da bunu gördük; krizlerde zor şartlarda bunu gördük, ama bunu sürekli yapmamız gerekir. Merkezde güçlü bir koordine dedik peki uç unsurlarda ne istiyoruz? İnisiyatif isteyeceğiz. Özgüvenli çalışma, zeki ve akıllı çalışma sitemlerinin olmasını isteyeceğiz. Eğitimin yüksek seviyede olmasını da çok önemli, çünkü istihbarat zaten zeki ve akıllı insanlar tarafından yapılması gereken bir faaliyettir... Devletin istihbaratçı olarak görevlendireceği bireyleri çok küçük yaştan itibaren belirlemesini çok yararlı olduğunu değerlendiriyorum. Tesadüflere

bırakılmayacak kadar önemlidir bu. Zaten maddi mutlulukları devlet tarafından sağlanmıştır, devlette buna karşılık en iyi sonucu istemekte haklıdır. İnsan olarak bakmak gerekirse ailesi, güvenirliliği, ahlakı çok önemlidir.”¹⁵⁵

Milli Güvenlik Siyaset Belgesi ile Milli Askeri Stratejik Konsept (MASK) dönemsel olarak Milli güvenlik stratejisini şekillendirmektedir. Milli siyaset belgesi ve iç güvenlik strateji belgesi; siyasi iktidar ile güvenlik birimlerini sürekli karşı karşıya getirmiştir. Toplumda sosyal sorunlar yaratacağı saldırgan davranışları artıracacağı devlet otoritesine duyulan güveni azaltacağı gerekçesine dayanan güvenlik birimleri ile demokratik açılım amaçlı siyasi tercihler zaman zaman çatışmaktadır. Milli güvenlik riyaset belgesi ile tehditlerin hangi sıralamada yer alacağı, bölücü ve irtica tehlikesinden ne anlaşılması gerektiğinin tanımlanmasına göre belirlenmektedir. Yine ANKA Enstitüsü Başkanı Sayın Rafet Kağan Aslantaş ile yapılan röportajdaki bir diğer soru “Buraya kadar olan bölümden şunu söyleyebilir miyiz? Bu kriterlerde bir teşkilatınız yoksa teşkilatın başına kimi getirirsek getirelim, hangi kanunla yöneteceğimizi belirleyelim bunlar bize bir fayda sağlamayacak diye düşünüyorum. Bu şekilde mi anlamamız gerekir?” sorusuna alınan cevap Türkiye'nin demokratik ideallerin değerlendirmek açısından önemlidir.

*“Doğru. Sistemin ideal olarak yaşayabilmesi için dinamik süreçlere ihtiyaç var. Şimdi ona geçelim. Dinamik süreçler oluşturulmadan büyük hayaller peşinde koşmak mümkün değil. Dinamik süreçler nasıl oluşturulur. Belirlenen hedef doğrultusunda bir organizasyon şeması gerekir. Hiçbir organizasyon şeması personel politikalarına kurban edilmemelidir. Personel politikası derken personelleri incitmek istemiyorum ama teşkilat şemaları oluştururken küçük kutular çizip o kutuların içine kadrolama yapmak yeterli olmaz. Bizim zaten yıllardan beri yaptığımız en büyük hatalardan biri bu, teşkilat şemaları proje bazlı olmak zorundadır. Dönemsel de olabilir bunlar. İnsan kadroları profesyonel birimler arasında geçişgen olmalıdır. Modern devlet uygulamalarında bunu görebilirsiniz. Asker kişiler başka kurumlarda sivil kişiler askeri teşkilatlarda çalışabilir”.*¹⁵⁶

¹⁵⁵ Rafet Kağan Aslantaş, *Ulusal İstihbarat Kavramının Değerlendirilmesi*, Röportaj: Yer: ANKA Enstitüsü Ankara, Tarih: 03.03.2017, Saat:11:00, Röportajı Yapan: Zafer Söylemez.

¹⁵⁶ Aslantaş, Röportaj

2.1.4.2. Güvenlik ve Özgürlük Dengesi

Güvenlik mekanizmalarını oluşturan ve işleten toplum yaratabilmek güvenlik-özgürlük dengesinin kurulmasında önemli bir başlangıç noktasıdır. Dolayısı ile güvenlik ve özgürlük arasındaki dengenin kurulduğu, bozulmadığı ve toplumun gelecek kaygısına kapılmadığı daha şeffaf, hesap verilebilir ve güvenilir bir ortam yaratılabilir.

Bu iki değer arasındaki önemli husus, güvenliğin özgürlüklerin önüne geçmemesine çalışmak ve her ikisi arasında bir denge sağlamaktır. Devlet aşırı güvenlikçi politikalar uygulayarak bireylere baskı yapmamalı, ayrıca özgürlükleri kısıtlamamak adına güvenlikte vazgeçmemelidir. Güvenlik vurgusu abartıldığı zaman devlet özgürlükler alanına daha müdahaleci bir eylemde bulunacak, özgürlükleri daraltmaya çalışacak ve özgürlüklerin kullanılmasını imkânsız kılan yeni suç kategorileri oluşturacaktır. Sonunda devletin birey ve toplumdaki soyutlanarak kutsal bir varlık olarak algılanacak ve burada devlet bireyin hizmetindeki araç olma işlevini kaybeder ve başına bir amaç haline getirilir.¹⁵⁷

İstihbarat hizmetleri, toplumun güvenliğini ve vatandaşlarının özgürlüğünü sağlamak amacıyla bilgilerin toplanmasından, işlenmesinden ve yayılmasından sorumludur. Modern istihbarat teşkilatları genellikle üç kilit hizmet sunar; dış güvenlik ve dış tehditler hakkında istihbarat, iç güvenliğe yönelik tehditler hakkında istihbarat ve politika ve karar alma konusunda istihbarat öncülüğü önemlidir.

Özgürlüklerin güvenlik lehine sınırlandırılmasının haklı bir nedeni olmalı ve özgürlüklere getirilecek kısıtlama ölçülülük ilkesinin gerekleriyle sınırlı tutulmalıdır. Wittes'in vurguladığı gibi,¹⁵⁸ yalnız başına bu gerçek bile özgürlükle güvenlik arasında genel bir değiş-tokuşu varsayan metaforunda büyük bir yanlış olduğunu göstermektedir.

2.1.4.3. Güvenlik ve İnsan Hakları

Teknolojik gelişmeler ve haberleşme ağlarının yaygınlaşması ile tüm dünyayı etkisi altına alan “sosyal medya” alanı da günümüzde ulusal güvenlik problemleri

¹⁵⁷ Eren Alper Yılmaz, Hatice Can Öziç, Ahmet Akbulut, Güvenlik Özgürlük Dengesi Bağlamında Türkiye’deki “İç Güvenlik Paketi” Tartışmaları”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Afro-Avrasya Özel Sayısı, Aralık 2016 (ss. 132-146), s. 138.

¹⁵⁸ Kaynak ve Mete, *Gizli Servisler Karanlık Odalar Kör Noktalar*, s.148-160.

yaratacak kadar gelişkin ve yaygın kullanım ağına sahiptir. Bu bağlamda gerekli birimlerin kurulması ve organizasyon yapılarının tesis edilmesi gerekmektedir.

Dünyayı etkisi altına alan “sosyal medya” özellikle toplum psikolojisini yönlendirme ile birlikte algı yönetiminin amaçlara uygun şekilde yapılabilmesinin ülkelerin tanınması ve bilinmesi safhasında çok belirleyici bir araç olarak kullanılabileceği unutulmamalıdır. Teknolojik gelişmeler ve haberleşme ağlarının yaygınlaşması ile tüm dünyayı etkisi altına alan “sosyal medya” alanı da günümüzde ulusal güvenlik problemleri yaratacak kadar gelişkin ve yaygın kullanım ağına sahiptir.

Günümüzde, sosyal ağlar ve internet ağları üzerinden kişilerin bireysel güvenliğine yönelik tehdit yelpazesinin daha da genişlediğini söyleyebiliriz. Çok önemli bir güvenlik biriminin özelliklerinden biri olarak gizlilik ve evrensel değerlerden insan hakları arasındaki ilişki, kuşkusuz bir sorun olarak ortaya çıkabilmektedir.

Genelkurmay İstihbarat Daire Başkanı (Emekli Korgeneral) Sayın İsmail Hakkı Pekin ile röportajda sorulan “Sizce insan haklarının gözetilmesi ve istihbarat arasındaki dengenin korunması sorunu Türkiye’de yeteri kadar çözülmüş müdür?” sorusuna alınan cevap Türkiye’nin güvenlik ve insan hakları kavramlarına yaklaşım tarzını değerlendirmek açısından önemlidir.

*“Yani çözülmemiştir. İnsan hakları konusu yani insan hakları ile istihbarat arasında ne bağlantı var diye söylenebilir. İnsanların mahremine girmek yani özel hayatına girmek. Türkiye’de bu çözümediği gibi son zamanlarda dikkat edilmeğe başlandı. En azından şimdi onlar kalktı. İnşallah gelmez. İnsanların özel hayatı başka bir olaydır. Bunların siyaset ya da istihbarata ile alakası yok. Milli istihbarat teşkilatı yıllardan beri bizim gibi ülkelerde muhalifleri izleme teşkilatı olarak kullanılmaktadır”.*¹⁵⁹

¹⁵⁹ İsmail Hakkı Pekin, *Ulusal İstihbarat Kavramının Değerlendirilmesi*, Röportaj: Yer. Ankara, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, Tarih: 03.10.2015 Saat:10:15, Röportajı Yapan: Zafer Söylemez.

SONUÇ

Küreselleşmenin etkisiyle ulus devletlerin birçok kurumları ve değerleri yıpratılırken, büyük devletlerin orta veya küçük çaplı devletlerin eşitli alanlarına açık veya gizli müdahalesi, belli başlı kurumlar üzerinde etkin olma, bu kurumları güdüm altına alma girişimleri daha belirgin bir hale gelmektedir. Böyle bir ortamda devletlerin güvenlik politikaları son derece önemi haiz bir mesele olarak gündeme gelmektedir. Sadece dış etkenler değil aynı zamanda iç etkenler bakımından bu ve benzeri olumsuzlukları önlemek ve bertaraf etmede devletlerin istihbarat teşkilatları önemli misyon üstlenmektedir.

Köklü devlet geleneklerine sahip olan Türk Devleti ordusu ve diğer güvenlik kurumlarının yanı sıra istihbarat teşkilatı itibariyle bölgede ve dünyada etkin bir devlet imajı sergilemektedir. Fakat devlet, birçok alanda olduğu gibi istihbarat alanında da hızla değişen ve dönüşen dünyaya ayak uydurmak, iletişim ağlarının ve teknolojilerin yüksek gelişim düzeylerine ayak uydurmak zorundadır. Aksi takdirde çağın gerisinde kalma tehlikesiyle karşı karşıya kalarak ulusal ve devlet güvenliği bakımından telafisi zor sonuçlar doğurabilecek olumsuzluklarla karşı karşıya kalma riski doğacaktır. Her ne kadar işlev ve görevi gereği son derece mahrem bir kurum olan istihbarat teşkilatı toplumsal ve küresel değişim ve dönüşümlere paralel olarak kendini yenilemeli, çalışma ilke ve yöntemlerini çağın gereklerine uydurmalıdır.

20. yüzyılın yaklaşık yarım asrını işgal eden Soğuk Savaş boyunca Türkiye Batı güvenliği sisteminde yer almış, izlemiş olduğu statükocu dış politika çizgisi doğrultusunda ülkenin iç sorunlarına daha fazla odaklanmış veya bu sorunlarla uğraşmıştır. Buna karşılık dış istihbarat alanında, özellikle teröre karşı mücadelede sınır ötesi istihbaratın güvenilirliği konusu gündeme gelmiştir. Buna rağmen Türk istihbarat teşkilatı gerek yapısı ve işleyişi, gerekse takti ve stratejik faaliyetleri bakımından her zaman dünyanın büyük devletlerinin sahip oldukları istihbarat örgütleriyle “yarışabilir bir düzeyde” olmuştur. Soğuk Savaş’tan sonra Türkiye oldukça eylemci bir dış politika izlemeye başlamıştır. Türkiye’nin daha fazla iddialı olmasının nedenleri; daha fazla refah daha iyi donanımlı ve daha deneyimli bir ordu, komşu devletlerin düşüşü, daha fazla bölgesel fırsat ve Soğuk Savaş’ın dayattığı kısıtlamaların sona ermesi ile oluşmuş daha fazla politika karşılıklı bağımlılığı

duygusudur. Soğuk Savaşın bitimi, ardından bölgede yaşanan huzursuzluklar, bölücü terör ve küresel terör ağlarının genişlemesi Türk istihbarat teşkilatının işlevselliğinin artırma meselesini gündeme getirmiştir. Bu bağlamda teşkilatın yapısında gizlilik, mensupların soruşturma ve kovuşturmasıyla ilgili bazı önemli düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler bazı sorgulamalara rağmen zaruri bir adım olarak değerlendirilebilir.

Küresel düzeyde, özellikle bölgesel çapta yaşanan huzursuzluklar, Yakın Doğu ve diğer hassas coğrafyalarla aynı bölgeyi paylaştığımız bir dönemde; ulusal güvenlik ve devlet güvenliği bakımından etkin bir istihbarata olan ihtiyacımızı daha da artırmaktadır. Son dönemde ulusal istihbarat sisteminde yapılan kurumsal değişiklikler önceki dönemlerden farklı olarak istihbarat birimleri arasında etkin koordinasyon sağlama olanağı sunmaktadır.

Son yıllarda Türk güvenlik güçleri terörist faaliyetlere karşı mücadelede başarılı sonuçlar elde etmektedirler. Bu başarının sağlanmasında istihbarat teşkilatının rolünü özellikle vurgulamak gerekmektedir. İstihbarat sistemi dışında geliştirilen birçok kurumsal yapılanma yoluyla Türkiye Devleti yurtdışındaki yurttaş, soydaş ve akraba toplumlarla ilgilenmek, yurtdışında yaşayan Türklerin haklarını korumada önemli adımlar atarken, birçok yönüyle istihbarat teşkilatının da yükünü azaltmış bulunuyor. Böyle bir ortamda Türk istihbarat teşkilatı ulusal güvenliğe yönelik çok erken reel tehditlere odaklanmakta ve önleyici tedbirler almaktadır.

Günümüz koşullarına uygun şekilde demokratik haklar ile ulusal güvenlik dengesinin başarılı bir şekilde gözetilmesi, teknik imkanlarla donatılmış ve yeteri kadar bütçeye sahip olmak Türkiye’de istihbarat sisteminin daha etkin hale getirilmesi bakımından son derece önemlidir. Böyle bir dönüşüm ülkenin ulusal güvenliği adına; haber toplama, analiz etme, senaryo oluşturma ve sonunda karar alıcılara siyaset oluşturmalarında yardımcı olacak önerilerde bulunabilme imkanını daha da artıracaktır.

Gizlilik ve güvenilirlik ilkelerini zedelemeyen, akademik kurumların ve sivil toplum kaynaklarının Türk istihbarat teşkilatına katkısı da ayrıca ele alınması gereken bir konudur. Bunun yanı sıra Türk istihbarat sistemi güçlü bir koordinasyon

kapsamında, aşağıdaki misyonları etkili bir şekilde kapsayacak şekilde reform edilmelidir:

1. Türk diplomasisine destek vermek
2. Anlaşmaların ve diğer anlaşmaların izlenmesine destek
3. Askeri harekâtlara istihbarat desteği sağlamak
4. Savunma planlamasına destek vermek
5. Yurtdışında Türkiye'nin çıkarlarını tehdit eden faaliyetlere yönelik önleyici tedbirleri artırmak.
7. Ceza adaletine ve düzenleyici kurumlara destek vermek
8. Çevre koruması ve çevre bilgileri konusunda istihbarat toplamak ve analiz etmek
9. "Bilgi Savaşına" destek vermek
10. Siber insan kaynağı eksikliğini giderilmesine katkıda bulunmak
11. Göç süreçlerini takip etmek, bilgi toplamak, analiz etmek ve ilgili kurumlara istihbarat desteğinde bulunmak
12. Entelektüel göç ve dolaşım süreçlerinin analizine destek

Yeni dünya sisteminde MİT gibi merkezi bir istihbarat teşkilatının yukarıda belirtilen görevleri yerine getirmek için büyük bir gayretle çalıştığı açıktır. Türkiye'nin 1980'lerin ortasından itibaren bölücü terör örgütü PKK ile mücadelesindeki başarısında istihbarat teşkilatının payı çok yüksektir. Türkiye son yıllarda insan istihbaratındaki başarısının yanına kendi insansız hava istihbarat sistemlerini devreye alarak görüntü istihbaratında da müttefiklerine bağımlı kalmaktan kurtulmuştur. Ayrıca yine istihbarat teşkilatının kullanacağı, milli yazılım sistemleri, istihbarat teşkilatının yapacağı eylemlerin diğer istihbarat teşkilatları tarafından önceden bilinmesine imkân vermeyecektir. Daha başarılı ve kesin analizler yapan bir istihbarat teşkilatına sahip olmak için çağın başarılarına paralel şekilde bilgi, birikim ve donanım kapasitesinin güncellenmesi zaruri olduğu kadar kaçınılmazdır.

KAYNAKÇA

- ACAR Ünal & TURHAL Ömer, *Devlet Güvenlik İstihbarat Terörizim*, Adalet Yayınevi, Ankara 2007.
- Acar Ünal ve Urhal Ömer, *Devlet, Güvenlik,, İstihbarat, Terörizim*, Adalet yayınları, Ankara 2007
- AKBAL Özdemir & TILISBIK Niyazi, *İstihbarat ve Türkiye*, Nüve Kültür Merkezi Yayınları, 1. Baskı, Konya, 2006.
- AKYÜZ Bilal, “Türkiye’de İç Güvenlik Algısının Değiştirilmesi: İç Güvenlik Teşkilatına Yönelik Yeni Yapılanma Modeli”, *Savunma Bilimleri Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 1, Mayıs/May 2015, (ss. 65-87)
- ARCAYÜREK Cüneyt, *Darbeler ve Gizli Servisler 1950-2002*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2003.
- ARI Tayyar, *Uluslararası İlişkiler Teorileri Çatışma, Hegemonya, İş birliği*, MKM Yayıncılık, 6. Baskı, Bursa, 2010.
- ARI Tayyar, *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, Alfa Yayınları, İstanbul 2004.
- ASKER Ali, “Rus İstihbarat Sistemi”, İçinde: *İstihbarat Örgütleri*, (Ed.: Ümit Özdağ), Kripto Basın Yayım, 2014 (ss. 25-76)
- ASLANTAŞ Rafet Kağan, “Ulusal İstihbarat Kavramının Değerlendirilmesi”, *Röportaj: Yer: ANKA Enstitüsü Ankara*, Tarih: 03.03.2017, Saat:11:00, Röportajı Yapan: Zafer Söylemez.
- ATEŞ Ahmet, *Strateji İstihbarat ve Türk Dış Politikasına Etkisi* (Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Uluslararası İliş. Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Aydın 2013.
- ATEŞ Hasan, “Kamu Güvenliğinde İstihbarat Sisteminin Değerlendirilmesi”, (Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2012.

- AYDIN Mesut, “Hamza Grubu 23 Eylül 1920- 15 Aralık 1920”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt 1, Sayı 3, 1989 (ss. 371-394).
- AYDIN Nurullah, *İşte İstihbarat*, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2008.
- BAL İhsan, “İstihbaratın Değişen Seyri: Ulusal Güvenlik İstihbaratı ve Kriminal İstihbarat”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt: 2, Sayı: 6, 2006 (ss. 111-114).
- BALDWIN David A., *The Concept of Security Review of International Studies*. 23, page.5-26, British International Studies Association, 1997.
- BARKAN Ömer Lütfi, *Kolonizatör Türk Dervişleri*, Hamle Yayın Dağıtım, yy.y.
- BAYRAKTAR Gökhan, Harbin Beşinci Boyutunun Yeni Gereksinimi: Siber İstihbarat, *Güvenlik Stratejileri*, Yıl: 10 Sayı: 20 (ss. 119-147).
- BİRDİŞLİ Fikret, “Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel ve Düşünsel Temelleri”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 31 Yıl:2011/2 (ss. 149-169)
- CELALETTİN Yavuz, *Alman Gizli Servisi*, Kripto Yayınevi, 2016.
- ÇINAR Bekir, *Devlet Güvenliği İstihbarat ve Terör*, Sam Yayınları, Ankara Ekim 1997.
- DEMİREL Emin, *Teşkilat-ı Mahsusa'dan Günümüze Gizli Servisler*, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 26 Nisan 2014, Sayı: 28983, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140426-1.htm>
- DİKİCİ Ali, “Demokrat Parti Döneminde İç Güvenlik ve Türk Polis Teşkilatı”, *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 3, Sayı 5, Kış 2009 (ss. 61-94).
- Dünya Casusluk Ansiklopedisi*, Artun Yayınları, İstanbul 1974.
- ENGELHARDT Tom, *How the US Intelligence Community Came Out of the Shadows*, Mother Jhones, Jan. 2, 2013,

<https://www.motherjones.com/politics/2013/01/cia-nsa-us-intelligence-shadows/>. [Erişim tarihi: 12.11.2019]

ERALP Atilla, *Uluslararası İlişkiler Disiplininin Oluşumu: İdealizm-Realizm Tartışması*, İletişim Yayınları, 7. Baskı, İstanbul 2004.

ERHAN Çağrı, “Soğuk Savaş Sonrası ABD’nin Güvenlik Algılamaları” (Ed. Refet İnanç, Hakan Taşdemir), *Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002 (ss. 55-82).

ERKMEN Serhat, “2013’te Türkiye Irak İlişkileri için Beklentiler ve Olasılıklar”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 5, Sayı 49, Ocak 2013.

ERKMEN Serhat, “2013’te Türkiye Irak İlişkileri için Beklentiler ve Olasılıklar”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 5, Sayı 49, Ocak 2013 (ss. 90-97).

Genelkurmay Başkanlığı Silahlı Kuvvetler İstihbarat Okul Komutanlığı, İstihbarat Subay Temel Kursu Ders Notları, Ankara 1995, s.1-120.

GİRGİN Kemal, *Uluslararası İlişkiler, Modern İstihbarat ve Türkiye*, Okumuş Adam Yayınları, İstanbul Nisan 2003.

GÖRGÜLÜ İsmet, *Askeri Coğrafya*, Harp Akademileri Komutanlığı Yayını, İstanbul 1992.

GÖRGÜLÜ İsmet, *Askeri Coğrafya*, Harp Akademileri Komutanlığı Yayını, İstanbul 1992.

GÜDÜK Fatih, *Türk Askerî İstihbarat Yapısı ve Hukuksal Düzenlemeleri Hakkında Bir Öneri: ABD Örneği* (T.C. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2016

GÜNER Yusuf Görkem, *İnsani ve Teknik İstihbarat Kapsamında Modern İstihbarata Karşı Koyma* (Marmara Üniversitesi SBE Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı İstihbarat Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2017.

GÜRÇAN Gürhan, *6-7 Eylül 1955 Olayları* (Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2006.

GÜRCAN Gürhan, *6-7 Eylül 1955 Olayları* (Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2006.

HAYDAR Çakmak, “Yeni Dünya Düzeni”, *Yeni Forum Dergisi*, 1997 (ss. 28-38).

http://www.mit.gov.tr/birinci_bolum_B4.html, (Erişim Tarihi: 09.01.2019).

<http://www.motherjones.com/politics/2013//01/cia-nsa-intelligence-shadows> (Erişim Tarihi: 01.01.2019).

http://www.radikal.com.tr/yazarlar/murat_yetkin/on_yil_sonra_yine_tezkere_kabusu-1148117 Erişim Tarihi: 20.09.2019

İLTER Erdal, “Osmanlılarda İstihbarat (XIV.- XIX. Yüzyıllar), Avrasya Dosyası”, İstihbarat Özel, *Üç aylık Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt:8 Sayı:2, 2. Baskı, Yaz 2002 (ss. 233-253).

İLTER Erdal, *Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi, Milli Emniyet Hizmetleri Risayeti, M.E.H./ MAH, 1927-1965*, Milli İstihbarat Teşkilatı Yayınları, Ankara, 2002, <https://www.mit.gov.tr/icindekiler.html> [Erişim tarihi: 12.11.2019].

JOWETT Garth S. & O'DONNELL Victoria, *Propaganda&Persuasion*, 5. Baskı, Sage Publications, 2012.

JUMAEV Ergash, *Uluslararası Hukukta Güvenlik Politikaları ve Terörle Mücadele: 11 Eylül Sonrası Mevzuatların İnsan Haklarına Uyum Sorunu*, (T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü Uluslararası Ticaret Hukuku ve Avrupa Birliği Anabilim Dalı Uluslararası Ticaret ve Avrupa Birliği Hukuku Doktora Programı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2017.

KAHN David, “İstihbaratın Tarihsel Teorisi”, *Avrasya Dosyası*, Cilt:8, Sayı:2, 2002, (ss. 5-20).

KARABULUT, Bilal, *Güvenlik: Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek*. Barış Kitap Basım Yayın, Ankara 2015.

KARAN Kaya, *Türk İstihbarat Tarihi- Yıldız İstihbarat Teşkilatı ve Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e*, Truva Yayınları, İstanbul 2008.

KAYNAK Mahir & METE Ömer Lütfi, *Gizli Servisler Karanlık Odalar Kör Noktalar*, 13. Baskı, Profil Yayınları, İstanbul 2009.

- KAYNAK Mahir, *İstihbaratta Yeni Stratejiler, Örtülü Operasyonlar*, Truva Yayınları, İstanbul 2009.
- KAYNAK Mahir, *Kompla Yok*, Timaş Yayınları, İstanbul 1999.
- KELEŞTEMUR Saim Atalay, *Siber İstihbaratın Kamu Güvenliği İçin Rolü ve Önemi* (İstanbul Gedik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2018
- KÖSELİ Mutlu, “Terörle Mücadelede İstihbaratın Rolü”, *Polis Bilimleri Dergisi* Cilt:11 (2), (ss. 51- 72).
- KRAMER Ann, *Dünya Savaşlarında Kadın Casuslar*, (Çev. Tülin Er), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014.
- KUZU Ali, *MİT MOSSAD CIA GLADIO Dünyanın En Büyük İstihbarat Servisleri*, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul 2007.
- MATUSİTZ Jonathan, *Terrorism and Communication. A Critical Introduction*, University of Central Florida, USA, SAGE Publications, Inc., 2012
- MEAD Edward Earle, *Modern Stratejilerinin Yaratıcıları*, (Çev. Demirhan Erdem, Çiğdem Erdem, Gülçin Ülpezen), ASAM Yayınları, Ankara 2003.
- MİT (Milli İstihbarat Teşkilatı) Görevleri*, www.mit.gov.tr/kanun04-01.html (Erişim Tarihi: 11.01.2019).
- NİKOLAY W. Walter, *Birinci Dünya Harbinde Alman Gizli Servisi*, (Çev: Emrullah Tekin), Kemer Yayınları, İstanbul 1998.
- NİŞANYAN Sevan, *Sözlerin Soyağacı*, Everest Yayınları, İstanbul 2009.
- ÖZDAĞ Ü, *İstihbarat Örgütleri*, Kripto Yayınları, Ankara, 2014.
- ÖZDAĞ Ümit, *İstihbarat Teorisi*, 6. Baskı, Kripto Yayınları, Ankara 2012
- ÖZKAN Tuncay, *Milli İstihbarat Teşkilatı, MİT'in Gizli Tarihi*, Alfa Yayınları, İstanbul Mayıs 2004.

PEKİN İsmail Hakkı, “Ulusal İstihbarat Kavramının Değerlendirilmesi”, *Röportaj: Yer. Ankara, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*, Tarih: 03.10.2015 Saat:10:15, Röportajı Yapan: Zafer Söylemez.

PINAR İbrahim, *Terörle Mücadele Kanunu*, Kanun Metinleri Serisi 1997.

STEELE Robert David, *On Intelligence: Spies and Secrecy in an Open World*, AFCEA International Press, Fairfax, VA, 2000.

ŞİMŞEK Erdal, *Türkiye’de İstihbaratçılık ve MİT*, İstanbul, Kum Saati Yayıncılık, 2004, s.12.

Teknik istihbarat, <https://askeriforum.com/index.php?topic=69.0>, (Erişim: 01.12.2019).

TEZSEVER Serdar, *Millî Güvenliğimiz İçinde İstihbarat-Türkiye Cumhuriyeti ve İstihbarat Olgusu*, İ.U.Basımevi, İstanbul 2009.

TURAN Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi*, 3. Kitap, 1. Bölüm, Bilgi Yayınları, İstanbul 2005.

UÇAR Lütfü M., *Değişen Tehdit Algulamaları ve Türkiye’nin Ulusal Güvenliğine Yansımaları* (Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yayımlanmamış Doktora Tezi), Malatya 2007.

Uydu istihbaratı multi spektral görüntüleme tekniği, <http://www.havelsan.com.tr/a/Main/urun/856/hiperspektral-analiz-ve-spektrum-kutuphane-olusturma>, (Erişim: 01.12.2019).

WOLFERS Arnold, “National Security: As an Ambiguous Symbol”, *Political Science Quarterly*, 67:4 Academy of Political Science Pub, 1952 (pp. 481–502).

www.mit.gov.tr (Erişim Tarihi: 01.06.2019).

YILMAZ Eren Alper, CAN ÖZİÇ Hatice, AKBULUT Ahmet, “Güvenlik Özgürlük Dengesi Bağlamında Türkiye’deki “İç Güvenlik Paketi” Tartışmaları”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Afro-Avrasya Özel Sayısı, Aralık 2016 (ss. 132-146)

YILMAZ Sait, *21.Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, Alfa Yayınları, İstanbul 2006.

YILMAZ Sait, *Amerikan İstihbaratı*, Kripto Yayınları, Ankara 2013.

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo-1: Modern Öncesi İstihbarat/Modern İstihbarat Karşılaştırma Tablosu.....	25
Tablo-2: Milli Düzeyde Faaliyet Gösteren İstihbarat Servisleri.....	26
Tablo-3: Stratejik İstihbaratın Gerekleri	56
Tablo-4: Stratejik- Taktik- Muharebe İstihbaratları Arasındaki Farklar.....	58
Tablo-5: Entegre İstihbarat Analiz Sonuçları.....	59

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil -1: İstihbarat Çarkı..... 17

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1. Güvenlik Kamera Görüntüsü..... 72

EKLER
EK-1: İLK İSTİHBARAT KANUNU ARŞİV KAYITLARI

T. C.
Resmî Gazete

Kuruluş tarihi : 7 Ekim 1386 - 1920

<i>Yönetim ve yazı işleri için</i> Başbakanlık Nəşriyat ve Müdevenat Genel Müdürliğüne bağvurulur.	22 TEMMUZ 1965 PERŞEMBE	Sayı : 12055
---	--	--------------

KANUN

Milli İstihbarat Teşkilât Kanunu

Kanun No : 644

Kabul tarihi : 6/7/1965

Kuruluş

Madde 1 -- Başbakanlığa bağlı Milli İstihbarat Teşkilâtı (MIT) kurulmuştur.

Madde 2 -- MIT, Müsteşar tarafından idare edilir. MIT, Millî Emniyet Hizmetleri Başkanlığı (MAH), İstihbarat Başkanlığı (İB), Psikolojik Savunma Başkanlığı (PSB), İdari İşler Başkanlığı (İİB), Teftiş Kurulu Başkanlığı ve Hukuk Müşavirliği ile diğer gerekli dairelerden kurulur.

Görevler

Madde 3 -- Millî İstihbarat Teşkilâtının görevleri :

Devletin millî güvenlik politikası ile ilgili plânlara hazırlanmasında esas olacak askerî, siyasi, iktisadi, ticari, mali, sanai, ilmi teknik, biyografik ve psikolojik ve millî güvenliğe ilgili istihbaratı Devlet yanında istihbarat etmek, bu istihbaratı Başbakan, Millî Güvenlik Kuruluna (MGK) ve gerekli resmi makamlara ulaştırmak, yaymak, istihbaratla uğraşan bütün daire ve kurumlar arasında koordinasyonu sağlamak, psikolojik savunma işlerini yapmak ve istihbarata karşı koymaktır.

a) Millî Emniyet Hizmetleri Başkanlığının görevleri :

Millî Güvenlik ile ilgili istihbarata esas olacak haberleri toplamak ve istihbarata karşı koymaktır.

b) İstihbarat Başkanlığının görevleri :

MAH ve PSB ile çeşitli Devlet daireleri ve resmi kurumlar tarafından denenen millî güvenliğe ait haber ve istihbaratı almak, Devlet yanında yorumlamak, tasnif etmek, yaymak ve MIT içindeki istihbarat faaliyetlerini koordine etmektir.

c) Psikolojik Savunma Başkanlığının görevleri :

Barışta ve savaşta millî bünyeye içten ve dıştan gelecek psikolojik tesirlere ait açık haberleri toplamak, yorumlamak ve karşı koymaktır.

d) Teftiş Kurulu Başkanlığının görevleri :

MIT'in teftiş, denetim ve soruşturma işlerini yapmaktır.

e) Hukuk Müşavirliğinin görevleri :

MIT ile ilgili hukuki işleri yönetmektir.

MIT'e bağlı dairelerin bu ana görevler istikametinde tesbit edilecek olan diğer görevleri Başbakanın onaylayacağı bir gizli talimatta belirtilir.

MIT'e bu görevler dışında hizmet yüklenemez ve bu teşkilât Devletin güvenliği ve millî politikası ile ilgili istihbarat hizmetlerinden başka hizmet istikametlerine yönlendirilemez.

Sorumluluklar

Madde 4 -- MIT Müsteşarı yukarıdaki görevlerin yerine getirilmesinde yalnız Başbakanı karşı sorumludur.

Devletin diğer dairelerinin yükümlülüğü

Madde 5 -- Devlet daireleri ve resmi kurumlar kendi kaynaklarından elde ettikleri millî güvenliğe ilgili haber ve istihbaratı zamanında MIT'e ulaştırmak ve hizmetin yerine getirilmesi sırasında bu teşkilât mensuplarına gereken her türlü yardım ve kolaylığı göstermekle yükümlüdürler.

Madde 6 -- Devlet daireleri kendi görevleriyle ilgili istihbaratı istihbarat ve gerekli yerlere bildirmeye devam ederler.

Kadro ve yetkiler

Madde 7 -- MIT'in millî kadrosu, her yıl, ihtiyaca göre dairesince tesbit olunarak, Başbakan tarafından onaylanır.

MIT'e bağlı daireler personelinin kadro unvanları, sınıf ve dereceleri, en az ve en çok göstergesi, kadro adedi, görev ve yetkileri ve sorumlulukları bu kanunun 3 üncü maddesinde tutulmak suretiyle hazırlanarak Başbakan tarafından onaylanacak özel talimatında belirtilir.

Millî İstihbarat Koordinasyon Kurulu (MIKK)

Madde 8 -- İstihbarat çalışmalarını ile ilgili koordinasyonun sağlanmasında ve bu çalışmaların yönetilmesinde temel görüşleri bildirmek üzere Millî İstihbarat Koordinasyon Kurulu (MIKK) kurulmuştur.

Kurul, MIT müsteşarının Başkanlığında Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri veya yardımcısı, MAH ve İstihbarat Başkanları, Genelkurmay İstihbarat Başkanı veya yardımcısı, Bakanlıklara istihbarat hizmetleriyle görevlendirilmiş daire ve benzeri kurumlar başkanlarıyla MIT müsteşarının çağıracağı kimselerden teşekkül eder.

Kurul, en az üç ayda bir toplanır.

MIKK'nın görev ve yetkileri ile çalışma esasları Başbakan tarafından onaylanacak bir talimatta belirtilir.

MIT mensuplarına tanınan hak ve yetkiler

Madde 9 -- Genel zabıtaya tanınmış olan hak ve yetkilerin, bu kanunda yazılı görevlerin yerine getirilmesi sırasında, MIT mensupları

ından kimlere tanınacağı, MİT'ce hazırlanıp Başbakan tarafından onaylanacak talmatta belirtilir.

Personel işleri

Madde 10 — MİT'in personeli:

- MİT'in kadrosuna dâhil memur ve hizmetlilerden;
- Türk Silâh Kuvvetleri kadrolarında görevli subay, astsubay, sivil memur, erbaş ve erlerden, MİT'in inhası ve ilgili Bakanlığın uygun görmesiyle;
- Teşkilât tarafından özel görevler için geçici mahiyette çalıştırılacaklardan;

meydana gelir.

Bu personelin sicil âmirliği MİT'çe yapılır.

Türk Silâh Kuvvetleri kadrolarından alınan personelin bu görevlerde geçen hizmetleri bir defa için kıta ve sicil yeri sayılır ve bölge değişimleri ihtisas ve ihtiyaca göre teşkilât içerisinde MİT'ce yapılır.

Türk Silâh Kuvvetleri kadrolarından MİT'e verilecek personelin her türlü istihkakları mevcut hükümler dairesinde kendi bütçelerinden ödenir.

Madde 11 — Genel ve katma bütçeli dairelerle kamu iktisadi teşebbüsleri ve kanunla kurulu banka ve kurumlara mensup memur ve hizmetlilerden çalıştırılmalarına ihtiyaç duyulanlar, esas görevlerine ait bütün hakları saklı kalmak ve aylık, ücret ve diğer bütün özlük haklarına da bağlı buldukları yerlerden almak ve disiplin, izin ve sicil bakımlarından MİT'e bağlı bulunmak şartıyla, Başbakan tarafından gerekli görüldüğü sürece bu teşkilâta çalıştırılabilirler. Burada çalışmaları sürece aldıkları siciller, MİT gizliliğini bozmayacak şekil ve nitelikte olarak, dânişlerinde bağlı oldukları daireye gönderilir.

Bu personelin yükselme ve MİT Müsteşarlığına sicil yerine kaim olacak teklifi üzerine yapılır.

Madde 12 — MİT Müsteşarı, Millî Güvenlik Kurulunda görüldükten sonra Başbakanın inhası ve Cumhurbaşkanının onaması ile atanır. Müsteşarlığa bir askerî şahıs atandığı takdirde, bu şahıs görevi süresince Silâh Kuvvetleri makamları tarafından bir denetim ve tefişe tabi tutulamaz.

Millî Emniyet Hizmetleri, İstihbarat ve Psikolojik Savunma Başkanları, MİT Müsteşarının teklifi üzerine Millî Güvenlik Kurulunda görüldükten sonra Başbakanın inhası ve Cumhurbaşkanının onaması ile atanır.

MİT Müsteşarı bulunmadığı zaman kendisine MAH Başkanı vekâlet eder.

MİT Müsteşarı ile MAH, İstihbarat, Psikolojik, İdari İşler Başkanları ve MİT fiili kadrosuna dâhil 13 üncü maddede unvanları yazılı memurların uzman müşavirler, uzman ve uzman yardımcıları kadrolarına atanacakları hakkında 3656 sayılı kanunun 6 nci maddesi hükümlü uygulanır.

Madde 13 — MİT fiili kadrosuna dâhil memurlardan, Emniyet Müfettiş Yardımcıları, Emniyet Müfettişleri, Emniyet Başmüfettişleri, Emniyet Grup Şefleri ile daha yukarı derecelere alınacakların yüksek öğrenim görmüş olmaları şarttır.

Bunların, Devlet memurlarında aranılan genel ve özel şartları haiz olmaları da lâzımdır.

Birinci fıkrada yazılı personelde aranılacak diğer nitelikler, talmatta belirtilir.

Madde 14 — MİT kadrosuna dâhil memur ve hizmetliler 4367 sayılı kanunun 3 üncü maddesinin (B) fıkrası hükümlerinden; aylıklı memurlar 3201 sayılı Emniyet Teşkilât Kanunu ile 6564 sayılı kanun hükümlerinden ve bunlardan emniyet müfettişi, emniyet müfettiş yardımcıları ile dedektifler ayrıca 5434 sayılı kanunun 32 nci maddesinin (b) fıkrası hükümlerinden faydalanırlar.

Madde 15 — Daimî görevde dış memleketlerde bulunan memurların aylıkları 4991 sayılı kanun hükümleri gereğince ödenir.

Bu memurlar yurt dışında buldukları sürece 18, 20 ve 21 inci maddelerle MİT mensuplarına tanınan haklardan istifade edemezler.

Mali hükümler

Madde 16 — MİT'in kapalı giderleri Başbakanlık bütçesinin örtülü ödenek tertibinden karşılanır.

Diğer giderlerin gerektirdiği ödenek teşkilât adına Başbakanlık bütçesinde açılacak tertiplere konur.

Madde 17 — MİT Müsteşarı örtülü ödeneğin verilen direktiflere ve hizmetin gereklerine göre harcamasından Başbakana karşı sorumludur.

MİT memurlarının ödenekleri

Madde 18 — Bu kanuna bağlı (2) sayılı cetvelde yazılı memurlardan, MİT Müsteşarına kadro ayığının % 60 ı ve diğerlerine de kadro ayıklarının % 50 si tutarında ödenek verilir.

MİT fiili kadrosuna dâhil aylıklı memurlara 11313 (3) sayılı cetvelde gösterilen miktarlarda ödenek verilir. Bunlara verilecek ödeneklerin miktarında kadro ayıkları ve buldukları memuriyet kadrosundan aşağı derecede aylık alanlar için aldıkları aylık derecesi esas tutulur.

Bu ödeneklerin ödenmesinde 7214 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi hükümlü uygulanmaz.

Ödeneklerin ödenme şekli

Madde 19 — MİT memurlarına verilecek ödenekler ay başlarında ve aylıklarıyla birlikte ödenir.

Ödeneye hak veren bir görevde atanmaların ödenekleri, görevde başlayış tarihinden sonra gelen ay başından sonra verilir ve bu görevden ayrılanların ay sonuna kadar olan ödenekleri geri alınmaz.

MİT fiili kadrosuna dâhil aylıklı memurların ödenekleri terfi ettikleri tarihten sonra gelen ay başından itibaren verilir.

MİT hizmetlilerinin tazminatları

Madde 20 — MİT kadrosuna dâhil hizmetlilere MİT müsteşarının onaylayacağı talmatta ücretlerine ilâveten ayda 100 - 250 lira arasında tazminat verilir.

MİT mensuplarına verilecek görev ödeneği

Madde 21 — MİT mensuplarına görevlerinin zorunlu kıldığı giderleri karşılamak üzere MİT müsteşarının teklifi ve Başbakanın onaylayacağı bir talmatta tayin olunacak miktarlarda görev ödeneği verilir.

MİT teşkilâtında görev alanlar da bu ödenekten faydalanırlar. Madde 22 — MİT mensuplarından görevleri sırasında yaralanan veya hastalananların yurt dışında tedavileri yaptırılabilir.

Bunlardan daimî mâlûlyete uğrayanlara veya ölenlerin dul ve yetimlerine veya muhtaç ana ve babalarına veya bakmakla mükellef olduğu kız ve erkek kardeşlerine kesintisiz ve on bin liradan az olmamak üzere tazminat verilir.

Başarılı hizmet ifa edip MİT'e 11313 kesintilere de takdir edilecek miktarlar üzerinden tazminat verilebilir.

Tedavi ve tazminata ait işlemler, MİT Müsteşarının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca tasbit edilecek esaslarda belirtilir.

Madde 23 — MİT kadrosuna dâhil aylıklı memurlardan, Bakanlar Kurulunca tasbit edilen diller dışında, talmatta yazılı yabancı dilleri üniversitece gönderilecek veya bilim dilleri dışındaki dilleri MİT'çe gösterilecek mümeyyiz'n katılacağı komisyon huzurunda yapılacak sınavla bildikleri belli olanlar hakkında 3656 sayılı Kanun hükümleri uygulanır.

Madde 24 — MİT, özel görevleri için üniversite, yüksek okul ve yurt dışında öğrenci okutabilir. Bu öğrencilerin seçimi ile ilgili hususları Başbakanca onaylanacak bir talmatta gösterilir.

Madde 25 — MİT memuru olup da bu kanunun 10 uncu maddesinin (c) fıkrasına göre çalıştırılacaklardan sonradan emekliliğe tabi bir görevde atanmalarına, özel görevlerde geçici mahiyette çalışmaları hizmetlerinde geçen sürelerinde en çok 10 yıl, 5434 sayılı Kanuna göre borçlanmak suretiyle emekliliklerinden sayılır.

Bunların borçlanmaları emekliliğe tabi müktesep hak dereceleri üzerinden yapılır.

Madde 26 — MİT'in ihtiyacı olan her türlü teknik araç, gereç ve yedek parçalarının ithalinde Millî Savunma Bakanlığının bağlı olduğu işlem uygulanır.

Madde 27 — MİT'e gelen araç, gereç ve yedek parçaları Bakanlar Kurulu kararıyla her türlü gümrük vergi ve resimleriyle, Damga resmi harcı ve belediye hissesinden muafır.

Olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hali

Madde 28 — Olağanüstü hal, sıkıyönetim veya savaş halinin ilânında, MİT'in Silâh Kuvvetleri Komutanlığı ve diğer Devlet kurumlarıyla olan münasebetleri, Millî Güvenlik Kurulunun (MGK) istişari mü

talâası alındıktan sonra Bakanlar Kurulunca kabul olunacak özel talimatla düzenlenir. Bu hallerde MİT için bütçeye konulan ödenek hakkında Muhasebe Umumiye Kanununun 58 inci maddesi hükümleri uygulanır.

Birinci fıkrada yazılı hallerde gerekli görülecek münazarı personel, her türlü teknik araç ve gereçler, akaryakıt, silâh, savaş gereci, donatım ve giyecek, bina ve tesisler gibi ihtiyaçlar Millî Savunma İşleri ve İlgili Bakanlık ve dairelerle MİT arasında önceden hazırlanacak planlarla belli edilir.

Çeşitli hükümler

Madde 29 -- MIT Müsteşar veya Yardımcısının başkanlığı altında MAH, İstihbarat, Psikolojik Savunma, İdari İşler ve Teftiş Kurulu başkanlığı ile hukuk müşavirlerinden kurulu bir disiplin komisyonu teşkil olunur.

Bu komisyon, başkan ve üyeleri dışında teşkilât kadrosuna dâhil bulunan her derecedeki memurlar için disiplin cezası bakımından Başkanlıklar İnzibat Komisyonu yetkisine sahiptir.

Madde 30 -- 9/3/1954 günlü ve 6330 sayılı Başbakanlık Teşkilâtı hakkındaki Kanunun 1 inci maddesindeki (Millî Emniyet Hizmetleri Reisi ve) ibaresi ve aynı kanunun 2 nci maddesiyle 23/11/1960 gün ve 136 sayılı Kanunla, 3656 sayılı Kanuna bağlı 1 sayılı cetvelin Başbakanlık kısmına eklenen kadrolardan Millî Emniyet Hizmetleri Reisine ait 1 inci dereceden 2 000 lira aylıklı kadro ile 3 üncü dereceden 1 500 lira aylıklı isimsiz kadro ve aynı cetvelin Emniyet Genel Müdürlüğü kısmından ilişik (1) sayılı cetvelde gösterilen kadrolar bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren çıkarılması ve aynı cetvelin Başbakanlık kısmına ilişik (2) sayılı cetvelde yazılı kadrolar eklenmiştir.

MIT mensubunun tarifi

Madde 31 -- MIT mensubu, bu kanun veya bu kanuna göre çıkarılmış talimatlarda yazılı ödevleri yerine getirmekle görevlendirilmiş kimsedir.

Geçici Madde 1 -- Bu kanunun yayımı tarihinde Başbakanlık, Millî Savunma Bakanlığı ile Emniyet Genel Müdürlüğü kadrolarında bulunup da Millî Emniyet hizmetlerinde çalışanlardan aramaları hizmetleri sicilleri ile sabit olanlar, 13 üncü maddedeki şartlar aranmaksızın bir defaya mahsus olmak üzere Emniyet Müfettişi ve Emniyet Müfettiş Yardımcılığına atanabilirler.

Geçici Madde 2 -- Millî Savunma Bakanlığınca (D) cetvelinde bulunan hizmetlilerden MAH hizmetlerinde çalışanlardan gerekli görülürler istihdamlarına devam olunur. İstihdamları sona erinceye kadar her türlü istihkaklarını Millî Savunma Bakanlığınca Bütçesinden alırlar.

Emniyet Genel Müdürlüğü Bütçesinin (D) cetvelinde bulunan ve Millî Emniyet hizmetlerinde çalıştırılanlar da bu kanunun 20 ve 21 inci maddeleri hükümlerinden faydalandırılırlar.

Geçici Madde 3 -- MIT mensubu olup da bu kanunun yürürlüğünden önce emekliye tabii görevlere atanmış olanlar hakkında bu kanunun 25 inci maddesi hükümleri uygulanır.

Geçici Madde 4 -- Bu kanunla kadroları kaldırılanlardan kanunun yürürlüğe girdiği tarihte geçici görev, hastalık, izin gibi kanuni sebeplerle görevi başında bulunmayanlar MİT'in açık veya full kadrosundaki aylıklı bir göreve atandıkları takdirde işe başlama kaydı aranmaksızın aylıklarının verilmesine devam olunur.

Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte memur bulunanlardan kadro, aylık ve unvanları değiştirilmemiş olanların yeniden atanmaları gerekli olmayıp haklarında yukarıdaki fıkrâ hükümleri uygulanır. (Eski memurluk unvanlarının karşılığı bulunan kelimelerle ifadesi kadro unvanında değişiklik sayılmaz.)

Geçici Madde 5 -- Bu kanunun 30 uncu maddesi gereğince kaldırılan kadrolardan isimsiz kadro ile (1) sayılı cetvelde gösterilen kadrolar 7 nci maddede gereğince alınacak kadrolar mer'iyet mevkiine girinceye kadar yürürlükte kalır.

Bu kadrolarda çalıştırılacaklar da bu kanunun 18 ve 21 inci maddeleri hükümlerinden faydalandırılırlar.

Geçici Madde 6 -- Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Başbakanlık, Millî Savunma Bakanlığı ile Emniyet Genel Müdürlüğünün (D) cetveli kadrolarında en az beş yıl çalışmış, yüksek öğrenim görmüş ve iyi sicil almış olanlardan MİT'in aylıklı kadrolarına geçirilmeleri uygun görülürlerse, bu hizmetlerde geçen sürelerinin her üç yılı bir derece sayılmak suretiyle 3656 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi gereğince atabilecekleri dereceye atanmaları caizdir.

Bu suretle atananların artan süreleri atandıkları derecede sayılır. Geçici Madde 7 -- Bu kanunun yürürlüğünden önce aylıklı görevlere atanmış bulunanlardan geçici 6 nci maddede yazılı nitelikleri haiz olanlar da bu madde hükümünden faydalanırlar.

Geçici Madde 8 -- Adet ve unvanları ve dereceleri kanun sonuna ekli cetvelde bildirilen kadrolar (1) sayılı cetvelden çıkarılmıştır.

Madde 32 -- Bu kanunun mali hükümleri yayımı tarihini takip eden ay sonundan itibaren, diğer hükümleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 33 -- Bu Kanunun Bükâriyetine Bakanlar Kurulu yetkilidir.

10/7/1965

(1) SAYILI CETVEL

D.	Memuriyetin nev'i	Aded	Aylık tutarı
2	Müthassis Müşavir	3	1 750
3	Emniyet Grup Şefi	2	1 500
4	Emniyet Başmüfettişi	9	1 250
5	" "	10	1 100
6	Emniyet Müfettişi	12	950
7	" "	21	800
8	Emniyet Müfettiş Muaviri	25	700
9	" "	33	600
9	Sivil Memur (Dedektif)	10	600
10	" "	8	500
11	" "	10	450
12	" "	10	400
13	" "	18	350
10	1 inci Sınıf Muamelât Memuru	8	500
11	2 nci Sınıf Muamelât Memuru	13	450
12	3 üncü Sınıf Muamelât Memuru	15	400
13	4 üncü Sınıf Muamelât Memuru	17	350
6	Muamelât Müdürü	1	950
5	Muhabere Uzmanı	1	1 100
6	Muhabere Uzman Yardımcısı	1	950
5	Tercüman	1	1 100
6	" "	1	950
7	" "	8	800
8	" "	4	700
7	Doktor	3	800
7	Başfoto Memuru	1	800
8	Foto Memuru	3	700
9	" "	3	600
10	" "	2	500
8	Matbaa Memuru	1	700
9	Atelye Şefi	1	600
10	Çinkograf	1	500
Toplam		250	

(2) SAYILI CETVEL

D.	Memuriyetin nev'i	Aded	Aylık tutarı
1	Millî İstihbarat Teşkilâtı Müsteşarı	1	2 000
1	Millî Emniyet Hizmetleri Başkanı	1	2 000
1	İstihbarat Başkanı	1	2 000
2	Psikolojik Savunma Başkanı	1	1 750
2	İdari İşler Başkanı	1	1 750
2	Teftiş Kurulu Başkanı	1	1 750
2	Hukuk Müşaviri	1	1 750

(3) SAYILI CETVEL

2 000	}	800
1 750		
1 500		
1 250	}	650
1 100		
950		

D.	Memurlüğün nev'i	Aded	Aylık tutarı
4	Emniyet Başmüfettişi	1	1 250
5	>	1	1 100
			18

Cumhuriyet Senatosu Kararı

Cumhuriyet Senatosunun tatil girme Kararı

Karar No : 28

Milletvekilleri Genel Seçimleri yaklaştığından Meclislerin bu devre çalışmalarına son vermeleri icabettir. Bu sebeple Cumhuriyet Senatosunun 16/7/1965 gününden itibaren tatil girmesine ve 25/5/1965 gün

ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 35 inci maddesinin son fıkrasına göre, seçim sonuçları hakkında Yüksek Seçim Kurulunca Türkiye Radyolarından yapılacak olan nihai bildiri tarihinden 3 gün sonra saat 15.00 te toplanmasına Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunun 16/7/1965 tarihli 119 uncu Birleşiminde karar verilmiştir.

16/7/1965

Millet Meclisi Kararı

Millet Meclisinin tatiline dair

Karar No : 218

Genel seçimlerin yaklaşıyor olması dolayısıyla Sayın Milletvekillerinin seçim bölgelerindeki işlerinin takibine imkân vermek üzere toplanmaya son verilmesine ve yeni Millet Meclisinin; 10 Ekim 1965 günü ya-

placak Genel Milletvekili Seçimlerinin sonuçlarına dair 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun değişik 35 inci maddesinin son fıkrası gereğince seçim sonuçları hakkında Yüksek Seçim Kurulunca Türkiye Radyolarından yapılacak olan nihai bildiri tarihinden 3 gün sonra saat 15.00 de toplanmasına Genel Kurulun 16/7/1965 tarihli Birleşiminde karar verilmiştir.

16/7/1965

Anayasa Mahkemesi Kararı

Esas sayısı : 1963/126
Karar sayısı : 1965/ 7
Karar günü : 16/2/1965

Iptal davasını açan : Adalet Partisi T. B. M. M. Grubu

Iptal davasının konusu : Madenlerin Arama ve İşletilmesi hakkındaki 4268 sayılı Kanunun 6309 sayılı Maden Kanununun 168 inci maddesi hükmü ile yürürlükte tutulan ve 6977 sayılı Kanunla değiştirilen 2 nci maddesinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 130 uncu maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüş ve Anayasa'nın 149 ve geçici 9 uncu maddelerine dayanılarak iptali istenilmiştir.

İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İhtizadının 15 inci maddesi gereğince 5/3/1963 tarihinde yapılan ilk incelemede iptal davasının, Adalet Partisi'nin 22/1/1963 tarihinde toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubunun 44 sayılı ve 22/4/1962 günlü kanunun 25 inci maddesinin 2 nci bendine uygun kararına dayanılarak 23/2/1963 tarihinde yani kanunî süresi içinde açıldığı görülmüş; ancak dava dilekçesinde imzaları bulunan Ali Naili Erdem ve Cahit Okurer'in Grup Başkanı veya Başkan Vekili olduklarını bildiren belgenin gönderilmediği ve dilekçede gerekçenin açıklanmadığı olduğu anlaşıldığından anılan 44 sayılı Kanunun 26 ncı maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca eksiklerin iki ay içinde tamamlanması için dâvacıya tebligat yapılmasına oybirliği ile karar verilmiştir.

Dava dilekçesinde imzası bulunanlardan Cahit Okurer'in Adalet Partisinin Cumhuriyet Senatosu Grup Başkanı ve Ali Naili Erdem'in yine Adalet Partisinin Millet Meclisi Grup Başkan Vekili olduğunu be-

lirten belgeler ve dava gerekçesi 5/3/1963 günlü kararla verilen süre içinde gönderilerek eksikler tamamlandıktan Anayasa'nın 149 ve geçici 9. ve 44 sayılı Kanunun 21., 25. ve geçici 5 inci maddelerinin uygun olarak açıldığı sonucuna varılan davanın esasının incelenmesi; 22/3/1963 tarihinde kararlaştırılmıştır.

ESASIN İNCELENMESİ :

Davanın esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi ve ekleri, Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen hüküm, dayanan Anayasa hükmü, bunların gerekçeleri ve bunlarla ilgili Meclis görüşme tutanakları okunduktan sonra gereği görüldüğü düşünüldü :

DAVANIN KAPSAMI :

Esasın incelenmesine başlanırken dava konusunun kapsamı üzerinde durulmuştur. Dava dilekçesinde (4268 sayılı Kanunun 2 nci maddesini değiştiren 6977 sayılı kanun) iptali istenilen kanun olarak gösterilmektedir. Bu kanun 3 maddeliktir. 1 nci maddesi sözü geçen 2 nci maddenin ne biçimde değiştirildiğini açıklamakta; 2. ve 3 üncü maddeleri ise kanunun yürürlük gününü ve yürütmekle devli yeri belli etmektedir. Şu duruma göre ilk bakışta davanın, 4268 sayılı Kanunun 6977 sayılı Kanunla değişik 2 nci maddesinin tümünü kapsadığı düşünülebilir. Ancak gerek dava dilekçesinde gerekse daha sonra dâvacının gerekçeyi açıklamak üzere gönderdiği 15/5/1963 günlü yazıda 2 nci maddedeki içmeğe ve yıkanmağa mahsus sıfırlı sıcak ve soğuk maden sularının mülikiyetinin devrine cevaz veren hükmün Anayasa'nın tabii servetleri ve kaynaklarını Devletin hüküm ve tasarrufu altında bırakan 130 uncu maddesine aykırı bulunduğu ileri sürülmek suretiyle dava konusunun

ÖZGEÇMİŞ

Zafer SÖYLEMEZ 15.02.1981 tarihinde Kastamonu ili Araç ilçesinde dünyaya gelmiştir. 2008-2009 Akademik Yılında Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi bölümünden mezun olmuştur. Evlidir. 2005 yılında Başkent Elektrik Dağıtım A.Ş. de başladığı işine halen devam etmektedir

